ARON LAGUNA

DOOR

IS. QUERIDO

:: DE MEULENHOFF-EDITIE ::
EEN ALGEMEENE BIBLIOTHEEK

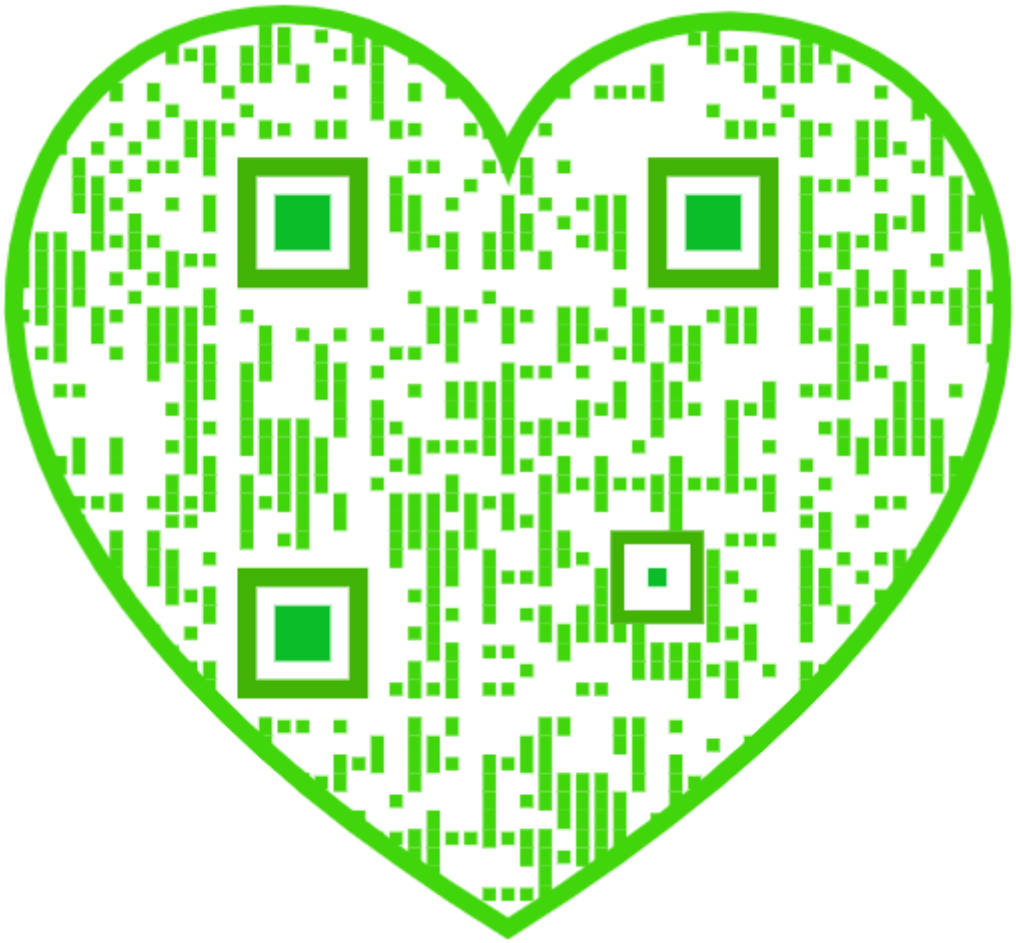

JMM
IMMER MET MOED

DE MEULENHOFF-EDITIE
EEN ALGEMEENE BIBLIOTHEEK

UITGEGEVEN DOOR J. M. MEULENHOFF
□ TE AMSTERDAM IN HET JAAR MCMXVII □

ARON LAGUNA

(VAN DE FAMILIE)

TOONEELSPEL IN DRIE BEDRIJVEN

DOOR

IS. QUERIDO

UITGEGEVEN DOOR J. M. MEULENHOFF
TE AMSTERDAM AAN HET DAMRAK 88

PERSONEN

MEVROUW PAREIRA DIAZ PISA, van Joodsch-Potugeeschen adel. . . . . 70 jaar.
LISA LAGUNA MIRANDA, haar dochter . . . . . 50 jaar.
BARUCH LAGUNA MIRANDA, echtgenoot van Lisa, leeft stil. . . . . 51 jaar.
ARON LAGUNA MIRANDA, socialist. . . . . 25 jaar.
JACQUES LAGUNA MIRANDA, beeldhouwer . . . . 24 jaar.
JUDITH LAGUNA MIRANDA. . . . . 20 jaar.
LEA, vrouw van Aron . . . . . 25 jaar.
RAPHAËL, een maniakus, eenig overgebleven zoon van mevr. PAREIRA. . . . . 45 jaar.
NATHAN LAGUNA MIRANDA, broer van Baruch, negociant . . . . . 48 jaar.
MORKS, propagandist, huisvriend van Aron . . . 30 jaar.
COLLY FRAGON, gewezen model van Jacques . . 22 jaar.
RAPH OROBIO MENDES CATELLA, jonkheer, verloofde van Judith . . . . . 23 jaar.
Dienstmeisje bij de familie Laguna Miranda.
Dienstmeisje bij Aron en Lea.

Het stuk speelt te Amsterdam. — Het eerste bedrijf, ten huize van Baruch Laguna Miranda. — Het tweede bedrijf, even buiten Amsterdam, ten huize van Aron Laguna Miranda. — Het derde bedrijf weer ten huize van Baruch. — Tusschen eerste en tweede bedrijf een tijdsverloop van tien maanden. — Tusschen tweede en derde bedrijf, een van drie maanden.

EERSTE BEDRIJF.

Een oud-deftig, empire-gemeubileerde kamer, met enkele muurkasten. Schilderijen met bijbelsche voorstellingen aan den wand. Mesusa's aan de deurposten. Een brandende haard. Op tafel, middenin, kranten en dikke boeken, een lange pijp met dop en tabakspot. — Het is een zeer koude winteravond.

EERSTE TOONEEL.

Mevrouw Laguna Miranda zit in een starende houding voor het vuur. Zij is nog een knappe vrouw van vijftig jaar. Zij spreekt zenuwachtig en gejaagd. Statig komt mevr. Pareira Diaz Pisa binnen, een grijze dame van zeventig jaar, trotsch van gestalte. — Haar stem klinkt scherp en sarcastisch. Ondanks haar joodsch-Portugeesch-adellijke afkomst, spreekt zij weinig voornaam.

Mevr. Pareira (*naar Lisa toegaand*).

Lies!... Lies!...

Lisa (*opschrikkend*).

Ja mama?

Mevr. Pareira.

Zoo zit je nou al de godganschelijke avond — als Baruch straks komt en hij ziet je zóó soflade...

Lisa (*bijna schreiend*).

Zooals die kinderen me de dood andoen, mama,... drie nachten,... verstaat u?... drie nachten is Jacques nou al niet op zijn bed geweest.

Mevr. Pareira (*ontdaan*).

Drie?...

Lisa (*knikt*).

God mag weten waar ie zwerft!

Mevr. Pareira.

Doet ie toch wel ereis méér.

Lisa.

Nee,... zóólang nooit.

Mevr. Pareira.

Tóch een éngel van een jongen!

Lisa.

Natuurlijk... úw oogappel.

Mevr. Pareira.

Onzin!...

Lisa.

Géén onzin.

Mevr. Pareira.

Als ik nou tóch zoo bedenk Lies, en ik reken je ongelukkige broer Rafeel niet mee,... och, och, wat is er dan overgebleven van ál de Diaz Pareira's?... Vluchtelingen lijken we waarachtig!... Alléén jíj nog. — Toe, wees nou niet zoo slap kind — je huilt je compleet ziek om je kinderen... Twee, als boomen, heb ik onder de grond gelegd, naast m'n man. — A ki-aay!... Onze Lieve Heer heeft 't zoo gewild — met Rafeel óók, mofiene!... 'n Man van vijf-en-veertig jaar!... Vandaag blaft ie als 'n hond en morgen miaauwt ie als 'n kat — en toch zegt de dokter dat ie niet gevaarlijk is.

Lisa.

Toch moest ie allang verpleegd worden. — Maniak

is ie, zegt de dokter — en m'n goeie man die 'm maar niet uit huis wil doen!

Mevr. Pareira.

God heeft het zoo gewild — maar ík heb me tege álle verdriet tóch staande gehouên Lies,... stáánde!

Lisa (*driftig*).

U ook, met uw harde kracht — de rechte soort - uw Spaansch bloed... ú hébt geen zenuwen!

Mevr. Pareira.

Spaansch bloed? — A... palabres, palabres... praatjes!... Nee Lies, mijn papa-zaliger, Chacham Casuto Orobio Dandrade... dié heeft me altoos voorgehouwe: kóp op!

Lisa.

Baruch houdt niet van huichelen.

Mevr. Pareira (*minachtend*).

Baruch!... Baruch!... Vroeger heeft je papa met de rijkste aristocraten van Amsterdam vriendschap gehouwe — en daarvóór hebbe vorsten ons tot gezánten gemaakt. — Geleerden, gróótste bankiers,... wat waren ze niét de Portugeezen?

Lisa (*wrevelig opspringend*).

Hè,... niet úitstaan kan ik 't... die trotsch op uw afkomst!

Mevr. Pareira.

Als ik maar mág!... Dóór-dóór Sephardiem's — een gebóre Casuto Orobio Dandrade, getrouwd

met een Pareira Diaz Pisa — als het maar kán!... van het edelste Spaansche bloed. — We stammen áf, van papa's kant, van Jehuda Haccohen, van Abenhacar Osorio — schatmeesters en ministers — en van mama's kant, van de Herera's, de Abarbanel's en Gebirol's... 'n kleinigheid,... wat doe je d'r méé? Van het edelste Spaansche bloed binne we!...

Lisa (*schamper*).

Edelste bloed!... Aroon zegt altijd: we spreken niet eens fatsoenlijk Hollandsch!

Mevr. Pareira (*woedend*).

Aroon... de sociaal!... komt zóó uit de ladrajoo's... échte rooversboel!... wat 'n consigne!... Je papa?... Compleet de rijkste van de Gemeente was ie — vroeger alléén geleefd in pracht en geleerdheid. — Als hém die slag niet had getroffe, die speculatie, had ie noú nóg 'n éérste man geweest. — Zou ie 't niet bestorve hebben, als ie had gehoord: 'n kleinzoon van zíjn geslacht... sociáál?

Lisa.

Maak u toch me kop niet gek!... Wat moet ik Baruch zeggen van Jacques z'n nachtbraken?

Mevr. Pareira.

Komt er op an... mis cudades!

Lisa.

Ik lieg telkens wat anders.

Mevr. Pareira.

Je kinderen,... dát zijn de spijkers an je doodkist!...

Lisa.

Vrindelijk!

Mevr. Pareira (*koud doorgaand*).

Je Judith déugt niet,... een halleve straatmeid.

Lisa (*rad*).

Praatjes...

Mevr. Pareira.

Ze loopt mit Christen-studenten...

Lisa (*zenuwachtiger*).

Onzin!... praatjes!

Mevr. Pareira (*àl harder*).

Jullie Aroon is getrouwd met 'n meid uit een turfkelder, zóó uit de walm van 't Ghetto... 'n todeske, báh!... Haar ouwers stonden vroeger op de markt met oud ijzer!

Lisa.

U bent zélf hard als ijzer — mensch is ménsch!

Mevr. Pareira (*streng*).

Bij mijn niet. — God heeft rangen en standen bevólen. — Alléén Jacques, dié is precies je papá... fielje de vielje!...

Lisa.

U hebt niks als Jacques en uw adeltrotsch.

Mevr. Pareira.

Já,... die héb ik goddank! — We moesten toch iéts inbrengen, toen je rijke man óns en... en... je ongelukkige broer Rafeel in huis genomen heeft!... Je moest wéten, ó!... hoe je papa néérgekeken heeft op al die askanaa's... die hoogduitsche!

Lisa.

Toch óók Joden?

Mevr. Pareira.

Nou-já... Jóden!... (*plotseling heftig*). Joúw man,... joúw man,... dié heeft het ordinaire bloed in de familie gebracht! — Háten kan ik 'm soms, zeg ik je... háten... háten!

Lisa (*ontsteld*).

Mama!... mama!

Mevr. Pareira.

Tóch zal je 't hooren! — Voor de helft is ie maar een Portugees, z'n moeder was een arme hoogduitsche vrouw!

Lisa.

Een stuk stéén bent u, mama.

Mevr. Pareira.

Je had nou eenmaal je zin op 'm gezet en hij was vroom... mit ze stripade paniem... z'n onnoozele gezicht — maar voor 't éérst dat er geen dóór-dóór-Portugees in onze familie kwam... Dat... dát was onze val!

Lisa (*hevig verontwaardigd*).

Mama!!

Mevr. Pareira (*trotsch en sarrend er tegenin*).

Ja kind, hooren zál je 't. — Het was de dood van je papa, dat... dát voorál... nog méér dan z'n verlies. — Já-já!... Je broers hebben op je néérgekeken!

Lisa.

Ik op hún.

Mevr. Pareira.

Zij op joú.

Lisa.

O ménsch,... wat bent ú ondankbaar! — Hoe duldt Baruch u nog hier!

Mevr. Pareira.

Ja zéker... zet een Pareira Diaz Pisa op straat!

Lisa (*driftig*).

Nee,... zóó bedoel ik 't niet!

Mevr. Pareira.

Als een Pareira Pisa níks heeft — heeft ie toch nog méér dan álle hoogduitsche bij elkaar.

Lisa.

Wat een krankzinnige trotsch! — Baruch heeft gelijk... Tegenwoordig zijn de Portugeezen nét zoo blij dat ze te eten hebben als de hoogduitsche joden.

Mevr. Pareira.

Zoo praat jíj, omdat we niet meer onder de aristocraten frekwenteeren.

Lisa.

M'n zwager Nathan heeft wel eens een ánder boekie opegedaan over úw aristocraten!

Mevr. Pareira (*met diepe minachting*).

Nathan?... de valderappes?... De broer van je man?... Is dat óók al iemand?

Lisa.

Iemand?... Een best, vroolijk mensch... doodeerlijk.

Mevr. Pareira.

Báh!... báh!

Lisa.

U moest u schámen mama — hebt u zélf Rafeel niet?

Mevr. Pareira.

Agradesiede!... Kan ík het helpen dat God me dáármee gestraft heeft?

Lisa.

Och, al dat gepraat van u windt me maar op (*met wanhopige smartelijkheid stampend op den grond*). Begreep ik maar iéts van m'n kinderen! — Maar ze vertrouwen me niet meer!

Mevr. Pareira.

Je eigen schuld.

Lisa (*haar vuist zenuwachtig de schoot inborend*).

Zég u dat toch niet!

Mevr. Pareira.

De verdade!...

Lisa.

De waarheid?... U moet doordauwen.

Mevr. Pareira.

Tóch is het zoo — je man bederft ze.

Lisa.

Mama... laat u Baruch er búiten — hij is vromer mensch dan wij allemaal bij mekaar!

Mevr. Pareira (*een weinig onthutst*).

Nou-já... vrómer... omdat ie gróót is met de rabbi's?

Lisa.

Van Baruch begrijpt u niet dát. . daar!

Mevr. Pareira (*bits*).

Obligade!... Toch snuif ik geen kruien.

Lisa.

Och... ik práát nog!

Mevr. Pareira.

Je patjoore man, met ál zijn kundigheid, is tóch maar een mand mit boeken.

Lisa.

Kan hij de kinderen dwingen?

Mevr. Pareira.

Dwingen?... ránselen moest ie ze! — Jullie Aroon komt nog in het rooie dorp met z'n sociale ideeën. — Trouwt een straatarm meisje! Waar blijft de voornaamheid van de familie?... Jacques... mijn Jacques goddank, dát is 'n échte

aristocraat — dié wacht zijn jonkvrouw Orobio Mendes Catella,.... die vergooit níks, níks!

Lisa (*plotseling verheugd opspringend*).

Stil... stil mama!... ik hoor iets in de gang — misschien Jacques.

TWEEDE TOONEEL.

Judith komt op, in het bont. Een jong, mooi, slank meisje van twintig jaar. Heeft schaatsen in de hand. Zij zoent haar moeder innig en vluchtig haar grootmoeder.

Judith.

Moeder!... ik heb dolletjes, dólletjes gereden — 't is goddelijk op 't ijs, prachtig!... dat licht en al die vlaggen en de muziek in 't donker!

Mevr. Pareira (*hatelijk-streng*).

In míjn tijd kwam géén fatsoenlijk jong meisje om negen uur 's avonds alleen van 't ijs. (*Strenger*). Met wie wás je?

Judith (*een driftkopje, wil eerst boos worden. Zegt dan schalks*):

Heeft grootmama altijd alles eerlijk opgebiecht, toen ze zoo oud was als ik?

Mevr. Pareira.

Wat een antwoord! (*sarrend*). Stuk drift!

Judith (*plagerig terug*).

Familie-kwaal.

Lisa.

Stil Judith, alsjeblieft niet onbehoorlijk tegen grootmama.

Judith (*stampt op den grond*).

Ik bén niet onbehoorlijk!

Mevr. Pareira (*koud-sarrend*).

Stuk drift!

Judith.

Dán maar drift! — Tóch kan ik die ondervragenden toon niet velen!

Mevr. Pareira (*hoonend*).

Een discipel van Aroon... piente pintades!... twee druppele water!

Judith (*met spottende révérance*).

Om u te dienen, mevrouw Pareira Diaz Pisa.

Mevr. Pareira (*woedend*).

Zóó'n nest! — En dat laat jij toe Lies? — Waar is de moraa, de eerbied voor ouwers van vroeger?

Lisa.

Sár grootmama niet.

Judith.

Ik sár niet moeder.

Lisa (*schijnbaar onverschillig*).

Heb je Jacques ook gezien?

Judith.

Jacques?... En u zei vader dat ie voor drie dagen naar Groningen is?

Lisa (*angstig kijkend naar haar mama en zich in eigen leugen verwarrend*).

Wat?... Groningen?... o, já... maar ik dacht dat ie al terug was... nou met het ijs...

Judith.

Niks gezien — ik heb met Morks gereden die laat hier was, de vriend van Aron, en Lea kwam kijken.

Mevr. Pareira (*valsch*).

Dát ordinaire plebs?... Bon proveite!

Judith (*driftig*).

U hoeft de vrouw van Aron niet te beleedigen... en zijn vriend óók niet!

Mevr. Pareira.

Plebs kán je niet beleedigen.

Judith (*bijna huilend van drift*).

Ik wil... ik wíl niet brutaal tegen u zijn grootmá — maar u kunt toch zóó treiteren!

Lisa.

Is 't nou uit?... opgewonden standje!

Mevr. Pareira (*treiterend*).

Láát dat stuk drift!

Judith (*zenuwachtig huilend*).

Ik kwam dolblij van het ijs terug...

Mevr. Pareira (*sarrend*).

Straatslenteraarster!

Lisa.

Mama!

Judith (*woedend opspringend, naar mevr. Pareira toe*).

Dat zegt u niét wéér!

Mevr. Pareira.

Anders tik je m' op me wang hè... brandnetel?

Lisa (*sussend*).

Mamá... houdt u toch óp — en jij Judith, hou je mond.

DERDE TOONEEL.

Midden in het geschreeuw komt Baruch, een-en-vijftig jaar oud, langzaam binnen. Met de toppen van zijn vingers kust hij de mesusa's. Hij spreekt een weinig zangerig. Zijn gelaatsuitdrukking is zacht en mooi. Hij heeft vol, grijs haar en grijze bakkebaarden.

Baruch.

Allemogendste Vader,... daar val ik alweer in de punten van de dolken! — Dag Lies (*zoent haar*). Bosdias moeder... Bon saliënte! (*loopt haar voorbij*). En jij, kwikbolletje? Weer dóódvonnisse uitgesproken?.... (*naar Judith die hij zoent*), doe jij nou eens je schaatsen weg, kleed je uit en kom es gezellig bij je vader. (*Baruch gaat vlak bij de kachel zitten, in een ouderwetschen armstoel. In zijn handen blazend*): Och, och... wat een kou. — Bij menschenheugenis...

Judith (*hem onderbrekend, gooit haar schaatsen weg, springt op zijn schoot en omhelst hem*).

Vadertjelief, nou moet u toch es hooren!

Baruch (*kwasi-ernstig afwerend*).

Ik hoor naar niks.

Judith (*aandringend*).

Grootmama zegt...

Baruch.

Groômoe zegt níks.

Judith (*volhoudend*).

Moeder vraagt...

Baruch.

Moeder vraagt niks.

Judith (*een beetje gebluft en aarzelend nu*).

Ja maar... ik zei...

Baruch (*met een innigen lach en een gulle hartelijkheid haar de hand op den mond leggend*).

Jij, haastig gebakerd driftkopje, jij kwikbolletje... jíj zei óók niks. Vader moet zich eerst even warmen — zoo'n kou snijdt je door merg en been. (*Judith springt van zijn schoot, blijft treuzelen*).

Lisa.

Er is dadelijk versche thee, Baruch.

Baruch.

Best vrouw — zónder thee en m'n smookie... géén kostelijke Zaterdagavond. — Nog niets gehoord van Jacques?

Lisa (*verschrikt, verward*).

Ja... ja... och, hij heeft een beetje last met zijn modellen.

Mevr. Pareira (*trotsch*).

Een écht kunstenaar!

Baruch (*mijmerend*).

Een vréémde jonge!... Altijd modellen en nooit één stuk werk!... Zeg Liezelief, straks komt m'n broer Nathan, je weet... z'n vást Zaterdag-avondje — maar hij kan niet lang blijven hoor!

Lisa.

Waarom niet man?

Baruch (*aarzelend*).

Ah, negá,... omdat Aroon en Lea vanavond hier komme, met hun vriend Morks, je weet wel... die hebbe we laatst zélf gevraagd — ze moeten me spreken.

Mevr. Pareira.

O, dát stel?... Aan de ván kent men de mán!

Baruch (*zich bedwingend, naar Judith*).

Kindje, gá nou. (*Judith af, terwijl Baruch haar nakijkt*). Moeder, hoeveel maal heb ik u nu al niet dringend verzocht niét zóó te spreken over Aroon en z'n vrouw, waar Judith bij is?

Mevr. Pareira (*snibbig*).

O, nou neemt ie z'n zwenk! Ik heb me school-geld al betaald, Baruch!

Baruch (*waardig*).

We kunnen allemaal nog lessen gebruiken moeder.

VIERDE TOONEEL.

Een dienstmeisje brengt thee, zet het blad op tafel en gaat weer af. Baruch steekt zijn pijp innig gezellig aan, door Lisa hem van de tafel aangereikt.

Lisa.

Baruch, wil je je thee aan tafel?

Baruch.

Nou kind, als 't je hetzélfde is, dan liever hier — ik zit zoo met menoegaa... zoo lekker rustig!

Lisa (*brengt hem thee en vraagt schuw*):

Hoe is 't met Lea?

Baruch.

Hoe zal 't zijn?... De dokter zegt: 't kan misschien nog een halve week duren, dán komt de kleine — Lea stapt nog flink aan de arm van Aroon.

Mevr. Pareira (*vinnig*).

Iets voor mijn Jacques... de gravidades!... zoo burgerlijk te kuieren met 'n vrouw op-alle-minuten!

Baruch (*fijntjes-lachend*).

Negá moeder,... dié kuiert óók wel es met een vrouw à-la-minute.

VIJFDE TOONEEL.

Dienstmeisje.

Mevrouw, daar is een meneer van de kerk, met die lange naam.

Lisa.

Die van de week 's avonds óók hier was?

Dienstmeisje.

Juist mevrouw.

Baruch.

O, dat is Colasso Abendana, van de Gemeente.

Lisa.

Voor het feest?

Baruch.

Ja juist — maar joú moet ie óók hebben, (*naar het dienstmeisje*). Laat meneer maar in de ontvangkamer, (*dienstmeisje af. Naar mevr. Pareira*). Moeder, als Nathan komt, laat u 'm effe wachten, warachtig,... anders is ie nog verstoord.

Mevr. Pareira.

Verstoord?... Kan mij wat schelen!... Breek me hoofd! — 'k Heb wat ánders te doen! (*kwaadaardig af met Lies. Baruch, wat verlegen, aarzelt*).

ZESDE TOONEEL.

Judith (*door middendeur op*).

Vadertje?...

Baruch.

Een oogenblikje kind, (*legt zijn pijp neer*). Ik moet even meneer Colasso te woord staan — maar ik ben dadelijk terug. — Als Oom Nathan komt, zeg 'm dat ie wácht — anders is ie kwaad. (*Baruch af. Judith neemt een courant van de tafel en springt met een vroolijk gebaar in een fauteuil*).

ZEVENDE TOONEEL.

Raphaël, de stille gek, komt op zijn teenen loopend in en sluipt zacht achter den stoel van Judith. Onder het loopen kijkt hij angstig overal rond en achter zich. Hij heeft een grauw, uitgebleekt gezicht, zwarte warharen en zeer diepe oogholten. Zijn gestalte is klein, uiterst schriel en een beetje krom. Opvallend zijn de heel dunne, uitgemagerde oude-menschjes-handen. Zijn leeftijd is 45 jaar.

Raphaël (*met den vinger op den mond, vlak bij den stoel van Judith, die verschrikt opspringt*).

Schjut!... schjut!... schjut!... (*kijkt met een vreeselijken angst achter zich*)... De Malgamawet!

Judith (*door Raphaël neêrgedrukt in haar stoel*).

God, oom Rafeel,... wat laat ú me schrikken!

Raphaël (*met zijn hand aan zijn oor, alsof hij luistert*).

Judith, de Malgamawet!... weet je... weet je wie dat is... hè?... Dat is de dood, weet je... de dóód!... Hoor je 'm niet kloppen?... tik... tik... tik... (*benauwd achter zich kijkend*). Nee-nee-nee hè?... Hihihihihi... (*lacht nerveus en schel*).

Judith.

Oom Rafeel!

Raphaël.

Ikke... ikke... heb zoo'n pret... (*blaft*). Hoe-

woe!... hihihihi... de dood vergeet mijn, mijn alléén!... Jullie... jullie gaan allemaal dood... (*knikt heftig*). Jájájá!... Jij gaat dood... je vader en je moeder gaan dood... en mijn moeder... de heele parintis!... (*schuift wiegelend met zijn bovenlijf*).

Judith (*angstig*).

U maakt me bang!

Raphaël (*de vinger weer op den mond*).

Schjut!... schjut!... ik heb zoo'n pret!... Mijn vergéét ie!... hihihihihihi!... Als jullie allemaal gestorven binne... (*telt peinzend op zijn vingers*)... jij... je moeder... eh... eh... mama... eh... Baruch... dan blijf ik alleen... héél alléén over...

Judith.

Hoe komt u van uw kamer? — Dat mág u toch niet?

Raphaël (*wijst met een doodangstig gezicht naar boven*).

Dónker bove... stikdonker!

Judith.

Donker?... Er zijn twéé lichten op!

Raphaël.

Tóch donker... érg donker... Hij mag me niet zien... anders vergéét ie me niet — en... en... as ie klopt... dan bín ik 'r niet hoor?... nee-nee-nee-nee... dan bín ik 'r niet! (*gek-angstig*).

Judith.

U mág u niet zoo ópwinden oompje, (*strijkt hem over zijn gezicht*). Toe, kijkt u nou niet zoo vreeselijk benauwd.

Raphaël (*schuw*).

Ja kindje... maar ikke... ben bang... báng voor de dood... en... en... en bang... báng voor 't léven!

Judith.

Vader is toch óók niet bang?

Raphaël (*in waanzin-achtige verwarring namijmerend*).

Je vader... je váder... dat is wat ánders... Maar ikke bin die ik bin... ikke bin, zegt mama... ikke bin...

Judith (*innig*).

Waarom bent u dan zoo bang?

Raphaël (*angstig*).

Weet ik niet... weet ik niet... Als ik een mes zie... dan zegge ze me dáár... (*wijst naar een hoek*) snij je hals af!... En gistere was er een touw op de kamer... toen zeie ze hier... (*wijst naar een anderen hoek*), hang je óp!...

Judith (*meewarig*).

Och oompje,... allemaal gékheid!

Raphaël.

Nee-nee-nee-nee-néé kind... wáár hoor... wáár!... Maar tóch helpt 't niet!... Jullie gaan

allemaal dood... hihihihihi!... Het heele huis.. en de heele familie... en... en de heele stad... hihihihi!... en de heele wereld gaat dood... maar ík niet... ikke níet!... ikke blijf léven! (*hij wiegt vreemd met zijn bovenlijf*)... hihíhihi!... 'k heb zoo'n pret! (*blaft*).

Judith (*angstig afwerend*).

Nu moet u stil zijn oom.

Raphaël (*fluisterend*).

Ja... já kind... maar (*bang*)... maar... wat zal 't stíl zijn... (*met de hand aan zijn gezicht*), zoo alléén! (*schreiend*)... Wat zal 't stíl zijn!... Ik bin zoo báng! (*kijkt weer schuw om zich heen, hallucinant-angstig*). Schjut!... schjut!... hoor je 'm?... Ik bín 'r niet hoor?... nee-nee-néé!... (*in doodelijke benauwenis*)... ik bín 'r niet... ik bín 'r niet!

ACHTSTE TOONEEL.

Mevr. Pareira (*komt in en richt zich ontsteld en driftig naar Raphaël*).

Jíj hier Raféél? jíj?...

Judith (*zich angstig tegen haar grootmama aandringend.*

O grootmama... oom Rafeel is vanavond weer zoo érg!

Raphaël (*die onder de woorden van mevr. Pareira ineéngekrompen is, stottert*):

Zoo... zoo... zoo donker bove...

Mevr. Pareira.

Dónker?... à palabres... praatjes!... Volop licht!... (*alsof zij een kind bestraft*). Kwáje jónge! — Je weet toch dat je wachten mot tot je gehaald wordt!... 'n Schandáál is 't... godallemachtig... zoo alleen door 't huis te loopen!

Raphaël (*angstiger achteruit-wijkend naar de middendeur*).

Zoo... zoo... dónker... boven... Kan... 'm niet zien ankomme!...

Mevr. Pareira (*dreigend*).

Na je kámer, kwáje jónge!... aló... en dádelijk

NEGENDE TOONEEL.

Baruch en Lisa komen binnen.

Baruch.

Snáuwt u die man toch zoo niet moeder — men kan u in de gang hooren schreeuwen, (*naar Raphaël die te beven staat*). Ga jij maar rustigies zitten hoor m'n jonge?

Raphaël.

Nee-nee... néé... hij wacht op me... en as ie klopt... as ie klopt...

Baruch (*afbrekend*).

Goed, goéd jonge,... dan zegge we,... dat je 'r niét bent.

Raphaël (*in overspannen lach hinnikend*).

Geeft tóch niks... hihihihihihi!... hoewoe... hoe!... geeft tóch niks!... De dood vergeet míjn tóch... (*hij gaat alleen zitten in een stoel. Judith stil af. Baruch rookt ontsteld-mijmerend zijn pijp*).

TIENDE TOONEEL.

Luidruchtig komt Nathan binnen, al roepend, terwijl hij nog in de gang is. Hij spreekt vlug met een dienstmeisje dat hem inlaat en beweegt zich zeer levendig.

Nathan.

Pas op... me nieuwe overschoene... me lakneuze!... warachtereschot, gepoets mit saus itallejèin!... Goeie avond allemaal!... God-nog-toe, wat-een-kou — me snees vriest me compleet af!

Baruch.

Schalom Alechem, Nathan, (*groetgemompel*).

Nathan (*die met zijn handen diep in de zakken vóór Baruch gaat staan, één pret zijn gezicht*).

Zeg, wat ik zegge wou Baruch?... Weet je wat ik nou maar áls niet in me keepie ken krijge? Heuze!... Dat zoo'n wijze man as jíj,

nou niet de kou uit de lucht ken bláze! — Dat is nou juíst de passage, verstá je? — Waarom studéér je dan zooveel?... Van ál dat verstand mos je hébbe,... wat zal ik zegge?... een hoofd... een hoofd... een hoofd as een olifant!

Baruch.

Ah, geen gedachte — een mensch doet geen wonderen...

Nathan.

Wil ik joú es wat zegge?... Met ál je geléérde leze káje nét zoo weinig as... as... as... hier Raféél en as ík.

Baruch.

Gazak Baruch!... Nooit zei je waarder woord!

Nathan.

Zie je dat?... Hoe-híj-dan-is!... Mit recht... wijn-de-zjykel... Krijg 'k me nog recht óók!... Gamoor!... Ga maar na de Muijerstraat, ik passeer je me woord... alle Portegiese gonge na de Muijerstraat... hebbe ze verlozzing gekrege van haarlie zonde!... Hebbe ze gekrege raad, geld en kwáje woorde!... (*lacht luidruchtig*). Je bin té eerlijk, Baruch-Mousje-Rebeine!... Ik zeg maar: eerlijk duurt 't korst!... Zeg Baruch, zeg... (*lacht*). Warachtig... het Spinoze niet in de Spinozestraat gewoond?... hahaha!

Mevr. Pareira (*scherp*).

Ik begrijp jou niet Nathan.

Nathan (*lachend*).

Gód-wat-een-géin!... Mefrou Baronnézze Pareira begríjpt niet... nô-néé!... Mot u 'n lepel staal slikke... stérkt de harses... Exzelenzzie!...

Mevr. Pareira.

Een man als jíj, die stikt in de zorgen... altijd pret en galjoofe!

Nathan (*luidruchtig*).

Wil ík u eris wat zegge mefrou Pareira?... Ten éérstes: wat je in je leve lacht, húil je minder. — Ten twéédes: waarom zal ik niét vroolijk zijn?... Ben ik niet geléérd?... heb 'k toch me geglóóf — verdien me kost mit me losse negotie, al héb 'k kópzorge! — Ten dérdes: ik kom toch niet bij mefrou Pareira bedele? — De rechte soort! U ken mijn niet ímplijéére — en dán... u mag van aristecratische familie weze... tóch is 't niet fíjn, iemand dat zóó vóór te gooie, in tegeswoordigheid van allemaal, asdat ik stik in de zorrege!

Baruch.

Wat een gezegende man! — Eén bonk levenslust!

Nathan (*vroolijk*).

Natúúrlijk... al hiet ik géén Pareira Diaz Pisa!

Mevr. Pareira.

Dát ken me wel an je zien — kwaad ei, kwaad kuiken!

Nathan.

Is dat 'n beléédiging?... Nô... nou hét me

broer een vrouw van adel genome... juist de passage!... een gouwe koets zonder wiele!

Baruch.

Nathan, ik verzoek je vrindelijk...

Nathan (*afwerend*).

Och... stíl jij een oogenblikkie!... Ik kom noú pas op temperetuur... Zooveel drokkie as die Portegiese make!... 'k Bin óók 'n halleve Portegies!...

Mevr. Pareira (*sarcastisch-smalend*).

Ridder Bóterkoek!

Nathan.

Bin ik niét van de noblezze!... bin ik géén prefester in de dokterskunde... komt 'r opan!... as me hart maar an de linkerkant klopt!... Wil ik ú es wat zegge mefrou Pareira?

Lisa.

Hier Nathan, drink liever je thee.

Nathan (*lachend*).

Ik heb genog an me eige spreekwater (*weer naar mevr. Pareira*). Weet u hoe wíj d'r gekomme binne?... Van doodarme ouwers!... 't Geluk heb Baruch in z'n handel er bovenóp gebrocht — nou doet ie niks meer — zit ie altijd te studeere in de snooge, bij al die Portegiese. — Ik heb altijd áchter het hek gezete, derde-klaspassagier-in-de-kerk en heb tóch het woord

van God verstaan, zooas het van binne in me gesproke het... begríjp u?

Baruch.

Waarom windt je je toch zoo óp, Nathan?

Nathan.

Omrede ik al die drokkie van die áádelijke Portegiese niet véle ken! — Recht mot bij míjn récht weze!... Ja, ze hebbe iets aparts? Allemaal verbéélding... sjmoessies!... Vertel míjn!

Mevr. Pareira (*giftig*).

Een Pareira Diaz Pisa maakt geen ruzie met een Laguna. — Die zegt alleen de verdáde... die veegt schóón!

Nathan (*breed-schatercnd*).

Ha-ha-ha-ha-ha!... 't dikste kluitje uit de pap... hahaha.,..

Mevr. Pareira (*woedend-sarcastisch*).

Hoongelach achter de rotsen!

Nathan.

Hahaha... sterve zal 'k as ik 't niet docht!... Dat is nou juíst de passage!... Die is tróts op 'r tróts!... Nou zakt me zonnescherm!... ha-ha-ha-ha!... Warachtig, u heb 'n tong as 'n speldekusse (*sarrend*). Tóch zijn ál die rijke Portegiese maar frot vergulsel... verzwijge u!

Mevr. Pareira.

Je kijkt je blind van kinaa... blind van afgunst.

Nathan.

Net-hoe-u-knebbelt, Exzelenzzie! — Wil ik ú es wat zegge mefrou Pareira Pisa? Och,... ik praat mit u mit zukke rare binne- en buitebochte... nó!... hoe-wíj-dan-binne!... U heb drié name, en ík maar twéé... oejewéitik?... En nóg bin ik niét van áádel. — Nóh!... U kits mijn dóch! Wat doe 'k mit twéé name?... Doe ú een bod op Laguna, blijf ik tóch nog Miranda...

Mevr. Pareira.

Wat een kabéése... wat 'n hoofd!... Nee... zóó 'n regelade!... Bijt je tong niet af meneerwyn-de-zjykel!...

Nathan.

Gif... gif.... Kom óp mit je pestool... merk koosjer... Och!... Die niks het légge... het niks te zegge nié?... Nô... hoe-ík-dan-bin!... Weet u wát?... Hoe kaler hoe rejaler. — Geef ik m'n twééde naam an 'n kind dat 'r géén het... welá!

Mevr. Pareira.

Doé dat... mis cudadis!... me zorg!... jíj heb tóch niks te vergooien.

Baruch.

Ieder mensch, moeder, heeft te vergooien, ú óók. — Iedere dag heeft z'n nacht (*hij dampt zwaar*).

ELFDE TOONEEL.

Judith komt op en gaat vriendelijk naar Nathan.

Judith (*heel hartelijk*).

Dág oom Nathan!

Nathan.

Dág me Roodkappie!... (*met de handen voor den mond*). Wat 'n meid!... Jij hoef geen lépel staal hoor?... Wat 'n kostelijk kind!... en zoo van niks begonne!... Judith... 'n kluch!... Daar het je oom gisterd een twintegie uit de honderdduizend getrokke — loopt ie me geregeld op watjes!...

Judith.

U méént het?

Nathan.

Mééne?... Nô-néé!... Al me zenewe zitte d'r lós van!... Het niet ieder mensch z'n tyje-van-oogenblikke?... Zeg, wat ik zegge wou?... Wille ze me alléénig uitbetale — mit permissie — in allemaal hallefies, verstá je?.... Já, ik bin begiéte! — Heb 'k gezegd, mit zóó'n bors: da's niks voor een Portegies die een schroonzuster het van noblezze,... afstammeling (*spottend-snel*) van Don-Orobio-Prado-Y-de-Lima-de Franseca-Y-Ribera!

Baruch.

Náthan, Náthan... wat sla je weer dóór! — Kenne zíj helpe dat ze verminderd binne?..., Er is wild hout dat aan de levende boom niet

deugt — maar als dooje plank in 'n kast tevrede is...

Nathan.

Heel aardig...

Baruch.

Jíj slaat door.

Nathan (*rad en levendig*).

Omdat me huig niet op me tong hangt,... casjuwéél!... Ik bin nét 'n gestopte kous... ik praat overal weer 'n gat in, (*plotseling kijkt Nathan verbaasd naar boven in de kamer, volgend het spoor van een vlieg*). Kíjk es... 'n vlieg in de koú!... Overwintering van Noveja Zembla!

Judith.

Oom Nathan, ik heb u nou nog nóóit érnstig gezien!

Nathan.

Kind, wil ik joú eris wat zegge?... Er binne mensche die zinge as... as... haarlie hart huilt... dáár-nie-van!... Ikke bin net as die man die het motte duweleere, wéét je?... Had ie iemand beléédigd, weet ik véél... Jan Plank... maansjene!... Natúúrlijk gong 't... om 'n híj om 'n zíj! — De dag komt dat ze motte vechte... casjuwéél!... giet 't me baksteene!... Op z'n elf-en-dertigst komt ie me anzette mit ze paraplu. — Eén oogenblikkie meneere, zegt ie — effe me paraplu opsteke — doodgeschote worde... nóh!... dat ken me niet schele,... maar verkoúwe... nóóit! (*allen lachen*).

Judith.

U bent een rara avis.

Nathan.

Wat bin 'k voor 'n ópspreukie?... Dát mot ik op kleingeld hebbe!

Mevr. Pareira.

Praat Latijn! (*giftig*). Leer je oom liever Hollansch!

Nathan (*spottend*).

Nô-néé!... zíj zal níét dwarswerreke mefrou de Gezworene! — Spreek lievers Portegies... (*met een gilstemmetje, spottend*). A-gallienje-de-le-mienje-verzienje-é-melfor-kemienje... (*naar mevr. Pareira*). Zóó goéd?

Mevr. Pareira (*in schijn meewarig*).

Praat Portugeesch... mofiene!

Nathan (*naar Judith*).

Wat 't zegge wil?... Vraag maar an de Muijerstraat!... Sais-je-beaucoe!...é...é... ik gegloof... zíjn kip is lekkerder as míjn kip... tá!

Mevr. Pareira (*scherp spottend*).

Sjieje táteratá!... Nou avanceert-ie àchteruit ...

Nathan.

Riket-mit-het-kuif!... (*sarrend lachend*). U houdt van me — warachtereschot — de éérste van achteráf!

Mevr. Pareira (*giftig*).

U maakt calanje... compleet rúzie!

Nathan (*lachend*).

En ú zoekt altijd haartjes in de boter

Mevr. Pareira.

Wat een aboefare!... blaas je óp!...

Nathan (*nijdig*).

Hout-op-hout záágt niet!... Als wíj mekaar ontmoete heb je bal, niet mefrou de markiezin van Katwijk-Binne?... Warachtig... uw ken mijn knuwwele... ik mag koek bij u ete op Jom kipoer.

Mevr. Pareira.

Míjn te ordinair!

Nathan (*sarrend*).

Pas u op... schoon water spat óók.

Judith (*haar hand Nathan voor den mond leggend*).

U bent een dót!

Nathan (*kijflustig*).

Tóch hou ik me toeter niet... ikke bin ik!... Ikke heb de tijd... ik kom uit Hoorn!... (*heftig vroolijk*). Waarom zegt het heele wereld as 't waait: de Portegiese zitte in de lucht? — Juist de passage!... óns ken óns!... Omrede ze mesjogge binne! — Wil ik ú es wat zegge mefrou Pareira?

Mevr. Pareira (*sarcastisch*).

Zég es een verstandig woord!... Op 'n verbrande taart strooi je suiker!

Nathan.

Jullie — mit jullie loopie van hempie-raak-me-buikie-niet — jullie heb veels te lang op fluweele stoele gezete!

Mevr. Pareira (*sarrend*).

Och, och... wát je zegt!... Ze moste joú na 'n sjmoesklooster sture!

Nathan.

O-zoo!... maakt mijn daar overwootel!... Onder jullie... binne de rijke te rijk en de arreme te árm!

Mevr. Pareira (*spottend*).

Och-och... nooit gehoord, zoolang de waereld staat.

Nathan.

Eén is 'r... wáár óók!... die loopt al van z'n achttiende é...é...é... tut z'n zestigste... ruim veertig jaar lang, iedere dag die God geeft... mit 'n hoog-zijt-gij!... Natúúrlijk... een échte fietse-foune,... 'n kleinzeerige hidalgo... Jammer... hij spreekt geen droppel Spaansch!... Veertig jaar lang draagt ie áls één soort overjas, één soort winterjas en eeuwig-en-altijd jas-broek-vest van hetzelfde stof!... Die wil zich niet zien verandere, uit angst dat ie ouwer wordt. — Die hept maar één gebrek... dat ie 's avonds ouwer is dan semorgens!

Mevr. Pareira.

Och-och!...

Nathan.

Hoe het ie niet 't geluk dat 'm 'n óngeluk óverkomp!

Lisa.

't Is zónde!

Nathan (*goedig*).

Nou-já... pour la grap... verstá je?... 'n Andere is schratrijk... is dik-óp getrouwd... (*met guitige knipoogjes*), maakt dóch tweemaal in de week 'n Fransch nummertje waar ze vrouw niks van weet... en laat z'n bloedige neeft mit potloode vente door de stad.

Baruch.

Wie méén je?

Nathan (*schalks*).

Wie meen jíj?... Ikke meen... de hééle schelJerookes!... (*even rusten*). Heb je nóg zoo'n Jantje-doe-me-niks,... is schratrijk kerkbestuurder, en tóch... 'n mesjommet... 'n eersteklas-wetschenner, verstá je? Die is stiekem katheliek wille worde... maar hij (*lacht*) was zoo slécht gedoopt... dat ie weer óvergedoopt most worre!... Die had zóó'n sjniks... die Portegies... dat ze vrouw van 's morgens tot 's avonds in zijje japonne het motte loope... (*met een breed spotgebaar, golven aanduidend*)... mefrou de zéé!... 'n reuzeruisch had ze óver zich!... Het ze zich áls óveral wille uitgeve voor 'n Christinne...(*met een gebaar; lacht*), ehé!... Saartje Neushoorn!...

Mevr. Pareira.

U krijgt nog 'n tocht op uw longe van 't kwaadspreke!

Nathan.

Insgelijks!

Lisa.

God Nathan... wat woú je dan?...

Nathan (*bruusk afbrekend*).

Wat ik woú... hij-is-goéd!... é...é...é... 'n mooi buite in Londe!...

Mevr. Pareira (*snel*).

Mot je eerst bínne weze in Amsterdam!

Baruch.

Maar Nathan... Een echte, vrome...

Nathan.

Zwijg stil van vrome!... Ik bin óók vroom... ééne keer in 't jaar... weet je wanneer?

Baruch.

Op onze Groote Verzoendag?

Nathan.

Geen gedachte!... Op Poeriém... as 'r wat te ete valt! (*gelach*).

Mevr. Pareira.

En ú laat liever uw máág bederve als uw ete.

Nathan.

Recht as u zegt... ik passeer u me woord!... Maar ík bin teminste 'n handelsman — maar

de Portegiese?... é... é... behalleve het adelman... meneer Pareira Diaz Pisa... uw man toen... mit ze speculatie... die (*hoonspottend*), me wel ereis *bij*... *vergissing*... 'n hand gegeve hét... nó... mit ál haarlie cente doen ze nóg niks... Ze teere geregeld op haarlie geld... zette rente op rente... maar já, ze hebbe fut om te handele!

Mevr. Pareira,

Daarom lééf ik zoo groot.

Nathan.

U... u bint nét zoo rijk as ik... As alle koeje in Brabant sterreve, erf *ik* nóg geen poot!... U heb óok van álles níks!

Lisa.

Náthan, hier is je thee.

Nathan.

Thee?... Geef míjn liever... 'n... 'n... paar gebráje kestenge mit 'n stukkie boter.

Baruch.

Ah gezegende broer — de hééle avond roddel je van de Portugeezen!

Nathan.

Och, piegem!... Ik hoef nie na de Muijerstraat... ik verlos me zélf! Ik wil zegge wat ik wíl zegge... ikke bin ík... en... mit joú is 't geen gelijke zaak. — Juist het passage!... Op de bewaarschool krijge zúkke pietsies dreu-

mesies van kindere al sjniks over zich, addenom!... poche ze mit haarlie naam.

Baruch (*zich verkneuterend*).

Je éigen natie, broer!...

Mevr. Pareira (*bijtend*).

Nou-já... hij is hij!... Elk 't zijne... dat deelt 't best!

Nathan.

Wat is dát nou voor klaas-janse? — Récht is récht!... Laten ze nou já néé zegge... as ze durrewe?... Ik bin thuis op alle gezindte!... Gistere was ik nog mit gazan Alvarez op zoo'n bewaarschooltje van Portegiese. — Niet één hoogduitsche „naze" te zien! — Hoor ik me de juffrouw in de gang... (*Nathan maakt met een dun-hoog stemmetje de juffrouw eerst langzaam in deuntoon na*). De-kindertjes-kenne-na-húis-toegaan... de-kindertjes-hebbe-d'r-bés-gedaan... (*hij klapt zacht in de handen. Plots sneller en sneller*)... de-kindertjes-van-Perèire, de-kindertjes-van-Sequéire, de-kindertjes-van-Orobio, de-kindertjes-van-Cólasso,... de-kindertjes-van-Córonel,... de-kindertjes-van-Pimentel! (*allen schateren*).

Mevr. Pareira (*woedend*).

U dweept natuurlijk met de kinderen van Jounie, Reggie Uiekruier en Moelie Augurkiesman!

Nathan.

Ikke?... En-óf!... Och, och, wat 'n sóf in Jeruzalem! — U bint nét zoo'n vliegbees...

(*maakt een zoemgeluid na*)... zoemezezoemezezoem! Twee droppele water Fietje Tafeltor van het Kedijk!... Wat jíj Raféél? — Weet jíj werom de zee zoo zout smaakt?... Van ál de zóutevisch jonge... — Kíjk maar niet zoo báng... Groote géin... wat zeg je me dáárvan?... Nou gaat ie me inééns weer lache! — Wat jíj Raféél?... Foei... eh foei wat 'n mensche! — Ménsche?... Náme binne de Portegiese... já ménsche!

Baruch.

Gezegende Nathan, je slaat weer dóór!

Nathan.

Nô... beter as doorgeslage te worre.

Baruch.

Jij haalt 't uit de nauwte en de breedte. — Je hebt d'r toch de beste menschen onder.

Nathan.

Och, zwijg stil!... 'n Bochel mit 'n betrokke lucht zie ik lievers! Wat jíj Raféél?... Vroeger binne ze allemaal onder mekaar getrouwd!... krákkrák... daar gonge ze!... 'n Kúns dat ze 'n pietsie duizelerig in haarlie hoof binne geworre! — Nooit varsch bloed... in geen driehonderd jaar! — De meeste praats van 'n ander!

Mevr. Pareira (*scherp*).

U is een pakket.

Nathan (*snel*).

En ú 'n roos van achttien jaar!... Warachtig... IJzer en porselein binnen ze tegeglijk.

Baruch.

Dát kán niet, malle jonge.

Nathan.

Juist de passage!... Porselein voor zichzelvers... éh... éh... en ijzer voor 'n ander.

Mevr. Pareira (*smadelijk*).

Ingebeelde gek!... die geeft stokades!... (*heftig plots*). Van de hóógste beschaving is onze natie!

Nathan.

Bescháving?.... nátie?... Wat een géin!... Dan bin ík óók 'n halleve beschaving... omrede ik 'n halleve Portegies bin... Tóch... wat wáár is is wáár... niet sjniks binne ze... weigoochems... compleet hoogheidswaan binne ze! — Weet je nog Baruch... van die mesjoggene Portegies... Kootje Mattes Ankóne (*met een gebaar van de handen in de hoogte, plots naar de laagte*), die hoe lánger... haha... hoe kléiner is geworre?... Legt noú op ze dooie rug! Afijn,... ik hou me kieuwe dicht!

Mevr. Pareira (*valsch*).

Hoor dié... de protocol van de Gemeente!

Judith (*vleierig*).

Hé-hé oompie, vertél u.

Baruch (*goedig*).

Wie méén je Nathan?

Nathan.

Wie ik méén?.... hij-is-goéd!... Kootje Mattes Ankóne...

Baruch.

Waar hèt ie gewoond?...

Nathan.

Waar ie gewóónd het?... hij-is-goéd!... an de huizekánt... op 't Kippegrachie!... (*proest*) óók 'n adelman... meester op alle geslachtswapes!...

Baruch (*bezinnend*).

Ja... já!

Nathan (*maakt een ophang-gebaar*).

Al drié jaar fotse kapore!

Lisa (*lachend*).

O dié... dié?... Tóch was z'n vader 'n fijne man... 'n tweede rebbi Maantje.

Nathan (*nijdig lachend*).

Alderabbe!... Ieder bekkie zingt... hoe ie gevleugeld is... Maar hij was 'n frotterháurik!

Mevr. Pareira.

Gaïm tobiem... waar je niet an liegt!

Judith.

Hé oompie... oompie!... Wat wás ie... wat deê ie?

Nathan.

Zal ik je vertelle. — Vroeger kind,... hebbe ze altijd gezete bij Más... noú zegge ze Millés

Colommés, verstá je?... Hebbe ze gezete búite... op 't tarrás. — Nou já... die kelners wazze daar zoo eige mit de kindere Israëls... compleet broers. — Niet ééne „van de nasie" het zich daar kenne uitgeve voor 'n gooy... want ze atte mekaar de koegel zóó van haarlie wange! — Was 'r één dikke knecht... Jan Kerdáát... 'n wáre rasjáng, 'n duuwel... mit 'n neus as 'n haak om karpers te vange. — Ik zie 'm nog zóó voor me... mit ze gele paniem...

Baruch (*lachend*).

Jan Kerdáát?... ik herinner me... 'n aardig jééletje!

Nathan.

Zwijg stil... 'n ijzerbreker!

Judith.

Maar die Mattes dan?

Nathan.

Hoor nou toé kind...

Judith.

Dol... dól oompie!

Lisa.

Stil nou effetjes!

Nathan.

Zegt ie an allemaal: heere... ik weet 'n pracht van 'n raadsel voor jullie. — Zit Kootje Mattes middenin. — Begint die weigoochem áls vooruit te lache... Wat lácht u?... vraagt 'm Jan. — Zeg me die mesjoggene Portegies gillend: zwijg

maar stil, ik weet 'm al... ik wéét 'm al. — Zegt hij: u weet 'm al?... 'k heb nog geen stom woord gezegd? — Begint Kootje áls harder te lache... gemaakt, uit angst datte ze 'm vrage zalle... wát weet je?

Judith (*lachend*).

Natúúrlijk... natúúrlijk!

Baruch.

Gezegend zal ie weze!

Nathan (*zangerig. Naar Judith*).

Wat zal 'k je vertelle m'n choof?... Zeg de knecht van Más: nou heere... luistere jullie?... Mijn moeder het 'n zoon die niét m'n broer is?... Allegaar kijke ze mit zúkke oeljes... zúkke paardeooge!... Zalle we alles goeds hebbe... Kootje lacht wéér vooruit. Begint me die weigoochem te rolle van de lach:... „goed is ie... goéd is ie... práchtig!"... Maar já hij wèét?!...

Judith (*dol-vroolijk*).

Dus hij deê weer nét alsof ie het geraden had, maar of ie het niet zeggen wou?

Nathan.

Bij míjn mazaal... je begrijpt de narreschkat!... Zitte ze me allemaal te prakizeere... te prakizéére!... Ah, geen syllábe!... Zit Kootje te brulle en mit ze hande op de schoteltjes te slaan... dat ie zoo goéd is!... Nou néé!... Zeg de knecht van Más: noú heere?... Ik heb

u gevraagd: mijn moeder hét 'n zoon die niét m'n broer is?... Geef u 't óp?... Ja-já... krijsche ze allemaal... Goed. (*heel gewichtig*). Dat ben ikzelvers!

Judith (*lachend*).

Prachtig!

Baruch (*lachend*).

Noú herinner ik me.

Nathan.

Daar stinge ze... mit 'n mond vól tande!... En Kootje Mattes springt me óp... lacht zich an krim. — Schreeuwt ie: ik heb 'm allang gewete... allang gewete. — Gaat me die weigoochem na huis — roept die kie-aay me ze me allemaal bij mekaar.,. van een, twee en drie hoog de bure. — Zegt ie: nou heb ik 'n raadsel voor jullie allemaal, dat raje jullie mín in geen honderd jaar!... Zegt ie,... net as de kelner van Milles Colommés:... mijn moeder het 'n zoon die niét m'n broer is. — Kijkt ie ze an mit 'n tros... é...é...é... as... asof ie zóó'n... 'n... Parnasiem... zoo'n Pareira Pisa was! — Já ze kenne ráje?... Schreeuwt die gammer van 'n Portegies: noú... geve jullie óp?... Mijn moeder het 'n zoon die niét m'n broer is... já?... já?... Nóh!... (*potsierlijk gewichtig*). De knécht van Más! (*allen lachen*). Zóó had ie 't nou begrépe!... Wat jíj Raféél?... Was jíj maar mutsemaker op 'n oorlogsschip hè — was je béter af as noú — niét jonge?... (*hij slaat met een losse beweging de hand eenige*

malen nijdig voor zijn neus. Warachtereschot, daar hèb je 'm weer!... As in 't hééle land één vlieg over is, zit ie op mijn kokkert!...

TWAALFDE TOONEEL.

Jacques komt beschonken binnen, in een fijn, licht demi'tje, hoogzij in de hand, een groote bloem in zijn knoopsgat. Hij is een zeer bleek, uiterst fijn, nerveus type. Slank, gitzwart van haar, nog zuiver het Spaansche ras bewarend.

Nathan (*lachend*).

Allemogendste Vader!... daar heb je Don Diago Laguna Pierewaajo! Avanceert áchteruit!

Lisa (*springt ontsteld op*).

Jacques!... Jacques!...

Jacques (*lacht wezenloos, trekt aan een cigaret en waggelt*).

Dag jongelui,... grootmama... papa... zús..

Nathan.

Goeiemegranes!... mit 'n hoog-zijt-gij... deftig!... Nó!... die voorbijgaat stookt ónder. — Kijk 'm... é...é... en 'n demi-zezon mit 'n blóm... ongefrankeerd van Scheveninge!

Jacques (*struikelt naar voren*).

Nog... nog... nog één... zoo'n verlies... en ik heb... heb een... overwinning behaald, (*zingt lallend wijze: Io Vivat*)... In circulo... in circulo... nunc cantus resonet!...

Baruch (*plotseling vreemd-ernstig*).

Naar je kámer Jacques!

Jacques (*zwaaiend*).

Och papa... ik sta aan...

Baruch (*nog strenger*).

Naar je kámer!!

Mevr. Pareira.

Maar Baruch, hij heeft 'n verkeerde jas an — 't schaap is ijskoud!

Jacques (*dom lachend*).

De jas... de jas... van jonkheer... (*zingt lallend*). Sed circulo... sed circulo...

Baruch (*mevr. Pareira afwerend*).

Geen wóórd meer moeder! (*streng tot Jacques*). Naar je kámer!

Judith en Lisa trekken slingerenden Jacques weg, komen direct weer op.

Nathan (*gemaakt lachend*).

Komt óók niet uit 't melkzelon!

Mevr. Pareira (*vergoeilijkend en rad*).

Och, jongensleven — gekheid... gekheid... hij zal 'r niet dood van bloeie.

Nathan.

Gerégeld Caruso bint u in de babbels — dié zingt de hoogste nóót en ú heb 't hoogste wóórd!... (*bootst zingend en zwaaiend Jacques na*). Op 't circus Lo... op 't circus Lo... jeukt me kanes van de pret!...

Baruch (*licht bestraffend*).

Náthan, Náthan... mátig je 'n beetje!

Nathan.

Och Baruch... jij trek je van alles véels te veel an... Shimjismereine!... Mot je mijn jonge hoore, mijn Aróóntje, op school! — Tien jaar is ie... speelt de baas... as de Parnasiems in de Gemeente! — 'n Wáre rasjáng... 'n duuwel... (*vertelt droog-comisch*). Mot ie me eergisterd,... mot ie me rekene mit de meester... juist de passage!... Zeg ze meester: Aroontje, luister. — As ik mijn zoontje 'n pak wil late make.. é... é... é.. van lake..; heb ik noodig... zeg zés el... tege vier gulde, vier-en-twintig en 'n halleve cent de meter; heb ik noodig... zeg zéve el voering... tege één gulde, twee-en-twintig en 'n halleve cent de meter; heb ik noodig... 'n halleve meter fleweel... tege twee gulde veertien de kwartmeter. — Hoeveel kost me nou 't heele kestuum?... Zegt mijn mijn Aroontje... och meester... doen u mijn 'n plezier... en koop u zich uw zoontje 'n konfectiepakkie... hoef ik me me kop nie mesjogge te rekenen!... (*gelach*). Já-á... casjuweel niét?

DERTIENDE TOONEEL.

Door de middendeur komen Aron, Lea en Morks. Aron, de oudste zoon van Baruch en Lisa, is 25 jaar, stroef van uiterlijk, lang en forsch gebouwd. Hij is zeer eenvoudig gekleed. Lea, zijn jonge vrouw, ook 25 jaar, is mooi, maar zéér melancholiek van uiterlij

Morks, hun vriend, is een verschijning tusschen heer en werkman in. Forsche figuur. Ook eenvoudig gekleed, met losse strikdas. Zijn leeftijd is ongeveer 30 jaar.

Nathan (*zingend en dwaas-dansend ze tegemoet gaand*).

Daar-komme-de-schutters... van-Amsterdám... (*er wordt wederzijds gegroet. Aron en Morks gaan naast elkander zitten*). Hoor je me stem? De rechte soort!... Janus Canapéé... 'n gebóre operáám-zanger!...

Baruch (*naar Lea gaand, die zwaar loopt*).

Ga jij hiér zitten, bij de kachel. — Judith?... geef es 'n stoof!

Nathan (*tot Lea en haar man*).

Hoe vin jullie zoo'n kou? — Straks bevrieze nog me effecte! (*tot Lea alleen*). Onbeschrieë, je houdt je aardig prachtig! — Moeder de Gans mit 'r schoot is d'r níks bij! — Nô... Cato *is* nou eenmaal zoo. Dat is nou juist de passage! — Denk 'r om Lea, 't mot 'n jonge weze hoor?... (*apart naar Aron en Morks*). Voor mijn bestaat 'r niks fijners as 'n besnijjenis-feest!... Vóór die tijd... ik passer je me woord... is 't kind géén jodekind, al huilt ie 'r nóg zoo om. — Wil ik joú es wat zegge Aroon?... Er zijn tijje-van-oogenblikke dat je recht tege God en gebod... wat zal 'k zegge?... weet 'k véél!... Zeg Baruch... Aroon... Was 'r niet ereis..é... é.. é.. wat zoo groot was in de poeazie;...

het ie niet gezegd:... (*schiet hem niet te binnen*). nóh!... sais-je beaucoe!... Ik ben nou eenmaal zoo'n pracht van 'n muzezi... Maar-noujá... de besnijjenis, verstá je?... de beriet miela... mot iédere jood in eere houwe, anders treffe 'm de grootste rampe. Een jood die niét besneje is... is as 'n Christekerk die na Mozes-en-Aron hiet...

Aron.

Oom Nathan... mijn kind is niet van mij alléén.

Nathan.

Nôh-já — as 't haantje kraait — kukkelt 't hennetje van zelvers.

Baruch.

Gezegende broer, jouw aanstekelijke vroolijkheid doet me altijd goed, maar...

Nathan.

Wat 'n wonder!... Jullie kijke zoo stijf as... as... 'n cake-poppetje!... Ikke bin ik... Ik bin 'n vlag in de wind, 'k mot wappere!

Baruch.

Maar er zijn óók wel es momenten dat je ernstig...

Nathan.

Die gaat geregeld over 't Kallefie na de Van Woustraat!... Jij ken mijn de maat neme!

Mevr. Pareira (*vinnig*).

Omdat ú niet begrijpt... Affjn!... U bint ú... maar ánders!... Er is een tijd van komme en van gaan...

Nathan (*gevat*).

Natúúrlijk!... maar mijn tijd van gaan is nog láng niet gekómme!

Baruch.

Mijn jongen heeft me even noodig te spreken.

Nathan (*niet geraakt*).

O, as jij 't zegt begrijp ik 't. — Ik ben geen kleefpeer! — Warachtig... ik mag wel 'n zakkie zout an me hange, zoo wor ik hier beroepe! — Nathan... ze wille je pattere... kras óp!... Kijk es... daar héje het poes... Wat 'n magere beesie... ze kákebeene steke geregeld ze rug uit!... Die hét zich compleet de zwarte pokke gevreje! Noú, ik kras óp!

Baruch.

Opkrasse is het woord niet, Nathan...

Nathan (*lachend*).

Juist de passage!... maar de bedoéling. — 't Is ook wel es 'n eer in je leve, te véél te weze... Nóh, sálú allemaal!... Sterkte in jullie knieë... nó... sálu!... asje maar blikkies (*slaat op zijn zak*) hiér heb... sture ze je nié weg... nó, sálu!... De kost voor niks en de wind van voore! (*Nathan af*).

Baruch (*gebluft*).

Wat een origineel! (*naar zijn schoonmoeder*). Moeder, neem u me niet kwalijk, maar ik heb met Aroon en Lea iets te bespreken... iets...

Mevr. Pareira (*nijdig*).

God man, wat 'n anstalte... wat 'n pontieljes!... ik verdwijn!

Baruch.

Geaffronteerd? — Als u wilt kunt u blijven.

Mevr. Pareira.

Wat een gunst... obligade! — Kom Lies, ga je méé?... Niét?... Jij dan Judith. (*mevr. Pareira en Judith af*).

Baruch gaat naar Raphaël, die in een hoek wegdruilt.

Baruch.

Rafeel, laat je moeder...

Raphaël (*angstig*).

Nee... néé... niét mama... Bove... bove... is 't zoo donker!...

Baruch.

Judith komt bij je zitte.

Raphaël.

Ik... ikke stéél niks...

Baruch.

Nee, beste man, dat wéten we (*hij brengt hem in de richting van de deur*).

Raphaël.

As ie komt... as ie komt... de Malgamawet!... (*huilt*). Ik bin zoo bang... ik bin zoo báng!... As ie komt... de dood!...

B a r u c h (*roept de gang in*).

Judith!... breng oom Rafeel even naar boven.

R a p h a ë l (*bij de deur zich wringend en kermend*).

Nee-nee-néé... O God Baruch... Baruch!... ik bin zoo báng!...

B a r u c h (*roept weer in de gang*).

Judith!... (*naar Raphaël*) Wees maar bedaard man... (*duwt zacht Raphaël af*).

Een drukkende stilte.

Baruch gaat weer zitten; neemt zijn pijp; dampt zwaar.

B a r u c h.

Aroon, jongen, zeg nou es wat je op je hart hebt.

A r o n (*kort en stug, staat op*).

Vader, Jan Morks hier, is zooals u weet, al járen een huisvriend van me — voor hém kan ik vrij uitspreken.

B a r u c h.

Als je moeder soms wat zenuwachtig is...

L i s a (*met snikstem*).

Nee... nee... ik ga niét weg (*ze kan bijna niet spreken*). Die Rafeel maakt me altijd zoo onderstebove...

A r o n.

Stakker!

B a r u c h.

Zeg dát wel — maar Judith, 't driftkoppie, krijgt álles van 'm gedaan (*een stilte*).

Aron (*stroef*).

We zijn pas weer verzoend vader,... en tóch móet ik 't u zeggen. — U weet: ik háát frasen en mooipraterij — ik vecht alles met mezelf uit in stilte. — Ik heb u verdriet gedaan in uw leven... Jacques óók — maar tóch vader... ik hou...

Baruch (*onderbrekend*).

Jongelief, ik kén je — jíj kán niet over jezélf spreken,... nét zoo min als ik...

Aron (*zijn ontroering verbijtend*).

Juist vader — eh... ik leef alléén voor mijn werk. — Van ú heb ik altijd de grootste rechtschapenheid geleerd. — Van héél jong af hebt u me ingeprent: leef niet op tweeërlei manier... voor de wereld zus, voor je eigen geweten zóó.

Baruch (*langzaam; aangedaan*).

Ik... dánk je jonge... dat je dat onthouden hebt.

Aron.

Tóch ben ik van u áfgescheurd.

Baruch.

Jíj niet Aroon.

Aron.

Ik denk over alles ánders dan u.

Baruch.

Je ideeën zijn van me afgescheurd, je gedachten.

Aron.

M'n ideeën... m'n gedachten... die ben ík, héélemaal!

Baruch.

Zeker Aroon. — Tóch zit je aan mij vast, met je hééle wezen,... met je hééle menschelijke hebben en houwen!... We zijn geworden, in álles... tégenstellingen. — Goed... Waar... wáár. — Tóch zijn we hetzélfde in onze natuur. — Wat ik denk, wat ík voel,... denk en voel jíj niet meer.

Aron.

Vader, wat ik vroeger sámen in 't geloof met u doorleefd heb,... u weet 't... ik ben er heelemaal van vervreemd. — Zit ik nou tóch aan u vast?

Baruch (*hartstochtelijk*).

Ja-já!... met je bloed, met je aanleg,.. en... en... je karakter, je... innerlijk!... We zijn één soort mensch, al denken en doen we geheel verschillend!

Aron.

Maar ík leef alléén voor 't socialisme — ik heb ál mijn studie middenin áfgebroken.

Baruch (*droef*).

Dàt heeft me toen diep gegriefd.

Aron (*zijn ontroering wegduwend*).

Het speet me vader, maar ik moést m'n overtuiging uitspreken.

Baruch.

Ik heb ze geëerbiedigd.

Aron.

Toen kwam de tijd dat we nog disputeerden vader,... dat ik u zei, dat uw geloof...

Baruch (*meewarig naar Lisa kijkend, die zacht zit te snikken. Hij geeft haar over de tafel heen een hand*).

Stil jonge, stil — we hebben óók een geheugen!

Aron (*heftig*).

Ik háát weekheid vader! — De malle trots van grootmoeder is belachelijk — maar háár trots kan in een ánder van de familie krácht zijn geworden.

Baruch.

God geve jonge... dat je die behoudt.

Aron.

Vader,... zoolang mijn overtuiging, mijn innigste leven is, kán die nooit verzwakken.

Baruch (*zeer innig*).

Kijk ereis m'n jongen. — Toen je nog héél klein was... en toen ik 's avonds bij de lamp heel... veel zat te lezen... toen kwam je dikwijls in een hoekje van de kamer bij me kruipen, héél zachies... vóór je naar bed moest jonge... effetjes!

Aron (*zich verzettend tegen zijn ontroering*).

Jeugd-illusies!

Baruch (*bewogen*).

Op je veertiende jaar was je nog heel vroom — je ging altijd met me mee naar de snooge — jíj altijd uit eigen lust,... Jacques nóóit. — Jij jongen — misschien herinner je je 't — deed me 's avonds en 's morgens de wonderlijkste vragen. — Je vroeg me (*hevig, toch ingehouden aangedaan*) van de starren, wat de dood was, waar God woonde,... en je zei de gebeden met een stemmetje,... zóó bevend,... zóó ontroerd,... dat ik en je moeder altoos dochten: dát wordt een rabbie... een échte rabbie!

Lisa (*uitsnikkend*).

Aroon... Aroon!

Baruch (*in teederste herinneringen*).

Och-och-och,... al die góddelijke Vrijdagavonden lang!... Je vroeg me van álles... — Van de Rambam,... van de Propheten... van Egypte... van de trillende lichies op de Chanoekielje! — Ik... mos je vertelle van Rabbi Akiba... van Sirach... van Jochonan... van de groote Rabbi Shammaï... en van Hillêl... van al hun zachtheid en wijsheid!... (*geestdriftig*). Jou Aroon... kon ik alles, álles vertelle... 't Zwaarste begreep je — jij was geen kind!... Ik kon jou alles vertelle van de Gemara en Mischnah. — Je luisterde stil als 'n opgeschrikt muisie!...

Lisa (*zacht nasnikkend*).

Jongen... jongen!...

Baruch (*beheerscht*).

Maar dat is nou allemaal voorbij — natúúrlijk... voorbij is voorbij! Je groeide op en al heel gauw zag ik dat je wat ánders wou. — Ik liet je gaan. — Midden in je schitterende studie smakte je de boel néér... Ik liet je vrij. — Je werd een hartstochtelijke socialist en ik vóelde aan iederen klank in je stem dat je 't meende,... dat je 't diép méénde! — Ik wou... ik woú je niet met mijn vaderlijk gezag vastknellen!...

Aron.

Dát was juist úw kracht,... uw innerlijke macht.

Baruch.

Die jíj nét zoo zou gebruiken, al dénk je heel anders dan ik.

Aron.

Misschien.

Baruch.

Inéén s ging je ons als vijanden te lijf!... Je begon te háten...

Aron.

Niet ú als ménsch.

Baruch.

't Zélfde jonge, 't zélfde!... Ik liet je begaan, altijd begaan.

Lea.

Maar vader, Aron is zoo gesloten — hij geeft zich nooit... niémand!

Baruch,

Een oogenblikkie kind...

Lea.

Omdat u spreekt van haat...

Baruch.

Een oogenblikje kind — jíj bent zijn vrouw... ik... ben z'n váder...

Morks.

Kent u hem daarom béter dan Lea?

Baruch.

Een oogenblikje meneer Morks — ú bent zijn vriend... ík... ben z'n váder...

Aron (*streng*).

Jullie begríjpen vader niet, ík wél — hij heeft gelijk.

Baruch.

Zie je jonge... toen nam je Lea. — Ze was een wees. — Toestemming heb je niet gevraagd. — Een heele poos heb je met ons gebroken (*droef*). Toén jonge, toén... is 't héél, héél stil in huis geworden. — Je broer Jacques kon alleen maar spotten. — Je grootmoeder deed niks dan schimpen. — Je eigen moeder huilde dag en nacht. — Alleen, op mijn kamer boven... werd het stiller en stiller... (*ontroerde beklemming*). Ik bleef alléén met m'n heilige boeken... en ik wachtte... wachtte drie jaar!

Aron (*ontroerd*).

Vader!... heb ík nu plotseling geen geheugen meer?

Baruch.

Zachies-an jonge... zachies-an (*met stralende vreugde*). Toén... ben je tóch teruggekomme... door oom Nathan... De beproeving... De armoe... die je toch zélf gewild hebt kind...

Aron (*onderbreekt fel*).

Die uithongering heeft míj niet en Lea niet teruggebracht!... Oom Nathan...

Baruch.

Stil jonge, dat weet ik, zoowáár als God leeft — ik kén je. — Toen ben je weer hier aan huis gekomme... je ontkropte je een beetje — à... ik mocht je weer helpen. — En toen we hoorden dat 't eindelijk met Lea zoover was...

Aron (*stroef*).

Daarover moet ik u juíst spreken.

Baruch.

Tijd in overvloed.

Lea (*gejaagd*).

Tóch moet u 't vanavond hooren!

Baruch (*afwerend*).

Zachies-an meid (*veranderend van toon*). Bij God... ik voél dat er iets komme moet. — Goed... Maar hoé ernstig ook, ik probeer jullie toch te verstáán, niet kinderen?

Aron.

We zijn pas verzoend vader...

Baruch (*peinzend*).

Jaren en jaren lang heb ik je alles gegeven, wat een rechtschapen vader een kind kán geven. — Toen je afdwaalde heb ik je geroepen. — Je ging tóch je eigen weg. — Maar ik bleef bíj je!...

Aron (*opstuivend*).

U kon me toch niet tégenhouwen!

Baruch.

Woú ik dat dan?... Tóch bleef je míjn bloed, míjn vleesch,

Aron.

Dat is óók dwang!

Baruch.

Dwang?... Omdat ik je liefheb?... Kijk es jonge... doe me een mitzwa... doe me een weldaad, en luíster. — Toendertijd hebben ze in de heele gemeente op me gespogen!... (*heftig*). Ja-já... op me gespógen! — Ik had Sabbath-schenners van kinderen! — Ik heb gedacht: spoegen jullie maar — dring jullie maar óp... dring jullie maar óp... míjn kind verlies ik tóch nooit. — Grootmoeder heeft 't heele snooge-bestuur tege me ópgehitst. — Ze hebben me willen wégkijken! — Ik docht: wat is van míjn bloed en míjn vleesch... dat verlies ik tóch nooit!

Lisa (*verteederd*).

Je vader is voor jullie geweest... een éngel!

Aron (*brusk*).

Goed dan vader... voor den dag ermée! — Als het kindje komt en het ís een jongen... dan... (*aarzelend weer*) géén besnijdenis!

Lisa springt met een gil overeind en ook Baruch staat ontsteld op.

Baruch (*ontzet; bevend*).

Dát meen je niet Aron...

Aron (*schuw*).

U ként me vader.

Baruch (*verslagen*).

't... 't jongetje... zou naar míj hieten!...

Aron.

Ja vader.

Baruch (*hevig ontroerd*).

Mijn... éérste... kleinkind!...

Aron.

Het kind van Léa vader!

Baruch zinkt inéén, sprakeloos.

Lisa (*naar haar zoon toespringend*).

Aroon... Aróón, jóngen!... ik sméék je doe dát niet — het zou míjn dood zijn en de dood van je vader!

Baruch (*geschokt*).

Lies... Lies... kom hier! — We mágge Aroon niet tégenhouwen!

Lisa blijft smeekend huilen.

Aron (*zijn moeder afwerend*).

Hou óp moeder, in Godsnaam, met dat gesmeek! — Lea wil haar kind niet verminkt zien. — Waarom moet zíj u nou tegemoet komen? — Nooit heeft ze iets anders dan de diepste minachting van úw soort menschen ondervonden.

Lisa.

Maar het is toch ook joúw kind?

Aron.

Ik denk er over als mijn vrouw.

Lisa (*huilend*).

Die schánde... die schánde!

Aron (*driftig en wild*).

U denkt alléén maar aan de schande — voor de familie en de menschen!... Maar toen ik drie jaar alleen was in armoe met Lea...

Lisa (*handenwringend*).

Leugen... leugen!

Aron (*feller*).

Toen walgde u van 't volkskind en van „socialen" bij mij thuis.

L i s a (*wild uitbarstend*).

Wat wéét ik van al je gezanik, van volkskind en socialen!

A r o n.

Dát heet zaniken!

L i s a (*heftig*).

Natúúrlijk!... Wat weet ík van al die dingen... van al die malane's? Ik verlies mijn kinderen, iederen dag, ieder uur méér! — Ja-já... ik verafschuw al die rooie ideeën. — Mijn huiselijk geluk hebben jullie d'rmee vermoord, m'n kinderen van me áfgetroond!... Kapot, kapót ben ik 'rvan... (*snikt*).

B a r u c h (*Lisa naar zich toetrekkend*).

Vrouw... vrouw... bedáár!

L i s a (*hem afwerend, hevig onstuimig, naar Aron.*

Ik zal je wát zeggen Aroon... (*zij huilt*).

A r o n.

Overbodig moeder, het gebeurt niét!

L i s a (*smartelijk*).

God-god-nog-toe!... Altijd die steenen kop!

A r o n.

Overtúiging!

L i s a (*heftig, tot het uiterste*).

Overtuiging?... Nou, ik voorspel je... bij mijn nechama... een ramp... een rámp... wordt je hééle leven!

Aron.

Och moeder... dat malle, gekke bijgeloof!

Lisa (*dreigend*).

Dát voorspel ik je, joú en Lea...

Lea.

Moéder!... u windt u zoo vreeselijk óp!

Lisa.

Jíj?... Je vloekt je kind vóór 't schaap leeft!

Aron.

Zóó mág u niet voortgaan moeder — ik zou een lafheid begaan.

Lisa (*in hoogste opwinding*).

Als m'n kleinkind géén besnijjenis krijgt Aroon... Aroon... dan voorspel ik je: geen rustige minuut zal je meer in je leven hebben — ik verdrink me vóór jullie oogen!!

Baruch (*zijn vrouw meetrekkend*).

Bedáár toch Liezelief... bedáár!... (*duwt haar naar de tafel op een stoel. Een lange stilte*).

Baruch (*heel ernstig, bijna plechtig*).

Kijk eens meneer Morks... ú bent een Christen — u wéét niet... (*met een angstigen nadruk op ieder woord*) hoé verschrikkelijk het voor óns — voor ons Jóden is — een kind niét te laten besnijjen. Meneer Morks, dat is een gruwel,... een grúwel... érger, warachtig érger, dan het

schenden van den heiligen Verzoendag. — De vrijste, ziet u,... die niet geeft om God noch gebod,... doet dát... doet dát nóg!...

Aron.

Vader,... het zou láf zijn als 'k me liet bedreigen door moeder... Ik... ik...

Baruch.

Gelijk jongen... gelíjk. — Maar hiér kind, snij je niet alleen een traditie af. — Kijk es meneer Morks. — Wat voor den vroomsten Christen de doop is, dat is bij óns de besnijjenis. — Nee, néé meneer Morks, nog veel... nog héél veel méér... véél heiliger!...

Morks.

Ik begrijp... voor een vroom man... als ú...

Baruch (*met een plechtige verhevenheid*).

Nee, néé meneer Morks... voor géén vroom man óók — dát is een verbond met God (*hij staat op. Heel vroom*). Er staat geschreven: „Mijn Verbond zal zijn in ulieder vleesch tot een ééuwig verbond." Begrijpt u?... Begríjpt u?... Dát is heilig geweest... van eeuwigheden hér!... Héilig!... De Jood die ópgroeit zonder dát... met dié zal God verschrikkelijk afrekenen... verschríkkelijk!... Hij zal worden uitgeroeid, áfgesneeën van ál wat leeft!

Morks.

Ja... ja,... zóó bezien... door ú... en voor ú...

Baruch.

Hoe wil u het ánders bezien?... Het verbond dat God sloot met Vader Abraham, het eeuwige zegel van ons geloof...

Aron (*onderbrekend*).

Vader, toe, toe... ik wíl u niet krenken in uw mooi, uw innig gevoel — maar wíj zien er géén verbond in,... alléén... 'n verminking!

Baruch (*ontgoocheld. Valt weer neêr in zijn stoel*).

Goed jongen, goéd! — Dan... nog één vraag... dan zeg ik niks meer. — Als het... nou eens... een jongen wordt die áárdt naar zijn grootvader... vroom... vroom uit èigen verlangen?...

Aron (*afwerend*).

Vader... dat zal... dat kan...

Baruch (*sterk*).

Kán niet?... En ikke dan... ikke mit jóu?... Toen... toen... (*hevig ontroerd*), dacht ik óók: dat... dát kán nooit!... nóóit!

Aron (*onderworpen*).

Goed... maar wat bedoelt u?

Baruch.

Als... als hij nou eens zich verlieft op... op een joodsch... een vroom joodsch meisie... wat dan?

Aron.

Dan?... ja, wat dan?

Baruch (*klemmender*).

Ben jíj dan verantwoord?

Lea.

Sámen vader... sámen!

Baruch.

Best, goed... sámen. — Nóu?... (*heel dringend*). Geef jullie nou antwoord?... Dan is alles te láát, dan weet je wat 'm te wachten staat. — Géén inzegening kan ie krijgen, tot in het dérde geslacht niet... nóóit... nóóit meer! — Dan is ie voor altijd... voor áltijd,... kinderen,... afgesneeën van z'n éigen volk!

Aron, op den grond stampend, bukt zijn hoofd.

Baruch (*op anderen toon*).

En... wat je... wat je je moéder doet... daar zwíjg ik maar van!

Lisa snikt en huilt.

Baruch (*bevend en innig*).

Lea,... Aroon,... áls het een jongen is,... denk 'r om... dat je... dat je... m'n éérste... éérste kleinkind... in de armen van je moeder... kan leggen!...

Alles zwijgt.

Gordijn langzaam zakken.

TWEEDE BEDRIJF.

Huiskamer van Aron; twee glazen ramen uitziend op een zonnig tuintje. Buitenbuurt. Heete Augustusdag. Kamer zeer eenvoudig gemeubileerd. Een bureau links, nabij een zijdeur.

EERSTE TOONEEL.

Aron komt op, met zijn stroohoed in de hand en een speelgoed-beertje onder den arm.

Aron (*roept in de gang*).

Riek!... Riek!...

TWEEDE TOONEEL.

Dienstmeisje (*binnenkomend*).

Blief-u-meneer?

Aron (*met heel blij gezicht*).

Slaapt m'n jongen?

Dienstmeisje.

Als een roos! — Mefrou seit... ik mag niét fan de kamer wég.

Aron (*innig gelukkig*).

Goed... goed. — Leg dan dat beertje in z'n bedje hè... wil je? — Wacht, ik zal 't zelf doen.

Dienstmeisje (*hem aarzelend tegenhoudend*).

O néé meneer, u soent 'm soo driftig... u maakt 'm altoos wakker.

Aron.

Goed... goed. — Doe jij 't dan, hiér — maar leg 't... leg 't dan vlák bij z'n handjes hoor, dat ie 't dádelijk ziet, en dat ie 't dádelijk kan grijpen.

Dienstmeisje (*nuchter*).

Sien... grijpe... u ferlangt nog al wat!

Aron (*verstrooid*).

Zoo?... Zeg Riek... m'n broer, meneer Jacques, zal dadelijk wel komen.

Dienstmeisje (*naar buiten kijkend*).

O kijk es!... Spreek je fan de dufel... 't is sonde:.. daar komp meneer nét an.

Aron.

Maak maar open. (*dienstmeisje af*).

DERDE TOONEEL.

Jacques komt in uit zijdeur. Licht, fijn-grijs costuum; wandelstok in de hand.

Jacques.

Foei, foei... wat een buurt, foei broeder!... foei! (*hij puft. Spottend*). Bloedverwant.. het ruikt hier naar brochures.

Aron (*ironisch*).

Vindt je? — Mooi weigezicht hè?... en doodstil.

Jacques.

Véél te zonnig voor het teint... 'n moord! (*oolijk en snel*). Zeg, bloedverwant, wat een leuk toetje heeft je dienstmeisje.

Aron (*stug*).

Jacques, ik moet nog twee boodschappen — wat wil je van me?

Jacques (*spottend*).

Philantropie broeder,... altruïsme.

Aron.

Je schreef me... het was iets ernstigs?

Jacques (*ironisch*).

Nog méér iets lástigs, vooral iets lástigs.

Aron.

Zelfzuchtig jog!

Jacques (*spottend*).

Och broeder, ik leef m'n leventje.

Aron (*minachtend*).

Léventje?... Leventje van een egoïst.

Jacques.

Een preek broeder?... tachtig graden in de schaduw?

Aron.

Merci.

Jacques (*droog*)

Ik heb je noodig.

Aron.

Waarvoor?

Jacques.

Vuil zaakje.

Aron.

Wát dan?

Jacques.

Met een model.

Aron.

Wat kan ík daaraan doen?

Jacques.

Een heeleboel.

Aron.

Ik?

Jacques.

Ja, jíj, menschelijke alarmklok — voor joú heeft ze ontzag — voor míj geen sikkepit!

Aron (*scherp*).

Jij hinkt op een horrelpoot!

Jacques.

Ik eet geen beeldspraak... merci!

Aron.

Je bent een liederlijke kwast! — Altijd laat je míj je vuile zaakjes opknappen — heb je weer een schepsel mal gemaakt? — Ik verzet geen voét meer voor je!

Jacques (*sarcastisch*).

Eerst haar zién, hervormer — een „cieraad" der schepping Esau!... Met den geur van een kuisch meisje... maar gemeén, geméén als een beest!

Aron (*nuchter*).

Zoo.

Jacques.

Voor een wijnbar opgekweekt — onbeschaafd als een polderwerker — maar... temperament!

Aron.

Min spelletje!

Jacques (*met den vinger in den mond*).

Cornelis-had-een-glas-gebroken...

Aron.

Spót niet met je eigen gemeenheid.

Jacques.

In d' ouden tijd zou jij geknipt geweest zijn voor cipier op de Arke Noach's.

Aron.

Stik!

Jacques (*sarrend*).

Aha!... temperament!

Aron.

Schiet áf!

Jacques (*droog*).

Ik heb je noodig.

Aron.

Al gehoord... Uitvoeriger!

Jacques.

Ze heeft een snuit... als Mona Lisa!

Aron (*ongeduldig*).

Wat raakt mij dat?

Jacques (*schamper*).

Erfenis-kwestie bloedverwant!... erfenis-kwestie. — Ze maakt me kapot, heelemaal kapot — bovendien... gék jaloersch. — Ze is in staat jonkvrouw Orobio met de haarspeld te bewerken.

Aron.

Uitmuntend!

Jacques.

Ze laat me niet meer los.

Aron.

Zwetser!

Jacques.

Mét mij wil ze d'r óp of d'r ónder!

Aron.

Wat moet ík dan?

Jacques.

Haar aan d'r verstand brengen dat ze me los moét laten... dat kunstenaars...

Aron (*invallend*).

Van joúw slag... alléén brutale zinsgenieters zijn — dat wil je zeker zeggen hè?

Jacques (*spottend-valsch declameerend*).

Dan is mijn vonnis geveld! — Dit uur beslisse over mijn leven. — De slag treft doodelijk!... (*doet alsof hij vertrekt*). Ajussies!

Aron.

Snob!

Jacques.

Broeder... mijn jonkvrouwe Orobio wacht.

Aron.

Precies grootmoeder... ijskoud!

Jacques.

Mijn jonkvrouwe Orobio smácht.

Aron.

Je bent krolsch als een kater.

Jacques (*ironisch bestraffend*).

Geen ontuchtige taal broeder Esau... denk om de linzen!

Aron.

In je geraffineerdheid en zelfbehagen, tóch nog belachelijk.

Jacques.

Helaas... afgedwaald van menschelijke grondinstincten.

Aron.

Mispunt!

Jacques.

En jullie zijn... tot deugd... ontáárd — bovendien... mijn zaakje geeft je afleiding. — Ik ruk je uit je honderddeelige Marx.

Aron (*heftig*).

Tóch breekt er niets uit je los!

Jacques.

Ik blaas de dufheid van je af.

Aron.

Je jankt naar de zweepslagen van een hysterische vrouw!

Jacques (*onverstoorbaar*).

Ik beeldhouw broeder.

Aron (*minachtend*).

Branie... grootspreker.

Jacques.

De hartigste krakelingen van je moraal bewaar je voor een kunstenaar.

Aron (*minachtend*).

Jij, een kunstenaar?... Je weeft je in de zoete leugens van je luie fantasie.

Jacques (*koel*).

Lieve broeder... ik ben in staat één uur vóór ik me doodschiet, nog een paar nieuwe slobkousen te koopen.

Aron (*bijtend*).

Dandy!

Jacques (*ironisch*).

Spot niet broeder, met de ernst des levens.

Aron.

Stil, daar komt Morks.

Jacques (*cynisch*).

O, hij hoeft zich voor mij niet te geneeren.

Aron (*verbaasd*).

Hij... voor joù?... Maar je „zaak" dan?

Jacques.

Spreek door, ik geef je verlof.

VIERDE TOONEEL.

Morks komt binnen, zijn gezicht met een zakdoek bewuivend.

Morks.

Phf!... (*blaast*). Dag Aron. — Bonjour meneer Laguna...

Jacques.

... Miranda, maar dat doet er niet toe. — Meneer Morks... éérlijk. — Wat vindt u grooter wonder: een mannetjesmug of een olifantenwijfje?

Morks.

Bij zóóveel wijsheid past zwijgen.

Jacques.

En u spréékt? (*onbeschaamd*). Kijk eens, meneer Robespierre... in kalfsleer. — Ik zit eigenlijk... vreeselijk in de penarie — ik heb wel vierduizend pop schuld, speelschuld — alzoo: eereschuld.

Aron.

Eéreschuld!

Jacques.

Verder hangt er een vrouw aan me van zestig kilo netto. — Ze bijt me en ranselt me, en ik vind het goddelijk meneer Morks.

Morks (*meesmuilend*).

Kwestie van smaak.

Jacques.

Ik leef er door in de hoogste spanning. — Ze is gevoelig als een guitaar voor windgesuis, maar... ze is toch een canalje, een furie! Ieder keer als 'k haar ontmoet... voel ik een soort van heerlijken angst over me komen... een knijpende beklemming; denk ik: wat zal dat plebskind noú weer uithalen?

Morks.

U bent een verfijneling.

Jacques (*lachend*).

Winkeliers-moraal.

Aron.

Zeg maar: een cultuur-wellusteling!

Jacques (*ironisch*).

Ik vang de spaanders en krullen van zijn buien.

Morks.

U vergooit u.

Jacques (*klapt in de handen, kwasi-opgetogen*).

Prachtig!... prachtig!... Wat een edele menschen-vrienden! — Meneer Morks, u moest oom Rafeel eens over zijn ruggestreng strijken.

Morks (*nuchter*).

U hadt 't over uw vroúw?

Jacques (*schaterend*).

Míjn vroúw?... Kostelijk! — Míjn vroúw?... Ze danst de dans der zeven sluiers, meneer Morks — ze spuwt haar woorden uit als zevenklappers. — Zóó iets canaljeus hebt u nooit gezien. — En tóch is ze mooi, woest! — Ik... hoú van wilde pracht, net als grootmama. — Ik heb... eh... eigenlijk álles van grootmama, haar adel en haar trotsch.

Aron (*hoonend*).

Die ádel van ons!...

Jacques (*verliest zijn kalmte; plots vinnig en gekwetst onderbrekend*).

Wat?... Die ádel van óns?... jij met je misselijke minachting. — Die is twintig menschengeslachten oud man!... Heeft papa je dát dan nooit voorgehouwen?

Aron.

Vader?... Vader heeft nóóit op welstand van voorgeslachten gepocht. — Als vader trotsch was... dan alléén op géestelijk bezit, dan alléén op de groote dichters, hekelaars en geleerden onder de vroegere Portugeezen.

Jacques (*treiterend*).

Zoo-zoo!

Aron.

Já Jacques... já. — Trotsch alléén op hun kennis, op prachtige daden of verheven Joodsche karakters. — Hoe dwepend vertelde vader ons niet

vroeger van Aben Ezra... van Maïmonides, van zijn lotgevallen en zwerftochten; hoe vereerde hij niet Juda Hallevi, Samuel Ben Nagdela... Isaac Ben Baruch?...

Jacques.

Zoo-zoo!

Aron (*invuur Jacques niet hoorend*).

Vader?... Geen mensch heeft zóó zuiver zijn liefde gehouden voor ál die échte groote Portugeezen... voor de taalvorschers, thora-kenners, cabbalisten, wiskunstenaars, artsen en astronomen...

Jacques.

Zoo-zóó!... Maar wat je weet van ons Spaansch bloed, hou je achterbaks hé?... Bijvoorbeeld van... van Abulasia, grande van Spanje Aron... minister en... en... wat grootmama vertelde van Abrabanel, schatmeester aan het Hof van Koning Ferdinand en Isabella?... Onze bloedeigen familie van moeder's kant... getrouwd met een zuster van Koning Dom Alphonso...

Aron.

Dom genoeg van Alphonso...

Jacques.

Onze bloedeigen familie... afstammelingen van Hertog de Pimentel en Graaf van Benavente, met de koningskinderen van Castilië vermaagdschapt...

Aron.

Alles bluf, bluf!... gaf vader geen lór om!

Jacques (*minachtend*).

Och papa!

Aron.

Weet je wat váder ons altijd vóórhield?... Dat de gróóte, oúde wijzen van Israël, de zachtmoedige Hillél, nederig waren... werkten... doodgewoon werkten met de handen. — Schoenlappers waren ze... waterdragers, sjouwers... dát leerde vader...

Jacques.

Geen wonder!... Papa blijft altijd het makke burgertje uit de aardappelenkelder.

Aron (*woest*).

Is dát je respect voor vader, blaffertje?

Jacques.

Brave broeder... een béste, doodgoeie man, onze papa, maar... (*kwasi-fluisterend*), een proleet.

Aron (*met de vuist gebald naar zijn broeder toestappend*).

Je bék dicht kerel, of ik slá 'm dicht! — Zóó zul je niet over vader spreken!

Jacques (*geschrikt achteruit wijkend*).

Alo... scherts broeder... scherts! — Ik ben nou eenmaal dól op grootmama — die voelt precies als ik, de pracht van trotsche, oude adel. — Heerlijk hè?... je dronken werpen en wentelen in rijkdom en weelde — een genot... een genót!... 't blonde of zwarte beest los te laten! — 't Machtsbewustzijn...

Aron (*spottend*).

Nietzsche op krukken!

Jacques (*schijn-ontgoocheld*).

Stil lieve broeder, ik vergat een oogenblikje mijn vuil zaakje.

Morks.

Een schraal bestaantje!

Jacques (*snel*).

Schraal?... dronken zijn van ouwe schoonheid?

Morks.

O pardon,... ik dacht van nieuwe biertjes.

Jacques (*snel*).

Gróf meneer Morks... als uw volks-speechen.

Morks.

Snobs meneer Laguna,... als uw groene schoenen.

Jacques.

Eerlijk betaald... door papa

Morks (*scherp*).

Een snuiter bent u.

Jacques (*snel afketsend*).

Op úw vlam.

Aron (*ongeduldig*).

Nou, ik moet weg — vertel me op straat maar verder Jacques.

Morks.

Ben je gauw terug Aron?

Aron.

Ja, maar Lea komt toch dadelijk.

Morks.

Goed. (*dof*). Ik moet je spreken.

Aron.

Wat zeg je dat beklemd — is er iets?

Morks.

Een hééleboel — kom maar gauw. (*Jacques en Aron links af*).

VIJFDE TOONEEL.

Het dienstmeisje komt op.

Dienstmeisje.

Meneer, mefrou komt derék bij u.

Morks.

Waar is mevrouw dan?... Ik heb haar toch niet zien aankomen.

Dienstmeisje.

Mefrouw is achter-door gegaan. (*maakt grimassen*). Meneer Sjaak... houdt se gaar niet fan.

ZESDE TOONEEL.

Lea komt op. Meid snel af.

Lea (*droef*).

Dag Jan.

Morks (*heel innig*).

Dag Léé. (*betast haar gezicht*). God meid, wat zie jij bleek.

Lea (*schuw afwerend; zenuwachtig*).

O Jan, Ján... ik ben zoo báng, al máánden!

Morks.

Ik zeg Aron straks tóch alles.

Lea (*smeekend*).

God nee Jan... néé!

Morks.

Wat is dát nou?

Lea.

't Zal 'm zoo sláán!

Morks.

Hém?... dien ijzersterken kerel? — Kán niet — En ik *wil* langer zoo niet... ik *wil* niet Léé!

Lea.

Ik óók niet.

Morks.

Ik wíl niet dat ie iets merkt — ik zou 't misselijk, mísselijk vinden!

Lea.

Nee, néé... natuurlijk niet — maar ik ben zoo doodsbenauwd — hij is zoo goéd voor me Jan, zoo goéd!

Morks.

En toch... tóch ben je dol-zenuwachtig als je bij 'm bent?

Lea.

Ja dol, dól!... Hij is zoo verschrikkelijk stil... zoo ongenaakbaar! Hij zwijgt eeuwig-en-altijd!

Morks.

Ik weet 't.

Lea.

Naast hém Jan, leef ik afgestorven, als op een hei.

Morks.

't Is z'n natuur zoo.

Lea (*smeekend*).

Maar ik ben jóng Jan — ik verlang zoo te léven — ik verlang zoo naar innigheid Jan,... naar samenzijn!... Ik snák naar 'n mensch om alles mee uit te spreken... álles zie je...

Morks.

Ik begrijp 't Lee... heelemaal.

Lea (*gretig*).

Goddank Jan... Goddank! — Ik had zooveel vertier in de partij, éérst — maar overal kwám ik... en ging ik alleen... altijd alleen! Nérgens wou ie mee...

Morks.

Hij is er te ernstig voor.

Lea.

Goed, maar zoo ángstig! — Het drúkt me Jan... ik word er dól van! Alles kan ie opofferen om z'n kameraden te leeren — nachten, náchten-lang schrijft ie hier, hiér in die hoek.

Morks.

Hij doet zulk mooi werk voor cursussen Lee.

Lee.

Dat weet ik Jan. — Soms is 't me net, of ik bijt in een hand die me een aalmoes geeft.

Morks.

Nou blaas je het kruid van de pan.

Lea.

Och, zoo is het ook niet (*heftig*). Maar een socialist is toch óók een mensch, een gewoon mensch niet?

Morks.

Op zijn wijze is ie 't Lee... gróóter dan wij.

Lea.

Maar ík knies me ziek! — Toen jíj hier kwam, néé... dát was me een verademing, een óp-luchting! — Ik heb 't nooit iemand gezegd Jan, ik kropte m'n verdriet óp — maar jij, jíj hebt 't dadelijk doorzien.

Morks (*wil haar innig koesteren*).

M'n Lea'tje...

Lea (*lichtelijk afwerend*).

Ik hoorde weer eens spreken, lachen, pretmaken hé — ik leefde weer óp. — Dat deê me zoo goed Jan.

Morks (*haar op zijn schoot trekkend*).

Hou je héél, heel véél van me?

Lea (*wild zich wegrukkend*).

Nee-néé Jan... je mag me niét aanraken — dát wil ik niet — niets, niéts achter zijn rug.

Morks.

En... van hém?... Hou je van hém óók?

Lea.

Van hém?... (*eerst aarzelend en dan fel*). Nee... néé Jan, houden néé! Ik heb eerbied voor 'm — heel veel ontzag — ik voel 'm zoo ver boven me.

Morks.

Hoe kwam jullie in 't begin bij elkaar?

Lea.

In 't begin... och, was 't dankbaarheid... voor zijn hulp aan moeder. — En toen dié stierf — bleef ik alléén. — Hij wou, woú... dringend... trouwen... tégen den zin van zijn ouders. — Wat wist ík van 't leven? — Och Jan,... Jan... ik vind 't zoo mal, zoo mal — als je 't nou nuchter bekijkt — zoo slecht van me dat ik van m'n man áfwil, alléén omdat ie zoo stil, zoo vreeselijk stil is — en... en.. eh... zoo heelemaal in zichzélf leeft.

Morks.

Hij heeft ándere behoeften.

Lea.

Ja, maar moet ík daarom nou van 'm af? — En tóch... hij is geen man voor me! — De verveling Jan, de vervéling... die kan zich niemand

voorstellen! — Met zoo'n verlangen naast iemand te staan en te snakken naar iets innigs en diep-vertrouwelijks,... naar 'n beetje teederheid!... God-god, te staan naast iemand, je ná als je eigen ik... en die niet naar je ómkijkt!

Morks.

Heb je 't 'm nooit gezegd?

Lea.

O, zoo dikwijls — maar dan keek ie me aan met zóó'n paar groote, verbaasde oogen, alsof ik gek geworden was. — Dan keek ie maar — vroeg ie niets — zei ie niets — en ging weer aan z'n werk. — Hij begreep 't niet.

Morks.

'n Eénzame!

Lea.

En... tóch houdt ie van me.

Morks (*snel afleidend*).

En... op de kleine?...

Lea (*onderbrekend*).

Is ie dól — razend dól! — Maar ook dát zegt ie niet — je moet het toevallig zien of áfloeren.

Morks.

Een stille.

Lea.

Ja juist — een échte stílle jood. — Hij houdt van binnen alles zoo diep vast... (*namijmerend*). Och, zie je... toen we trouwden had ik nog niks genoten en gezien van het leven.

Morks.

Zei hij dat dan zélf niet?

Lea.

Hij?... Je moet álles úit 'm scheuren, als 't over hemzélf gaat.

Morks.

Wat 'n gesloten begeerteleven.

Lea (*vurig*).

Juist zoo je zegt — dát maakt me juist zoo báng Jan — het drukt me. — Soms, als ik naast 'm zit, en ik zie z'n diepe, sterke oogen en z'n vasten, toegeknepen mond... dan kan ik 't wel uitgíllen, uitgíllen Jan! — Hij ziét me gewoon niet! — Begrijp je Jan... dát grieft zoo... hij ziét me niet! — Alles wat ie voelt geeft ie an z'n beginselen... an z'n studie. — 't Ménschelijke gevoel Jan, krijgen zíj... z'n kameraden. — Voor 't geluk van 't gezinnetje voelt ie níks, heelemaal níks!

Morks.

Hij is zoo steil, een múúr!

Lea (*vreemd van toon*).

En toch Jan... tóch gloeit 't in 'm binnen. — Soms, inéén, kan ie zoo hartstochtelijk iets zeggen... zoo wild van verrukking!

Morks.

Dat kén ik Lee. — Van redenaars houdt ie heelemaal niet. — Roeren... wil ie nóóit — en

dan inéén is 't soms alsof ie zich vergeet — komt ie práchtig los.

Lea.

Ja, als je maar niks van z'n persoon vraagt. — Hij is zoo goéd Jan.

Morks.

Vreemd... tóch wil je van 'm af.

Lea (*hartstochtelijk*).

Ja-ja-já!... ik ben een vróuw — ik wil liefde!... Híj... hij wéét niet wat een vrouw is — hij kan, kán niet koesteren — hij durft niet ééns... mánnelijk zijn, niet innig zijn. — Soms... 't is wáár Jan — ik voél 't — schaamt ie zich voor míjn warmte en mijn overgave. — Hij kán er niet tegen. — Hij... hij... praat nooit gewoon — nooit lief en leuk. — Hij is dadelijk streng, strak... óf hij droomt.

Morks.

Hij kijkt óver het leven heen.

Lea.

Hij is nooit blij en nooit écht verdrietig — óf... misschien wèl... laat ie 't míj niet zien — verbergt ie 't. — Stel je vóór Jan... voor je vroúw, je verbérgen! (*weer hartstochtelijk-smartelijk*). Och Jan, Jan... ik heb in m'n zwangerschap boven, op m'n bed, dagen en nachten liggen grienen — blerren als een kind. — Ik was altijd alléén, van 's morgens tot 's nachts — en híj altijd weg... op reis voor z'n cursussen. — En

zóó kwam ie thuis... was z'n studie weer álles! — Ik heb me nog nóóit zóó alleen en zóó ellendig gevoeld als in ons trouwen. — En van ál m'n verdriet zag ie níks, níks!... Of... of... dééd ie maar zoo? — Ik weet 't niet, ik kán er niet áchter komme...

Morks.

Hij láát niet in z'n binnenste kijken.

Lea.

Omdat ie er geen behoefte aan heeft — en ik... ik snák er naar!

Morks.

Lieve, lieve Lee... wat heb jíj veel in stilte doorgemaakt (*wil haar zoenen*).

Lea (*hem weer afwerend*).

Nee-néé Jan — niet eer me aanraken of je moet met hem gesproken hebben. — Tot het laatste uur wil ik zuiver tegenover hem blijven staan.

Morks.

Goed... ik zál spreken.

Lea (*somber*).

Het moét.

Morks (*nu angstig*).

En... als ie nou es... je 't kindje niet geven wil?

Lea (*hevig opgewonden*).

Nee-néé Jan... dán blijf ik... dan blijf ik bíj 'm hoor?

Morks (*gebluft*).

Dus... dát... gróóter... dan wat je voor mij voelt?

Lea.

God Jan, kijk nou toch zoo verslagen niet — begrijp je dat dan niet? (*fel*). Nee-néé!... als ik m'n kind niet meekrijg, dan blijf ik, dan wil ik er niets, nooit... nóóit meer iets van hooren!

Morks.

En jij tóch zoo voortleven, naast hem?

Lea (*hevig gejaagd*).

Komt er niet op an — dát gaat vóór alles — mijn zwak, bleek tobbertje — mijn kind gaat vóór alles! — Zonder m'n jongen zou me alles vergald zijn. — God Jan... spreek er niet van, dring er niet op aan — ik zou 'n hékel an je krijgen!

Morks (*ontdaan*).

Maar Lea!

Lea (*zacht, bijna smeekend*).

Stil dan Jan, stil dan... martel me dan niet — m'n kind, m'n jongetje is... nee... néé... daar kán ik niet zonder!

Morks.

Nou begrijp ik je. — Soms voel ik mezélf een ellendeling in zijn huis. — Eerst een vriend, en nou... noú... neem ik 'm z'n vrouw af.

Lea (*hevig*).

Leugen!... laffe zélfbeschuldiging!

Morks.

Zelfbeschuldiging?

Lea.

Zeker, zéker! — Ik wou immers zélf? — Nooit heb je me iéts áfgedwongen, nooit me overrompeld.

Morks (*gelukkig*).

God Lee... Léé... wat geeft me dát een kracht. — In de war gebracht door je eigen gevoel — denk je soms dat je laag, gemeen doet. — Maar hoe langzaam-aan en zuiver is 't niet gegaan tusschen ons? Voor de wereld maakt een man in mijn positie altijd een misselijk figuur.

Lea.

Dat is waar Jan — maar dat hindert niet (*verandert plotseling van toon*). Och, och... wat zal ie alléén zijn!

Morks.

Aarzel je?

Lea (*droevig*).

Ik kan... ik kán 't niet helpen Jan... maar ik moet 'r telkens an denken! — Vreeselijk... vreeselijk alléén zal ie zijn. — Laatst nog, een enkele minuut... liet ie iets los van zichzelf... zei ie: hè! op 'n tóón... néé.. Jan... om nóóit te vergeten... dat de zomeravonden 'm altijd zoo erg, zoo érg weemoedig maken.

Morks (*heel zacht*).

Gek.

Lea.

Toen ging ie dadelijk aan z'n werk en sprak geen woord.

Morks (*toonloos*).

Vreemd.

Lea.

Maar jíj kent 'm toch óók?

Morks.

Zeker, maar ik zoek. — Waarom zong je niet meer voor 'm?

Lea.

Dat woú ie niet meer, vándat we getrouwd zijn.

Morks.

En hij vond je stem zoo mooi?

Lea.

Ja. — Maar als ik zong, dan werd ie daarná nog veel, véél stiller.

Morks.

Zou ie...

Lea (*gejaagd*),

Wat?... wát?

Morks.

Nee-nee... iets vaags... een vermoeden.

Lea (*dringend*).

Zeg 't... toé... zég 't Jan.

Morks.

Kijk Lea, hij haat sentimentaliteit nietwaar? — Al wat week is irriteert hem, het goedhartige óók?

Lea.

Nou?... noú?... En wat denk je?

Morks.

Zou ie... dat nou niet haten... omdat ie zélf week en goedhartig is?

Lea.

God... zóó heb ik 't nooit bekeken.

Morks.

Zou ie z'n éigen weeke meegevoel niet iets ziekelijks, zwaks... iets ontaards in zich vinden?

Lea.

En zich daarvoor schamen?

Morks.

Juist. — Dat wil ie verbergen, voor óns, voor iedereen. — Ik wéét 't Lee, hij bééft voor 't stille verdriet dat ie z'n vader heeft aangedaan. — Dat ouwe, gebrokene... het trékt 'm... en hij wil er van wég! — En daarom is ie hard en steil als 'n muur.

Lea (*mijmerend*).

Je kan gelijk hebben Jan (*heel zacht*). Als ik wel eens een Hebreeuwsch lied zong, dan zag 'k iets in zijn oogen... Ik dacht warachtig dat ie huilde... met tránen keek ie Jan...

Morks (*haar naar zich toetrekkend*).

Lee... Léé... zal je voor mij óók zingen? — Er trilt iets in je stem dat me kouwe rillingen geeft.

L e a (*droevig, zonder hem af te weren*).

God Jan... vergeet je Aron nou inéén?

M o r k s.

Vergéten?... Nee kind — maar nou is mijn gevoel voor joú nummer één. — We zijn nog zoo jong Lee — zóó kán je niet naast hem leven!

L e a.

Maar hoe zal 't gaan met 't kind?

M o r k s (*overtuigd*).

Dat laat ie joú.

L e a (*droomerig*).

Dan laat ie... mij los... en... het kind los.

M o r k s.

Ja.

L e a (*heel zacht, droef*).

Dan... heeft ie heelemaal niéts meer... niets meer (*plotseling uitbarstend, met de handen voor het gezicht huilend*). God-god!...Wat egoïstisch... wat vuil, wat gemeen... wat geméén Jan, van mezelf!... Ik schaam me dood!

M o r k s (*verslagen*).

Is dát géén zelfbeschuldiging?

L e a (*hartstochtelijk, toch ingehouden-weemoedig*).

Nee-néé,... zelfbeschuldiging is 't niét. — O Jan, Jan... kon ik 't hem maar es inéén zeggen: Aron, je bent een bést mensch... ik hoú van je, maar

als man... mán... nee, Aron... wees niet boos... als mán ben je me te inkennig, ben je... een vreemde... een wildvreemde vóór me!

Morks.

Zou je 't dúrven zeggen Lea?

Lea.

Ja Jan, als ie nou vóór me stond... já! — Ik zou 'm alles, álles zeggen — hoe ik m'n jeugd heb doorgebracht in ellende en vernedering. — Ik zou 'm zeggen: Aron, jij wéét niets van wat een vrouw, een jonge vrouw wil... wat ze noodig heeft en wat ze verlangt... altijd door.

Morks.

Hij zou 't verstaan Lee.

Lea.

Ik zou 'm zeggen: ik lijd en je ziét 't niet Aron — je bent blind voor de menschen die leven óm je heen. — Vertel ik je iets van mezélf... je kijkt. — Spreek ik je van m'n angst... je glimlacht — en je gaat door... altijd door... rechtuit... maar je vrouw zié je niet! (*hevig bewogen*). Och Jan, kón ik 't 'm maar zeggen, inéén, duidelijk... dúidelijk... álles!

ZEVENDE TOONEEL.

Aron verschijnt plotseling, doodsbleek, van achter de zijdeur.

Aron (*in gesmoorde ontroering sprekend*).

Spaar je de moeite Lea — ik heb alles... dúidelijk... begrepen (*Lea en Morks wijken achteruit*).

Lea (*bang*).

Heb je alles gehoord?

Aron (*op z'n hevigst aangedaan, maar bedwongen*).

Alles.

Lea (*met de handen voor het gezicht*).

Aron!...

Aron.

Stil Lea... geen wóórd alsjeblieft.

Morks.

Maar Aron?

Aron.

Ik bid je Morks... ook jij niet.

Morks (*opstuivend*).

Nee-néé!... zóó zal 't niet gaan! — Wéér je opsluiten in jezélf... wéér stommetje spelen?

Aron (*heftig*).

En ik *wil* niets hooren!

Morks (*woest*).

En ík wil.., wíl spreken! — Het zál gebeuren... je zúlt hooren!

Aron (*in wilde drift uitbarstend en met de vuist dreigend naar Morks*).

Fielt!... ellendige, vervloekte fielt!... Is het niet genoeg dat je Lea van me áfrooft? — Wil je nou óók nog de zelfbeheersching in me vernietigen?

Morks.

Je scheldt Aron?... jíj dreigt?... jíj?...

Aron (*bitter*).

Toch niet met pistolen?

Lea (*schuw*).

Als je alles gehoord hebt Aron...

Aron.

Ja, álles... toevallig. — Ik luisterde achter of 't ventje nog sliep — toen... toen,... Morks had zoo beklemd gezegd: „ik moet je spreken" ...toen hoorde... ik... jullie... getortel.

Lea.

Dan wéét je 't.

Aron.

Alles.

Morks (*klemmend*).

Dan zal je óók begrijpen...

Aron (*hevig in drift uitvallend*).

Ik moet begrijpen hé... voélen hoeft niet hé?... Ik ben één blok verstand!... (*smartelijk-woedend*). O, wat walg ik van jullie gemeen gedoe achter mijn rug!

Lea (*snikkend*).

Aron!... Aron!...

Aron (*Lea wild opzij duwend*).

Ik heb geen aandoening, geen warmte wél?... Je dwóng me te spreken niet?... Luister dan Morks. — Ik vind je een gluiper, een sluiper!... een dief van vertrouwen!

Morks (*wild op Aron aanvliegend*).

Aron... ga niet te vér!... je vergéét je!

Aron.

Dan ben ik niet de éénige die zich vergeet!

Lea.

Dat is gemeen Aron!

Aron (*tot Morks*).

Jíj behoort tot het slag mooipraters, die ons volk vergiftigen en die de revolutionaire rederijkerij in onze partij gebracht hebben. Ik verácht je rhetoriek!

Morks.

Je bent gék!

Aron.

Dat wás ik. — Wee, wéé als gebeuren zou, wat je het volk voorhoudt, held op houten beenen! — Je zou zélf de stuipen krijgen van angst!

Morks (*wild*).

Kan ik óók wat zeggen?

Aron (*hoonend*).

Kon je maar eens iets *niét* zeggen. — Je bent verliefd op je eigen lekkere, mooie vergaderingswoorden, op je smeulende zinnen... je ópgedirkte beelden!

Morks (*valsch-lachend*).

Typisch... typisch... het loopt hier over je vroúw.

Aron.

Ja... door joúw oratorische trucs gevangen. (*plotseling plechtig*) Maar ik bezweer je... er zal een tijd komen dat de hééle massa jullie als leege tong-virtuozen veracht!

Lea.

Zóó heb ik je nooit, nóóit gezien!

Aron (*heftiger*).

O, als het volk besefte de laagheid van jullie acteurszielen!

Morks (*bestorven*).

Leugen!... leugen!... leugen!... Je weet niet meer wat je zegt!

Aron.

O, ik háát jullie praat-virtuozen! — Maar hier... hiér... van binnen... (*slaat zich hevig op de borst*), hiér hebben jullie niets... niéts!

Morks.

Ik ontzie je, want ik voel hoe verschrikkelijk opgewonden je bent.

Lea.

Je hebt Jan vertrouwd als je béste vriend...

Aron.

Herinner me dát vooral! — Ik... woú niet spreken... ik wou wéér zwijgen — maar je hebt me getart. — Je dacht me met je radde tong te kunnen overkletsen hè — met die tong, waarmee je nou Lea van me hebt afgetroggeld!

Lea (*plotseling naar voren tredend met geweldige kracht*).

Aron, ik heb je nog nooit op één woord leugen betrapt. — Maar noú zeg ik je dat je liegt, geméén liegt! — Als het wáár is dat je alles gehoord hebt, dan wéét je ook hoe we tegenover elkaar staan, ik... en Jan.

Aron.

Zwijg!... Het is altijd een laffe sluiper die dát verbergt!

Lea.

O... o!... noú wordt alles goor en slecht! — Ikzélf heb Morks het éérst over alles gesproken. — Over mijn inzinkend, mijn doodsch leven naast jou.

Aron (*ontsteld*).

Jíj?... jíj 't éérst?... (*smartelijk*). Hoe kón je! (*zich streng herstellend*). Nee,... néé, ik wil niets meer vragen — ik ben gek van,... van... van drift! — Nou herinner ik me... ja... já... (*snijdend ironisch*). Ik hoorde... júist... ik gaf je geen vertier en geen vroolijkheid?...

Lea.

Och Aron... als je 't zóó herhaalt is 't een bespótting! — Je was zoo goéd voor me. — En toch... en tóch... keek je nooit naar me om. — Wat ik deed... wat ik verlangde... wat ik voelde... je vroeg er nooit naar! — Je leefde voor je werk, je werk alléén! — Ik voel... o, lach niet Aron... ik voelde je kracht. — Ik bewonder je, maar ik heb je niet voor míj... als mán —

je hebt me niet noodig, je hebt niéts van me noodig! — Je leeft alleen in je ideeën, je droomen.

Morks.

Zooals Lea 't zegt, zoo ís 't — al spuwt de heele wereld op ons, het ráákt me niet! — Maar jíj Aron, jíj moét begrijpen dat het tusschen mij en Lea heel zuiver gegroeid is. — Ze houdt van me... o, ik moét het zeggen... en ik... (*aangedaan*) hoû van háár... zooals van niemand! — *Ik*, Aron... zou zónder haar niets meer kúnnen doen!

Aron, in hevige ontroering, gaat zitten.

Lea.

Aron, nog één woord...

Aron (*afbrekend*).

Nee-néé... Laat Lea nu wéggaan — ik wíl háár niet meer zien!

Lea.

Nooit, nóóit is er...

Aron.

Goed... goed... laat Lea nu weggaan — ik moet met jou Morks... nog even spreken.

Lea, ontroerd naar de beide mannen omkijkend, gaat weg.

Aron (*zacht, geheel ingezonken sprekend*).

Morks... je hebt gelijk. — 't Was méér dan... dwaas van me... je zóó uit te schelden.

Morks (*getroffen*).

Aron!

Aron.

Wat ik... stráks zei... is in 't algeméén waar — maar het geldt joú niet...

Morks.

Dat wist ik, al waren je beleedigingen striemend.

Aron.

Het kookte in me... ik werd gék toen je me tartte! — Nú begrijp ik alles... béter. — Lea is... zoo'n zuiver mensch, (*hij wil huilen, maar bedwingt zich. Hevig ontroerd*). Ik ben... nee... néé... ik kán... ik kán niets zeggen!

Morks.

Spreek je toch eens uit, kerel!

Aron (*smartelijk*).

Ze was... (*aarzelend*) ook voor míj... álles Morks, in stilte... mét m'n werk — maar ik zéi 't niet.

Morks.

Ook zwijgen kan krenken.

Aron.

Toen ik toegegeven had — toén... met de besnijdenis van mijn ziekelijke Baruchje — was ze al heelemaal veranderd.

Morks.

Niet waar Aron — ze vond het alleen een vreemde zwakheid in jou, gesloten krachtmensch.

Aron (*hartstochtelijk*).

O, ik heb veel méér, véél méér zwakheden tegenover Lea, tegenover jou... tegenover Jacques... tegenover moeder... tegenover de heele familie! — Zei vader het niet laatst: „Je zit tóch aan me vast."?

Morks.

Dát ménschelijke, dát zwakke Aron, en die stille liefde voor je vader, maakte je karakter in míjn oog juist móóier!

Aron (*smartelijk-wanhopend*).

Morks... Morks... ik wist en voelde — en tóch wílde ik 't niet weten en niet voelen van Lea — m'n innerlijk omdraaien kán ik nou eenmaal niet. — Nou gaat ze weg... (*heel droomerig*). Goed... goed! — Maar zién... spreken wil ik jullie nóóit meer... nóóit!

Morks.

Já!

Aron (*langzaam. Zijn woorden er gepijnigd uitwringend*).

Eén ding nog Morks... een héél dringend verzoek. — Ik heb het nooit gezegd, niemand... niémand... hoéveel ik van haar hield — zeg het ook later Lea nooit.

Morks.

Maar dat is malligheid.

Aron.

Niet zoo mal als je denkt.

Morks.

Dan begrijp ik je niet.

Aron.

Ik *wil* geen meelij — en ik wil... *wil* niet dat ze voelt wat ik in haar mis.

Morks.

Dus trots?... Dus tóch van de familie Pareira Pisa?

Aron (*droevig glimlachend*).

Nee Morks. — Maar ik wíl niet... (*aarzelt, schreit onderdrukt*)... dat ze... verdriet heeft... dat ze misschien... zou wroegen onder het besef... van ...van mijn alleen-zijn.

Morks (*hevig getroffen*).

Dát is... gróót!

Aron.

Stil... noém het niet — géén groote woorden alsjeblieft! — De menschen zullen zeggen: karakterlooze moraal! (*hevig oplaaiend*). Wat een laffe, bloedlooze ellendeling! — Die neemt zoo'n vriend niet in z'n kraag, smakt hem niet dood tegen de steenen!

Morks.

Die wrok... kén je ze Aron?

Aron (*uit zijn woede zich zelf temperend, schudt het hoofd*).

Nee.

Morks (*schuw*).

En... het kind?

A r o n (*na een smartelijke, klemmende stilte*).
Krijgt zij.

M o r k s.
Da's een óffer, Aron.

A r o n (*gebroken sprekend*).
Géén offer. — Zij is een hééle goeie moeder — ze kán niet zonder Baruchje.

M o r k s.
En jij?... Jij dan wél?

A r o n (*hevig getroffen*).
..Eh... eh.. já.

M o r k s (*heftig*).
Nee-néé... nú misleidt je me niet — je ben. dól op 't kind.

A r o n (*bijna schreiend*).
Zwijg Jan... zwijg!... Laat me... tenminste... dié leugen... zélf gelooven!...

Een stilte.
Morks wijkt hevig getroffen naar achter; gaat langs raam rechts af.
Aron, alleen, kijkt even verwezen rond, breekt dan in schreien uit en valt met zijn hoofd in de handen op zijn bureau.

Doek.

DERDE BEDRIJF.

Zaterdagavond bij Baruch aan huis. Baruch met Lisa aan tafel. Op de tafel, waterkaraf met twee groote glazen. Buiten vlagen rumoer, na den uitslag eener Tweede-Kamer-Herstemming.

EERSTE TOONEEL.

Baruch rookt een gouwsche pijp met dop. Zijn vrouw zit ijverig naast hem te borduren. Hij kan de pijp niet aankrijgen.

Baruch (*nadenkend*).

Drie maanden is Aroon nou al hier, Lies — ik docht 'r daarnet an in snooge — en nóg is er geen woord úit 'm te krijgen.

Lisa.

Geen stom woord.

Baruch.

Begrijp jíj zóó'n natuur? — Ik docht: hij leek op mijn.

Lisa.

Doet ie tóch.

Baruch.

Ah geen gedachte — Aroon is sterker dan ik met ál mijn wijze boeken. — Ik kan niet meer slápen, niet meer éten (*heel droevig*). Geslágen heeft 't me, compleet geslágen!

Lisa.

Baruchie kan je toch nog zien?

Baruch.

Ja, maar hóe? (*ingehouden driftig*). Naast die... bíj die...

Lisa (*heftig*).

Vervloekte gooij, zeg maar, — O, wat een smeerlap, wat een smeerlap! Z'n vriend Morks met permissie! — Mama heeft wél gelijk. — En nou Baruchie ziek is...

Baruch (*rondkijkend*).

Stil Lies, laat Aroon 't in Godsnaam niet hooren — hij zwerft overal rond in huis — alsof ie geen rust kan vinden!

Lisa.

De dokter houdt 'm toch op de hoogte?

Baruch.

Goed, goed... maar nou zíj buiten woont — ziet ie Baruchie soms twee, drie weken achtereen niet.

Lisa.

Bij ze thuis gaan doet ie óók niet hé?

Baruch.

Geen stáp.

Lisa.

Heeft ie 't je gezegd?

Baruch.

Nee — maar ik weet 't van de vrouw waar Baruchie gebracht wordt als Aroon komt.

Lisa.

Gisteren geen bericht hé?

Baruch (*angstig*).

Nee, en vandaag óók niet — ik ben dood-ongerust. — De dokter zegt: Baruchie is zoo zwak... en dan de keel!... Ik ril!

Lisa.

Aroon wéét niets.

Baruch.

Nee, natuurlijk niet! — Om God's wil Lies... hij mág 't niet weten!

TWEEDE TOONEEL.

Judith stormt in, klappend in de handen.

Judith.

Moes!... vadertje!... straks komt Raph tóch — zalig... zálig!

Baruch.

Ah gezegende kind, láát 'm komme!

Lisa.

En Rosette?

Judith (*huppelend*).

Komt misschien méé.

Lisa.

Mag je je nog wel effe 'n beetje opknappen.

Judith.

Heerlijk... heerlijk! — Eerst kón Raph niet.

Baruch (*hoofdschuddend*).

De gróótste pret! — Die in je verdriet deelt — dát is je familie.

Judith.

Wilt u me een oud hoofd opzetten vadertje? — U hebt me toch zélf gezegd: verloof je maar gauw? — Maar niet fijn voor grootmama! — Nou word ik tóch jonkvrouw Orobio Mendes Catella (*vleierig*). Hé pappie, toe... op één dag.

Baruch.

Wát op één dag?

Judith.

Jacques trouwen en ík trouwen — zusters en broers.

Baruch.

God kind, ik heb wat ánders an me hoofd!

Judith (*aanhoudend*).

Doén papaatje hóór... doén!

Baruch (*verlegen-lacherig*).

Meisielief... meisielief...

Judith (*hem van achter zijn stoel omhelzend*).

Doén dot... dót... doén hoor? (*Judith af*).

Baruch (*zijn pijp instoppend*)

Zóó leeft 'n mensch! — Gaat Judith trouwen met Raph, en Jacques met ze zuster Rosetje. — Nou gaan dié d'r uit — komt Aroon 'r weer in!

Lisa.

Roset is een engel — niet dát trotsch!

Baruch.

Een mensch most eigenlijk nóóit spreken. — Of je lacht of huilt... het is tóch alles hetzélfde.

Lisa (*verbaasd*).

Zóó neerslachtig heb ik jou nog nooit gezien — jíj mit je troost in je geloof en je Talmud...

Baruch.

Geen wonder — geen minuut is me Aroon en Baruchie uit m'n gedachte! Daar ligt 't schaap nou... kan 'k niet ééns bíj 'm! — En voor Aroon mag ik niks zeggen. — Vanmorgen vertelt Aroon me nog, dat ie weer over 'n paar dagen naar z'n eigen woning gaat.

Lisa (*verschrikt*).

Warachtig?.., O, die vroúw... die vroúw!... Over d'r einde van d'r dagen zal ze...

Baruch (*haar onderbrekend*).

Stíl Lies... verwensch niet — kijk naar Aroon. — Geen wóórd kwaad spreekt ie... van háár niet en van hém niet. — De rechte soort! — Ik docht: nou staat ie alleen... nié? — zónder kind... zónder vrouw... nou komt ie naar míjn toe? — Ah geen gedachte! — Hij leeft alleen voor zijn ideeën... of hem zélf niet de gróótste ramp overkomme is!... (*breekt af*). Wat is 'r toch een rumoer op straat?

Lisa.

Jacques zegt: van de herstemming, de Kamerontbinding, — de socialen hebben gewonnen.

Baruch (*verheugd*).

Wáár ook!... Zal hém teminste goéd doen.

Lisa (*hem vreemd aankijkend*).

Voor mijn part!

Baruch.

Je kijkt?... Ah gezegende vrouw, het éénige dat Aroon nog heeft.

Lisa.

Jij bent kapot van hém.

Baruch.

Dat bén ik — en tóch mag ie 't niet zien — ik mót, mót 't voor 'm verbergen (*ongerust*). En nou weer dát met Baruchie!

Lisa.

Jíj zegt toch altíjd: ál wat gebeurt is ergens goéd voor?

Baruch (*geprikkeld*).

Natuurlijk... natúúrlijk!... Als ik mit me Thora in de hand zit... nou já! — Mijn geweten is gerust. — De heilige, gezegende God weet wat ie doet! — Maar... mensch is ménsch. — Is er iéts verhevener dan de leer van de Thora?... Wees barmhartig,... schenk lofoffers... Nou já... Maar... wie kan altijd z'n eigen verstand gebruiken?

DERDE TOONEEL.

Mevr. Pareira (*bij den ingang*).

Stoor ik?

Lisa (*voortbordurend*).

Ben u noozel mama?

Mevr. Pareira (*heeft scheele hoofdpijn, kijkt naar het venster*).

Hóór je ze op straat?... Toe maar — allemaal hongerliedjes brulle ze.

Baruch.

Zachtzinnig moeder... warachtig!

Mevr. Pareira.

Ah negá!... Hoe staat iemand z'n kop d'rna?... Zit ie boven, jullie Aroon, eh... met vier... eh.. eh... met víjf pólderwerkers!

Baruch (*lachend*).

Pólderwerkers?... Uw huis zij open naar de kant van de straat!

Mevr. Pareira.

Nou já... iemand die zóó door het óngeluk geslagen is — hoe heeft m'er kóp voor?

Baruch.

Sjema Jisraël,... dat houdt hém 'r nog bovenóp.

Mevr. Pareira (*grijpt naar haar hoofd; perst haar slapen*).

Iets voor míjn Jacques! — Fíjne kennissen! — Zoo'n vuile rooie sociaal die 'm z'n vrouw af-

steelt! — Heb ik ooit die meid van de markt vertrouwd? — En die gooij, met z'n uitgestreken gezicht? Fijn volk!

Baruch.

Kijk naar uw éigen stand, moeder.

Mevr. Pareira.

Van zúlke vuiligheid hoor je nooit.

Baruch.

Dat is waar... zúlke niet!

Mevr. Pareira.

Ah geen idéé! — Jullie Aroon?... 't komt 'm toé — zoekt z'n liefie in 'n turfkelder... 't is geen gek die 't moét... maar 'n gek die 't doét!... Verdiende 't zout niet voor 'n aardappel!

Lisa.

Zíj is 't niet alléén... híj... híj... die schoft!

Mevr. Pareira (*kijverig*).

Ze zijn an mekaar gewaagd. — Jullie Aroon heeft 't plébs in de parintis gebracht. — Heb ik 't niet gezegd? — Wat 'n verschil! Mijn Jacques... dat is compleet 'n edelman,...

Baruch.

Die nóóit werkt!?... Ik docht: arbeid ádelt?

Mevr. Pareira (*vinnig*).

Casjuweel!... Maar ádel árbeidt niet.

Baruch (*hoonend*).

Juist!

Mevr. Pareira (*met een meewarig gebaar weer naar haar pijnlijk hoofd*).

Had ik niet zoo'n sjakeekes, zou ik je antwoorde!... Nee, dat frotte werk van joú Aroon...

Baruch (*opstaand*).

Moeder, ik duld niet dat u zóó over Aroon spreekt! — 't Geweld van uw tong ben ik beu!

Mevr. Pareira.

Kruidje-roer-me-niet!... Geef m' een nieuw gebit, zal ik ánders spreken — dié is casjuwéél!

Lisa.

Gelijk héeft mama.

Baruch.

Een schip met twee kapteins... waai daartegen!

Mevr. Pareira.

Die schandvlek!... Wees blij dat ze uit onze familie wég is! — Nee, duizend maal zeg ik 't... dán gezegend mijn Jacques... ravaljadores... dór-dór!... gezegend mijn Judith!... Duizend maal zeg ik 't... al spring je van mekaar!

Baruch (*scherp*).

Sedert viér maanden úw Judith!

Mevr. Pareira.

Spót jij maar — wat een jongen heeft ze!... Jonkheer Raphaël Orobio Mendes Catella!

Baruch.

Zónder hem gaat de zon tóch onder.

Mevr. Pareira.

O, meneer Lagune — heb weer rede van beklag! — Bewaar je schoone woorden voor je Aroon.

Baruch.

U hebt ze méér noodig.

Mevr. Pareira (*hoog*).

Baruch... je spreekt tegen een Diaz Pisa Orobio Dandradé!...

Baruch (*ironisch*).

Die zette haarlie domheid op vier voeten... stáát ze stevig!

Mevr. Pareira (*bijtend*).

Hoor me wijze schoonzoon!... Gikatilla is d'r niks bij!

Lisa (*zenuwachtig opstaand*).

God mama — hou u toch óp — maak u me toch niet zoo dol-zenuwachtig! — Hélpt u me liever effe boven — Judith zanikt zoo om d'r uitzet!

Mevr. Pareira (*pruttelt nog, terwijl zij met Lisa afgaat*).

Casjuweel... casjuweel... een tong van azijn die man!... Verlies je je kabeese bij!

Baruch (*alleen, trekt zijn weerbarstige pijp weer op, die niet branden wil*).

Wat 'n pijp!... houdt óók al geen vuur meer

VIERDE TOONEEL.

Schuw en angstig komt Raphaël op, met zijn vinger op den mond.

Baruch (*verbaasd*).

Gatatie avitie... jij hier Rafeel?

Raphaël.

Schjut!... schjut!... schjut!... Nou ben ik... tóch dood!... Nou ben ik tóch gestorven!... Zie je nou wel?... De Malgamawet! (*waanzinnig-gelukkig lachend*)... Zie je nou wel Baruch? (*hij gaat naast Baruch zitten*).

Baruch (*zwaar dampend*).

Ben je nou gerust jonge?

Raphaël.

O... o!... zoo'n pret! — Kijk... kijk m'n hánd... al m'n vingers binne d'r weer terug! (*zijn lachend gezicht gaat langzaam over in een vreeselijke huil-expressie*). As ze... as ze... as ze nou maar niét denke... dat ik tóch nog leef! (*hij wil opstaan*). De Malgamawet!... de Dood!...

Baruch (*houdt hem tegen en klopt hem hartelijk op den schouder*).

Wel néé jonge... dat denkt toch niémand.

Raphaël.

Mama zei... vanmorgen... (*met zijn handen wuivend en wiegend met zijn bovenlijf*), nee... nee... niet vanmorgen... toen was ik al dood —

maar lang... láng geleeën... ik ben een stuk schánde... voor... voor de Pareira's!

Baruch (*geruststellend*).

Niks van waar Rafeel.

Raphaël (*plotseling huilend*).

En... ik mot hier wég Baruch!

Baruch,

Nee... néé... je blijft! — Geen dénken an!

Raphaël.

Ik... breng... schánde an... en ik mot na de gevangenis!... Maar... maar... hihihihihi!... Kan niet... kán niet!... Ik ben allang dood! Ik ben allang gestorven!...

Baruch.

En daarom hoef je ook niét weg.

Raphaël.

Nou... nou... is de donkerte... heelemáál weg!

Baruch.

Hoef je ook niét meer báng te zijn.

Raphaël.

Schjut!... schjut!... schjut!... Maar as ik... as ik... schánde anbreng... mot ik tóch in 't Portegeeze-gesticht!

VIJFDE TOONEEL.

A r o n (*komt zacht in*).

U hier vader? (*doet alsof hij weg wil gaan*).

B a r u c h (*allerinnigst*).

Schalom Alechem... blíjf jonge... blíjf!

A r o n (*aarzelend*).

Ja maar... ik moet even iets schrijven...

B a r u c h.

Negá jonge... blíjf gerust. — Ik breng effetjes Rafeel boven. (*tot Raphaël*). Niet Rafeel?... Wij gaan samen naar boven, 'n beetje praten.

A r o n.

Verjaag ik u heusch niet vader?

B a r u c h.

Jíj jonge?... Je weet van-God-geen-leed. — Kom Rafeel. — Eh... eh... wat ik zeggen wou?... Niks gehoord over Baruchie?

A r o n.

Geen wóórd vader!

Baruch gaat langzaam af. Schuw en vlak achter hem loopt Raphaël.
Baruch kijkt innig naar Aron om.
Aron gaat zitten schrijven op een stoel, het papier op zijn knie.

ZESDE TOONEEL.

Van links komt Jacques, vreeselijk ontdaan, op. Aron schrijft door, terwijl Jacques angstig rondspiedt.

Jacques.

Niemand hier Aron?

Aron (*een weinig schrikkend*).

Hé?... Wat is 'r... wat héb je?

Jacques.

Zie je 't niet?

Aron.

Wát zien?,.. Ik zie alleen dat je vreeselijk geagiteerd bent.

Jacques (*op bijna smeekenden toon*).

Aron... je moét me helpen!

Aron.

Wat noú... wat noú weer?

Jacques.

Aron — het is wel bár... bár egoïstisch — maar je weet 't niet, ja tóch... je hebt 't gemerkt — dat ik de laatste drie maanden totaal veranderd ben, niét? — Ik houú van m'n werk Aron — ik hou van het léven! — Ik walg.,. wálg van mijn eigen vuile geboemel! — Ik nachtbraak en ik speel niet meer...

Aron.

Goed, goed... maar wat ís er?

Jacques.

Beste kerel... vráág je dat nog? — Heb je 't dan niet gezien? — Roset... Roset heeft me heelemaal veranderd — ze houdt van me! — Begríjp jíj 't, van zoo'n prolurk — zoo'n trotsche waanwijze slappeling? — En ík ben dol, dól op háár! — Nee jongen, ik wist niet dat zóó iets bestaan kan. — Nú léef ik pas,... in één bedwelming! — Ik heb een sensatie of... of alles naar meidoorn ruikt! — God-god!... ik... ik... 'k heb lust in álles — ik voél voor alles!... Ik... ik... zou alles gelukkig willen zien!

Aron (*een weinig bitter*).

Wat verlang je méér?

Jacques.

En tóch word ik gék van angst! — Die meid, dat model... nu ze 't weet — en zij me gezien heeft met Roset...

Aron.

Da's beroerd.

Jacques.

Nou is ze niet te houên!

Aron.

Te voorzien geweest.

Jacques.

En nou ben ik gék van angst — voor vader.. — voor Roset!

Aron (*omzichtig*).

Houdt... die ándere... nog van je?

Jacques (*verward*).

Houên?... Ja — och... kijk es, eh — ik geloof dat de jaloesie werkt. — Ze heeft me met Roset gezien — en ik zag inéén dat z'r mooi vond. — Nou is ze niet te houên. — Al vier maanden heeft ze me opgewacht en gedreigd.

Aron.

Gedreigd?

Jacques.

Já, dat ze hier de heele boel op stelten zou zetten.

Aron.

Maar wat kan ík daar nou tegen doen? — Veel aanleg voor praktizijn heb ik niet.

Jacques (*hartstochtelijk*).

Aron... het is de láátste maal dat ik je sméék me te helpen! — Toe... toé kerel! — Als die vrouw hiér komt is alles uit... totaal álles! — Als Roset hoort van mijn zwabberleven — hoe ik in de modder gezwijnd heb...

Aron.

Dat zal die vrouw toch niet uítschreeuwen?

Jacques.

O, dan kén je Colly niet — ze geniét als ze anderen kan kwellen... Ze is 'n beest, een vreeselijke vrouw!

Aron (*droevig lachend*).

En moet ík dat klein-krijgen? — Ben *ik* zoo'n vrouwentemmer?

Jacques.

Já jíj... jíj zal 't kúnnen. — Ze beeft voor kracht — voor ernst. En die ernst van joú heeft ze nog nóóit gezien in 'n man.

Aron (*vreemd glimlachend*).

De boéman.

Jacques.

O, ik wéét 't — het is bar, bár egoïstisch. — Maar als je 't dan niet graag doet voor míj — doe 't dan voor vader. — 't Geeft een ellendig schandaal aan huis en 't maakt hém... nog méér kapot.

Aron (*sarcastisch*).

Zoo'n „proleet"?

Jacques.

Wees nú niet sarcastisch Aron. — Wat wás 'k voor 'n kwal, toen ik dát zei? — Dat je me toen niet doodgetrapt hebt.

Aron.

Het scheelde weinig.

Jacques.

Ik was een zieke, zotte ijdeltuit, die spotte met gemoedsenthousiasme — ik beet er de vinnigste brutaliteiten uit en ik vond het een genot iemand te krenken. — Nee... brááf zal ik nooit worden, maar... ik was toch...

Aron (*met zekeren weerzin*).

Ik... hoú niet van boetedoeners.

Jacques.

Je hebt gelijk. — Het léven moet éérst bewíjzen dat ik veranderd ben...

Aron.

Och,... al die persóónlijke dingen!

Jacques.

Dat is écht iets van jou... „persoonlijke dingen"! — Moeten we vader dan het ééne verdriet op 't ándere gooien? (*verandert van toon*). Hij is nou al heelemaal óp van het gebeurde met joú.

Aron (*mijmerend*).

Grijpt het hem dan zóó aan?

Jacques.

O, hij doet geen oog dicht. — Moeder vertelt me: van de vijf woorden zijn er vier over joú. — Míjn geluk met Roset... het laat 'm koud. — Judith met Raph... hij blijft er onverschillig voor. — En toch... tóch wil hij jou niet laten zien dat ie verdriet heeft!

Aron.

Goeie vader!

Jacques.

O, jullie zijn wél één! — Jíj verbergt je binnenste voor hém... en híj zijn binnenste voor joú.

Aron (*norsch*).

Ik... eh... hoú niet van dat... gepluk in eigen gevoel.

Jacques.

Tóch moet ik 't zeggen: 't lijkt zoo'n vunze, laffe streek van me — de streek van een gore kwibus — niet zélf een eind te maken aan 't gekwel van zoo'n meid. — Welke kerel doet zulke zaken níet zélf af?

Aron.

Als je dat zóó inziet — waarom ben ík dan noodig?

Jacques.

Omdat ik niets, niéts tegen haar uitricht! — Ze spuwt op mijn verandering — ze hakt en stoot naar me — ze bijt met een woedenden bek vol gif!

Aron.

Moet ik — een vreemde — daartusschen in?

Jacques.

Ja Aron, zéker — jíj hebt dat strenge, dat stérke en overheerschende in je. — Als ze je ziet, schrikt ze al.

Aron (*zuur-lachend*).

Een mooi compliment!

Jacques.

Maak nou geen malligheid — je wéét hoe ik 't bedoel. — Jíj hebt me altijd uit de misère geholpen — en nou... nou je weet dat ik weer òpleef en lust heb in m'n werk — wil je me los laten? — Eerst gaf ik om niks — toen heb jíj me afgeranseld, geprikkeld — 't liet me koud!

— Toen hebben papa en mama me onder handen genomen... 't liet me allemaal steenkoud — maar nou... nou Roset er is en van me houdt zooals nooit iémand van me gehouên heeft...

Aron.

Stil maar — áls ik het doe — is 't voor vader.

Jacques (*grijpt Aron's hand*).

Dánk je Aron. — Jij bent zoo enorm sterk — ik bewónder je kracht, je zélfbeheersching. — Jij hebt toch óók veel van... Lea...

Aron (*onderbreekt hem streng*).

Zwíjg Jacques!... ik vráág je niets!

Jacques (*stil*).

Goed. — Dus je gaat?

Aron.

Stellig. — Morgen.

Er klinkt rumoer en gezang op straat. Van verre de Internationale.

Jacques.

Wat 'n drukte buiten.

Aron (*voor zichzelf*).

Zóó moét 't.

Jacques (*op Aron toespringend; opgewonden*).

Nou, ik gá maar. — Ik voél 't kerel... jíj maakt me lós van die meid — jij... jíj.., je zult 't zien!

Aron (*geheel verzonken in gedachten*).

Wat?.... wat zeg je?

Jacques.

Jij... jij maakt me los! (*gaat verheugd af*).

Aron neemt weer zijn papieren en schrijft.

ZEVENDE TOONEEL.

Nathan van links op.

Nathan.

Zeg, wat ik zegge wou?... Zoek 'k me compleet 't hééle kasteel Lagune Mirande door... Ah kiaaj! — Je vader?... niet te zien. — Dag Aroon... je zit aardig goone joofe geknuweld!... Hoe is 't er méé?

Aron (*kort*).

Goed oom. — Hebt u vader niet boven bij oom Rafeel aangetroffen?

Nathan.

Ah geen gedachte! — Wat 'n overhoopte op straat... ik passeer je me woord... hooren en zien vergaat je! — Geregeld... offe ze zóó op toeters blaze! (*blijft plotseling onthutst tegen den muur opkijken*). Och wat 'n géin!... zie ik noú voor de éérst. — 'n Aardig prachtig schilderijstuk is dat! — Wat stelt 't eigelijk vóór? — Joodsche geschiedenis nié? — Kijke?... 'n leeuw?... Ocht wat 'n géin... nóg 'n leeuw? — bossies?... 'n hól... om ín te chmakke!... Wat is dát?... 'n wijf?... Kijke? néé, 'n kérel mit rokke... allemaal échte emitaasje!... O, noú zie ik 't... Daniël de Lange in de leeuwekuil!...

Aron (*lacht*).

Oom Nathan!...

Nathan (*schertsend*).

Chpránkel... Eéndarm!... Hou je kiewe dicht, verstá je?... Lach jíj over 'n pettig as ík? — Zeg Aroon, zeg... jij wéét nogal weinig!... Bin ík leenroerig?...

Aron (*lachend*).

Och oom... oom!...

Nathan.

Leenroerig, hebbe ze gezegd... Já ik ken leenroerig!... Roerige Léén... dié ken ik!... Hóór es op straat! — Allemaal reuze-opstootjes. (*grappig naar Aron toe*). Noh!... bloedverwant — hoe 'k twéé droppele water Zjaak bin — nóh bloedverwant... nou bin je in je schik hé?... hebbe ze me daar 'n pátsj geslagé, je broers — die roodhuide... juist de passage! — Got-e-got-e-got!... wat zal die Brammetje Kuyper noú Prefester Smalponem worre!

Aron (*warm*).

Een mooie overwinning!

Nathan.

Brándende lucifers hebbe ze op ze ouwe plunje gegooid, verstá je? Op zoo'n menier gaat de ouwe Bram een luchie scheppe in de tuin van ratseboe, wat ík je kauw!

Aron.

Kan me niks schelen.

Nathan.

Nee, dié is goed! — Maar jíj ken hém schele! — Nóh!... Je weet nooit alshoe 'n stuivertje vierkante ken... Mot je zullie zien danse!... Kom ik op me autemepoote op je áf!... Ouwerwes Aroon! (*hij springt huppelend en klapt in de handen*). ... Sjíjn angléé!... (*hij danst en zingt*) ... tatém... tatém... tatém... Rischersjéé... (*hij verspringt weer en zingt*) ... tatá... tatá... tátá!... (*raakt buiten adem*).

Aron (*gedwongen meelachend, terwijl hij een enveloppe vouwt*).

Oom, ik moet dat even naar de bus brengen — als vader komt zegt u...

Nathan.

San-sjenetje — ik zal 't wel goedmake — al vraagt ie me geregeld de kedages uit!

Aron (*loopt bij de middendeur tegen mevr. Pareira aan*).

Pardon.

ACHTSTE TOONEEL.

Mevr. Pareira laat Aron door. Zij blijft bij de deur staan en kijkt de kamer in.

Mevr. Pareira (*minachtend*).

O, Nathan!...

Nathan (*brutaal-vroolijk*).

Reuze-géin... Nathan máár! — Wat 'n artikel!... Een éérsteklas-gáppitalist!... Nóh!... schakeun-de-koe!... Kom u binnen — doewarjière van Henegouwe van Isserel tut Oranje! (*buigt diep*).

Mevr. Pareira.

Ik zoek een strik voor Judith in d'r krulle — heeft hiér gelege.

Nathan.

Krulhaar is dólhaar mefrou.

Mevr. Pareira.

Je moet 'r zien! — Wat 'n gravidades!... Raph kijkt zich de oogen uit z'n hoofd. — Een schoonheid is ze!

Nathan.

Wat ík je kauw... zónder Raph óók — want híj het tóch maar 'n levergezicht van 'n pestimist!...

Mevr. Pareira.

En Roset?... Een échte Mendes Catella dóórdóór! — Ze heeft haar, zwárt... als gít — en oogen... néé — een échte vrouw voor míjn Jacques!

Nathan (*spottend*).

En alle twee van ádel... hoe ken 'n mensch 't passeere!... En... en... ingeënt in haarlie schouwerbláája!... Dat is nou „j e"-mit-'n-bandje.

Mevr. Pareira.

Mit rede! (*wrevelig naar het raam; met haar hand aan het hoofd*). God-gód... wat 'n lawaai op straat!... Daar bínne wij niet voor!...

Nathan (*plagerig*).

Bij leve en welzijn wordt 't áls erreger mefrou. — Maar óch... 'n mensch went an alles!...

Mevr. Pareira.

Natúúrlijk... ná de eerste vijf minute, an hange óók!...

Nathan.

Heb u gehoord?...

Mevr. Pareira (*verstrooid zoekend in een kast*).

Ik zié hier geen naaidoos. (*tot Nathan*). Wát zeg je?

Nathan (*grinnikend en op ieder woord drukkend*).

Binne me gekóze, heuze... in de Kamer... twintig zúkke taainagels van sociale...

Mevr. Pareira (*woedend*).

Ah!... geen gedachte!

Nathan (*plagerig*).

Geen gedachte?... Leuges mit staarte denk u?... Vraag u maar an de Muijerstraat... tá... bulletins van alle oorde... Tá... 'n slordig beetje (*geeft mevr. Pareira een handvol bulletins uit zijn achterzak. Zij leest gretig*).

Mevr. Pareira (*nijdig*).

Ah!... leugens!... Palabres... praatjes!

Nathan (*zacht-sarrend zingend, neuriënd en toch zeer duidelijk verstaanbaar*).

...Twéé-oliekoeke... (*koddig wiegelend met zijn lichaam alsof hij staande danst*) ...die-deeje-zoo-kemiek... die-ginge-bezoeke-án-'n-panne-koek-die-was-ziek...

Mevr. Pareira (*vol venijn*).

Ah leugens... leugens!

Nathan (*onverstoorbaar-plagend*).

Reuze-géin... leuges? — En dátte dan?... (*geeft haar een dagblad. Mevr. Pareira leest weer gejaagd, halfluid. Nathan zingt weer sarrend-ingehouden door*) ...een-gróótsche-rooje-kool... spééldé-op-dé-vioo-óól... en 'n-gróót-sche-mand-spinázie... die-danste-in-'t-rond al-in-de-plantáááázie!

Mevr. Pareira (*woedend, frommelt de krant in elkaar en gooit ze op den grond*).

Hier héb je je krantje... dáár... dáár!... ik spuug er op!

Nathan (*sarrend doorzingend*).

...En 'n-gróótsche-paardevlieg... as-ik-me-niet-bedrie-iég...

Mevr. Pareira (*woedend*).

'n Engelestem!

Nathan (*sarrend-doorzingend*).

... zat-óp-'n-stoel ... te-sláá-pé ... en-toen-ik-'m-wakker-riep ... begon-ie-té-gáááá ...pé! ...

Mevr. Pareira.

Wat 'n tijd ... wat 'n garaboelje! ... Compleet 'n gekkehuis!

Nathan (*treiterend*).

Wil u míjn geregeld de tong schrape? ... Nóh! ... 'n héél pietsie kwaad bin u dóch!

Mevr. Pareira.

Ik kwaad?

Nathan.

Nee, de asmedaj en de somnebule ... geef licht in duistere zake ... Egelantiersdwarsstraat ... een-en-tachtig maal schelle! ...

Mevr. Pareira.

Pas op! ... je brandt je gasnátes.

Nathan.

Chat wat ... dáár-nie-van. — U wil d'r nog áls knoope in zand legge ... de passage! ... hahahahahaha! ... Ik bin óók wijn-de-zjijkel! ... Wil ik ú es wat zegge mefrou? ... (*loopt vlak tegen haar op*).

Mevr. Pareira.

Kijk toch úit lomperd ... je trap me op me tóóne!

Nathan (*sarrend-beleefd*).

Perdón! ... ú komt onder me voéte staan!

NEGENDE TOONEEL.

Judith komt vroolijk, gearmd met Raph uit de middendeur.

Judith (*kwasi-plechtig Raph naar voren trekkend*).

Oom Nathan... ik stel u voor... mijn aanstaande.

Nathan (*geeft Raph een hand*).

Stelt vóór!... Strooi·niks! — Ik heb 'm gekeune... toen jij nog van je hiele bin gevalle.

Mevr. Pareira (*verwijtend naar Judith*).

Had je nou niet éven kunnen wachten tot 'k met dat lint boven was gekomme?

Nathan (*dansend voor Judith en Raph zingt, telkens met de knieën inzakkend, wijze: Klokken Corneville*).

... Zie-maar-es-hier... zie-maar-es-daar... en-hoe-bevalt-u-deze-waar?...

Judith en Raph, gearmd, schateren.

Nathan.

Zie jullie?... Warachtereschot, échte emitaasje!... krijg ik de knaktoestep in me knieë! *Mevr. Pareira trekt Raph weg van Judith's arm en fluistert hem iets in het oor.*

Nathan (*hel-vroolijk, tot Judith*).

Zégereis Azzepoester... heb ik joú niet verleje

week zien staan vrijje in 'n pertiekie?... Jij weet óók waar de bakker ze neus zit!...

Judith (*zenuwachtig lachend*).

Mij?

Nathan.

Nee, ikke (*guitig*). O-waay!... Nieuwe liefde... de korsies krake nog! — En je student?... Oók alweer uitgebleekt in de wasch?... Tegeswoordig zóó gezond... zóó verloofd! — Nóh-já... 'n mensch mot verandere... dáár-nie-van... ik heb óók me... (*lacherig*), roggebroodsweke gehad... (*plotseling wijzend naar Raph en mevr. Pareira*). Nichie... kijk dié ereis sjmoeze mit je Ridder van De Afgezakte Kouseband... ik passeer je me woord... gaat ze me an de zweef mit je Graaf mit ze gouwe dwarsbalke in ze boezeroen!... Ik zal haringsla worre as ik begrijp dat je zóó iets toelaat!

Mevr. Pareira (*zich omkeerend, kwaad*).

Ik zal 'm geen kwaad leeren!

Nathan (*schimpend*).

Maar geen goéds óók!... Hij hét al zoo'n prach van 'n toekomst achter ze rug!

Raph (*lachend*).

Oom Nathan de held!

Mevr. Pareira.

Och-och-óch... die schept water in 'n zeef!... wat 'n held!... die gaat met gooysch lef op 'n driewieler zitten!...

Nathan.

'n Held?... Nóh... *ik* bin dóch nie in me kroontje gegrepe!... Held?... Die spreekt van 'n held! — Dat binne de Portegiese... ijzere Héins! (*met verheffing van stem*). Raph!... Judith!... mot je me hoore!... Kom ik verloope week bij Manus Karwalje — je weet wel — de schroonzoon van Pinje en Vertade — op 't Roeterseiland — hij hét altijd an de eene kant gerookt en... en... an de andere kant gepruimd... Héb die snotbengel van 'm een geitje gekrege... weet 'k véél!... van zoo'n straatjonge. — Goed... 'n Gein van 'n beesie — zóó uit de nes. — Heb 't daar sahageles rondgespronge in de kamer en heb de beesie áls wilde stoote. — Is me Manus ze vrouw — die smouseuze — je weet wel — en haarlie jongetje — is me holje-patrolje gevlucht in de keuke!...

Raph.

Och néén!

Judith.

Gevlucht voor een beestje van twee weken?

Nathan.

Zoowaar-as-God-leef. — Wácht effe — dat segaartje róókt nog niet. Wazze ze bang uit angst, verstá je?... Zijne-ze-me doodsbenauwd door 't kiertje van de deur gaan kijke. — Zij 'n bijt!... Stond het geit... (*Nathan proest het telkens uit*), maar áls te stoote mit ze hoorns tege de deur...

Raph en Judith (*lachend*).

Prachtig!... prachtig!...

Nathan.

Knijp me Manus ze vrouw de deur toe in één angst... roept ze me... (*lacht*). Manus!... Mánus!... maak de deur ope... spring de bees op ze keel en roep de búre!... Heb me Manus terug geroepe: deur ope?... op ze keel?... Negá vrouw, já!... ik bin daar 'n tooreadoor! (*allen lachen*).

TIENDE TOONEEL.

Baruch komt gekleed binnen, met een muts op. Judith en Raph springen naar hem toe.

Baruch (*tot Judith*).

Nou heb ík een verrassing.

Judith.

Vadertje... vádertje... we gaan uit — kijken naar de drukte en meteen Roset halen.

Baruch.

Goed kwikbolletje — maar ik ga een klein eindje mee — ik heb zoo'n drukte nog nooit gezien.

Nathan.

Jíj méé?... Noh... dan kom ík oppasse.

Raph.

Oppasse?

Baruch.

Hulp?... Als de eene hand de andere wascht..,

N a t h a n (*lachend invallend*).

... worre ze allebéije morsig!... Warachtig... ik praat de Zuijerzee droog!... Noh, dan gane we allemaal. — Nathan.., vooruit,... de wind in je zeile — en gezegend in 't verbond van Abraham.

ELFDE TOONEEL.

Judith en Raph nemen Baruch in hun midden, terwijl Lisa opkomt.

L i s a (*naar Baruch*).

Blijf je niet te lang weg man?

N a t h a n (*naar Lisa*).

Heb jij nou nie zooveel sonatátetjes op je zang... *Ik* breng 'm terug, levend en wél! (*hij buigt spottend voor mevrouw Pareira en voor Lisa*). Wel te ruste... doewarjiére... God-zal-u loone-ik-heb-geen-kleingeld!... (*onder een goeien-avond-gejoel van Raph en Judith gaan ze af, terwijl Nathan zingt:*)... Twee-óliekoeke... die-deeje zoo-kemiek...

Een stilte.

Mevr. P a r e i r a.

Wat een lastpot toch, die Rafeel!

L i s a.

Zwijg u stil — de meiden zijn doodsbang voor 'm.

Mevr. P a r e i r a.

Hij doet niks anders — an-één-stuk-dóór — als timmere tege de muren... klop... klop... klóp — de Malgamawet!... de Dood bove!...

Lisa.

Hé, het geeft me 'n rilling over m'n heele lijf!

Mevr. Pareira.

En Jacques?... Die zit 'm te teekene... de heele avond — wat 'n jonge! — Houdt 'm zoet mit prialeetes!

TWAALFDE TOONEEL.

Aron komt binnen, gaat zitten.

Aron (*tot Lisa*).

Is vader weggegaan?

Lisa.

Een kwartiertje ómloopen, Aroon.

Mevr. Pareira (*vinnig*).

Gazeljade!... Wat doét ie in de kou?

Lisa.

Negá... zoo'n drukte heeft ie nooit gezien.
Gaan allen zitten.

DERTIENDE TOONEEL.

Dienstbode (*komt op*).

Mevroúw, daar is een dame voor meneer Sjaak.

Lisa.

Een dame?... voor mijn zoon?... zoo láát?

Dienstbode.

Ja mevrouw, en ze zei d'r bij: wél of niét thuis... ik ga niét weg.

Mevr. Pareira (*schrikt*).

Heb je ooit?

Aron (*schuift onrustig op zijn stoel*).

Het zal voor Jacques'privé zijn, moeder.

Mevr. Pareira (*snibbig*).

Privé?... malligheid!... Een jongen die verloofd is met Rosette... ah, die héeft geen privé noodig en geen kamienjades. — Ik kén mijn Jacques.

Lisa (*naar het dienstmeisje*).

Is meneer Jacques nog boven?

Dienstbode.

Bij meneer Rafeel, mevrouw — maar ik durf meneer niet storen.

Lisa.

Nou Aroon — wat denk jij?

Mevr. Pareira.

Noozel ben je Lies! (*met spottenden nadruk tot het dienstmeisje. Zeer uit de hoogte*). Meisje... laat die „dame" maar hiér binnen, (*dienstmeisje af*).

Lisa.

Maar mama, hoe kan u zoo zijn — waarom laat u d'r niet in de zijkamer wachten?

Mevr. Pareira (*ironisch*).

Zoo'n „dame" past niet in 'n zijkamer!
Aron kijkt driftig mevr. Pareira aan, stampt op den grond en gaat weg.

VEERTIENDE TOONEEL.

Colly komt op, cocotte-achtig gekleed. Zij is heel slank en heeft een uiterst fijn gezicht. Hoewel heel onbeschaafd, toch zéér vrijmoedig.

Colly (*valsch-lief*).

Dames... frissche avond. — Heel aardig — maar ik moet... eh... Jácques spreken.

Mevr. Pareira (*uit de hoogte*).

U bedoelt meneer Laguna Miranda?

Colly (*schel lachend*).

Pfa-pfa-pfa-pfa!... 't toppunt! — Waai dóód mensch — ik mot me lief!

Mevr. Pareira (*ontsteld*).

Uw liéf?

Colly (*tartend en valsch lachend*).

Já, mijn lief.

Mevr. Pareira (*bedremmeld; de handen tegen de slapen persend*).

Ik... wist... niet... dat... mijn kleinzoon...

Colly (*onderbrekend. Spreekt heel luid*).

Zich zóó liet ansmoeze door een meid van de vlakte hé?... Gut mensch... toen ik één dag z'n model was most ik al Jácques zeggen in de auto — en mocht ik gebakkies snoepe zooveel als ik lustte.

VIJFTIENDE TOONEEL.

Aron komt zacht achter Colly binnen. Zij ziet hem niet.

Lisa (*opstaand, ontdaan*).

God juffrouw, u schreeuwt zoo.

Colly.

Frissche morge!... schreeuwe?... Ik?... Komt van de Fransche brandewijn en de portjes! — Ik?... Ikke?... schreeuwe? — Wie is u eigelijk? — Ik, ik ben Colly Fragon — de vrouw van Jacques.

Mevr. Pareira.

De vroúw van Jacques?

Colly (*lachend*).

Hahaha!... zou je niet zegge hé — van zoo'n sliederhiel!... De vroúw van Jacques, o-yes!

Lisa (*ontsteld*).

Maar... wat komt u dan eigenlijk hiér doen... bij mijn zoon?

Colly (*brutaal Lisa monsterend*).

O zoo?... is ú z'n moeder? — Nou, dat had slechter kenne treffe.

Lisa.

God juffrouw — een schandaal voor de mensche!... een schandáál, schréeuw u toch zoo niet — de meiden luisteren!

Colly (*onbeschaamd*).

Frissche morge... wat zoú dat? — Ik ben maar een onbeschoft canalje — 'n afgedankt modél — en ik heb nooit niks geleerd... niks, níks! — En tóch ga ik zoo vríj uit as de vrijste.

Mevr. Pareira (*ontzet*).

Heb je ooit?

Colly.

De fijne heere van jullie stand hebbe me genome om me snoet en me postuur.

Lisa.

Maar juffrouw, dat gaat te vér!

Colly (*oolijk knipoogend*).

En omdat ik ál wat liederlijk en gemeen was... zoo gauw anleerde. Gesnópe?

Aron (*die nu vóór Colly uitkomt*).

Juffroúw!

Colly.

Hé?... Nóg 'n meneer achter de toonbank?... 'n rondje!... 't Toppunt!... Dag meneer... Colly Fragon. — Met wie heb 'k de eer?

Aron (*gedwongen glimlachend*).

U spreekt met Jacques' broer.

Colly.

Frissche morge!... een broer? -- Ben u óók zoo'n fijn merk als híj?

Mevr. Pareira (*verontwaardigd*).

Wilt u die vuile taal — die gemeene woorden...

Colly (*in-de-maling-nemend vroolijk*).

Is dát vuile taal? Hahahaha!... Och, goeie theestoof — dan heb je je Jacques nog nooit hoore loskomme. — Daar ben ík maar 'n melksikse bij.

Aron (*kort*).

U moet Jacques spreken?

Colly (*valsch spottend*).

Spréken... en knúffele! — Ik kom hier een beetje de boél opscheppe — dat heeft ie me zoo geleerd — toen ik pas naar de wijnbar ging. — 't Idéé!

Mevr. Pareira.

Attordide bin ik... compleet van me zinne! m'n hoofd barst van de pijn!

Colly.

Dol!... Dól!

Mevr. Pareira.

Maar Jacques is niet hier.

Colly.

— En z'n schoene worde geachterlapt? (*beslist*). Nou, ik wacht (*zet zich op een stoel*).

Mevr. Pareira.

Maar wat moét u dan eigenlijk van meneer Laguna?

Colly (*schreeuwt*).

Wat ik moét?... Ik kom 'm de geur van me háár brengen!

Lisa.

Wat 'n schandaal!... wat 'n schandaal!... De meiden achter — de buren zullen denken...

Colly (*terwijl zij een stoel omtrapt*).

Ik wíl schreeuwe!... ik wíl!... zoo hard als ik wíl, verstáán?...

Mevr. Pareira (*bevend*).

Aroon, schel jij dan even de politie!

Colly (*zich schaterend in haar stoel achterover gooiend*).

Hô-hé-hé-hé!... politie?... Dan heb je dádelijk schandaal! — Mijn 'n zorg! — Schél op, telephoon 1515 hoofdbureau. — Ze zulle me d'r uit motte sleúre — d'r uit trékke!... Ik gil en bijt en ik schreeuw de hééle gracht bij mekaar! — Vanavond volk genog op straat!

Mevr. Pareira (*onderdanig*).

Ik... ik... zei maar zoo,... om u te kalmeeren.

Colly.

't Idéé!... Je zei 't omdat ik 'n canalje ben. — En tóch nog niet pikant genog voor joúw Jacques hé? — Kom ouwe, roep 'm!... Zeg 'm dat ík 'r ben met me fijn felletje. — Voel es broer... satijn!... hahahaha!... een huidje!... néé!

Mevr. Pareira.

Maar Jacques is... is... niet thuis... juf... juf...

Colly.

Smoesies!... Zoo?... ben jíj nou — die grootmama — die Jacques altijd zoo fijn nadoet onder

ons?... (*met een pieperig stemmetje*) ... ik ben mevrouw Pareira Pisa.

Mevr. Pareira (*ontzet*).

Míj nádoet?... onder júllie?

Colly.

Ja zéker nádoet — om je malle manieren. — Hé, meneer broer-van-Jacques — heb u niet een cigaretje over de mouw? — Ik kan niet ademe zonder cigarettelucht... 't idéé! — m'n hande beve als ik twee minute zonder rooke blijf.

Aron.

Ik heb er geen (*tot Lisa*). Moeder, en u ook grootmoe — roept u Jacques — de juffrouw is nou juist geen geschikt gezelschap voor u... gaat u zoo lang boven!...

Mevr. Pareira.

Nee Aroon... nee...

Lisa.

Naar boven?... En... en als Baruch komt?

Colly.

Hahahahaha!... wat 'n type!

Mevr. Pareira (*angstig*).

En Rosetje?... Rosetje?... Als dié komt?

Colly.

Aáneme gnoom!... één rood portje — maar vól! (*sarcastisch naar de vrouwen toe*). De da-

mes wete zich bepaald geen raad met zoo'n sloerie hé?... 't Toppunt!... haha!

Lisa.

Aroon, jongen, ik ril en beef over àl m'n leden — als vader daar komt... een óproer — hij zakt in mekáár!

Colly (*vuil*).

Daar heb 'k júist op gevlast.

Aron (*streng*).

Juffrouw, ik zou u in ieder geval aanraden...

Colly (*staat driftig op*).

Wat?... jij áánrade?... Wou je een stamp?... haha... ik heb de lénte in me bloed man... val dicht!

Aron.

Uw onbeschoftheid gaat té ver.

Mevr. Pareira (*kleintjes*).

Stil maar Aroon, ik zal Jacques wel even roepen.

Colly.

Het béste wat jij doen kan, theestoof!

Mevr. Pareira (*rillend*).

Die meid is gék!

Colly.

Gemaakt... door jóuw Jacques, — slappe sjerp!

Aron (*ziedend*).

Nog één woord en ik smák je op straat!

Colly (*tartend en metend met de oogen*).

Jíj?... Daar ben ik toch zélf bij hé?... Ga liever een helm hale... (*naar mevr. Pareira*). Nou bóllebóllebaardje... roép je zoete jonge nou es — zeg dat Colly d'r is — ereis kijke of ie 't hart heeft wég te blijve!
Mevrouw Pareira aarzelend af.

Lisa.

Ik ben de moéder van Jacques — hebt u nou niet het minste respect meer?

Colly.

Nee, dié is goed!... respect?... respect?... Wie heeft 't voor míjn? (*tongklakkend*). Hé, nou een fijne Chartreuse!

ZESTIENDE TOONEEL.

Jacques komt binnen, schrikt hevig. Achter hem mevr. Pareira.

Jacques.

Jíj hier Colly?

Colly (*valsch bedaard*).

Dag poesejog... dag ridder van 'n el — dag lief dwergschippertje!... ík hou m'n belofte.

Jacques.

Je bent stápel!

Colly (*sarrend*).

Geen aaitje op me blanke velletje?

Jacques.

Je hebt weer te veel gedronken.

Colly.

Moet je m'n háár niet ruike?

Jacques.

Je bent dol opgewonden van je portjes.

Colly (*valscher*).

Wou je me weer 'n zwarte borst slaan?

Jacques (*angstig*).

Luister 'n oogenblik Colly..., toe mama, toe grootmama... gaan jullie nou weg, naar boven...

Mevr. Pareira (*beschermend*).

Nee Jacques... nee...

Lisa.

Ze slaat je jonge...

Jacques.

Colly, luister... straks komt m'n meisje...

Colly.

Aan mijn geen kans Jacques — ik zal smulle van de kennismaking!

Jacques (*woest, schiet, verwringend het gelaat, dreigend met de vuist op haar af*).

Dat zal je niét!

Colly (*minachtend, zonder op zij te wijken*).

Wou jíj me dat belette? — jíj?... hahaha-haha!... 't toppunt! — Koop me af met een snoer valsche paarlen! — Die vuist van jou... leit me moessie in bij d'r kerse! (*plotseling vlak op zijn gezicht springend*). Boef!... boef... die me uit me huis heeft gelokt — die me in 'n wijnbar heeft gestopt! — Fijne meneer!... En die me toen 't smerigste heeft geleerd wat 'n man een vrouw kán leere!

Jacques (*bevend, nerveus*).

Hou je bék!

Colly (*tartend*).

Me bek houê?... Voor wie?... Voor wat?... Voor joú — die 't beetje fatsoen dat 'k had úit me hebt getrapt? — Me bek houê voor je brave moessie en je brave omoe?... én voor je zoete broertje? — Dat heb je me ánders geleerd!

Jacques (*zich bedwingend, grijpt naar een groot glas dat op tafel staat.*)

Zóó is er niet met je te spreken — je bent half dronken.

Colly.

't Idéé... *ik* dronke?... Dat zou je wílle! — Ik?... ik kán niet meer dronke worde!... Van joú geleerd — van jouw zwadders!

Jacques.

Je hebt ongelijk Colly.

Colly.

Ongelijk heeft 'n bochel. (*weer vreeselijk heftig*). O, laffe, bleeke slampamper!... Noú zou ik je kenne bijte... ránsele... tot je te krimpe lag van pijn!

Mevr. Pareira.

Jacques... Jacques!,.. pas toch op!

Lisa.

Wat hebben wíj u toch gedaan juffrouw? — 't Komt nog tot handtastelijkheden. — Als m'n man daar binnenkomt — onverwachts — krijgt ie 'n beroerte van schrik!

Colly.

't Idéé!... Ik wreek me op jullie allemáál! — Wat kán míj je mán schele?

Lisa.

Maar u ziét toch... ik sta te beven voor uw oogen!

Colly.

Dat lapt me nou juist fíjn op. — Om je 'n aap te brulle!... Zoo'n deftige familie... beve voor zoo'n canalje als ik!

Mevr. Pareira (*haar hoofd persend*).

Canalje... dat zegge we toch niet?
Aron staat in den grootsten tweestrijd, wil telkens wat zeggen, maar bedwingt zich.

Colly.

Nee, noú niet (*plotseling dol-driftig*)... omdat je je dóódschaamt voor de bure en de meide! — Tóch bin ik maar 'n vod voor jullie hé? — Maar wát zegt jouw zoontje daar nou, die ploert, voor wie ik nou níks meer bin — nou ie z'n Rosetje heeft — niks meer dan 'n beetje smink! — wat stottert dié nou?... die jonge — die zich nou zoo zoet gaat verlove hé?... mit zoo'n voornaam juffertje — dat 'r neus optrekt voor 'n snol als ik?

Mevr. Pareira.

Ze heeft nooit van u gehoord.

Colly (*woedend*).

Laat ze komme!...

Lisa.

God-god!... wat een óngeluk — wat 'n schande! — Baruch... Baruch... als Baruch daar komt!

Mevr. Pareira (*smeekend*).

Aroon... kan jíj dan niet...

Jacques (*het glas loslatend, naar Aron*).

Niéts zal je doen. — 't Is nu gekomen... 't is goéd. — Kijk es Colly...

Colly (*beukt met haar vuist op tafel. Zij huilt in een soort van wilde wraakwoede*).

Ellendige flemert!... Ik kan je „kijk Colly"... „kijk Colly"..,. niet verdrágen! — Ik wil spreke, lache, huile, de boél omtrappe! — Die heele rommel hier... die lap 'k an me kouwe zool, verstáán? — En als jullie me d'r úitgooie — dan tráp 'k de deur in!

Jacques.

Colly, als je nog 'n beetje om me geeft...

Colly.

Geve?... Om joú?... hahahaha! — 't Idee!... (*wild*). Ik zou je stukke uit je wang kenne bijte! — Ik spuug op mezélf — maar nog méér op joú!

Aron (*dreigend*).

U bent 'n furie — dat is niet meer áán te hooren!

Colly (*dol van wraakzucht.*)

O, ik geniet — ik geniét als 'k die vent daar maar kan knauwe — die smuiger die alles in me vertrapt en gebroke heeft! — Ik wil z'n nonnetje es zegge — in wat voor 'n walgelijke roes ie met mijn geleefd heeft.

Jacques (*dringend. Hij grijpt het glas weer vast*).

Ga dóór!

Colly.

Als 'k wíl hé? (*zij huilt en lacht dooréén*). O, ik ben niet báng voor je — al sloeg je me kapot! — Ik stá je mannetje... ik stá je!

Jacques (*dringender*).

Spreek dóór!

Colly (*valsch-ironisch*).

Zoo zoetlief... mot ik weer 'n meisje van veertien jaar voor je spele en m'n haar in strengeltjes vlechte, met blauwe strikkies d'r in?

Jacques (*dreigend*).

Pás op!

Colly.

Oppasse?... nee, schat — ik kán niet meer, zonder je koesteringe — ik heb je nóódig... (*valsch*) ik ben dól op je!... ik snák naar je als naar me smink — me cigarette — me slaappoeiers. (*bijna schreiend*) En juist noú... nou 'k álles van je begrepe heb en geleerd heb... noú wil je me alleen late... alléén... in die hel — die zonde-hel — die stinkende ellende!

Jacques.

Uitgesproken Colly?... Ik wilde allang ánders.

Colly (*smartelijk-hartstochtelijk*).

Och, dat kán toch niet! — Wij blijve wie we zijn. — Ik ben te lúi om te werke — ik kán 't niet meer! — Bedorve ben 'k door jullie... tot in me bloed — door jullie weelde en jullie koesteringe!... Ik ben van binne afgebránd... áfgeschroeid!

Jacques.

Leugen!

Colly.

Leuge?... Hoe dúrf je! — Je springplank was 'k, voor álles! — Jíj heb 't gif, de gemeenheid in me gespote! — Jíj heb met alles van me gespot, met álles!

Jacques.

Dat is waar.

Colly (*bijna huilend*).

Eerst met me geloof... toen met me fatsoen. — Voor jou... voor joú bestond 'r níks heiligs in de wereld. — Je heb alles vermoord in me met je spotwoorde en nou, noú zou je je inéén bekeere?... Nee-néé mannetje... je zal van míj blijve — van dat brok canalje! — Ik gún je 'n ander niet, verstáán? — Ik gun ze geen ademhaal van je!... Ik sleur je méé. — *Ik* 'r onder... *jij* óók 'r onder!

Lisa (*kermend*).

Wat 'n avond!... Ik kan niet meer blijven!

Mevr. Pareira (*Jacques bij den arm vattend*).

Jacques... Jacques!... ga nou maar wég!

Lisa.

Moeder, als Baruch daar is... hou 'm wég.

Mevr. Pareira (*half huilend*).

Wat moet ik 'm zeggen? — 'n Matanses geeft 't... 'n bloedbad!

Jacques (*inéén beslist*).

Colly, ik ga met je mee.

Lisa (*smeekend*).

Nee-nee-néé Jacques... niét doen!

Colly (*op hem toeschietend*).

Je gaat méé, toetje?... Dat liég je! — Ik lees 't in je gemeene oogen! — Je wil me wég hebbe uit dat deftige huis hé?... je ben bang dat je papa... je meisje daar komt! — Nee zoetlief... ik blíjf... ik blíjf! — We zalle met ons drietjes keuvele...

Jacques (*plotseling in de hoogste ergernis*).

Meid!... maak me niet krankzinnig! — Ik voel geen licht meer in m'n oogen! — Pas op!... of ik trap je... tráp je d'r uit!

Colly (*tartend*).

Zóó ben je 'n snoes — kijk je noú es in de spiegels van Maxim.

Jacques (*smakt het glas te pletter op den vloer en springt op haar af*).

God-alle-Jezus!... (*duwt haar achterover en knijpt haar de keel dicht*).

Lisa en mevr. Pareira (*gillen zacht dooréén*).

Pas op!... hij vermoordt 'r!

Aron (*snauwend naar de vrouwen*).

Stíl jullie (*hij springt naar Jacques toe*). Op zij jij! (*slingert Jacques bijna tegen den grond. Zijn stem klinkt streng en ijzersterk*). Nú is 't uit! — 'k Heb al veel te lang geaarzeld. — Nou duld 'k niéts meer (*naar Colly, hevig bevelend en suggereerend*). Jij vrouw, je zúlt weggaan... je zúlt! — Dán maar schandaal. — Ga... of ík tráp je de deur uit!

Colly (*hevig hijgend en haar keel betastend*).

Nou... goed dan! — Nou wil ik zélf... niet meer. — Bah... báh... báh!... wát 'n kérel!... wát 'n áás!... Báh!... ik spuug op 'm!

Aron.

Dat mág je. — Zooals ik 't noú zie, heeft ie zich als 'n schoft tegenover je gedragen.

Colly (*ineen zacht en huilend*).

Ja meneer... júist meneer... ú voelt 't... ú... ú voelt 't!

Aron.

Bij 't éérste woord dat je sprak wist ik 't al.

Colly (*schreiend*).

O Jezus-marie!... meneer... hij laat me zoo alléén... zoo alléén in me ellende!

Aron.

Uw wraakneming maakt u niet beter... dat ruikt naar chantage!

Colly (*spreekt kermend*).

Och meneer... ik kán 'm niet meer loslate — ik kan... kán niet meer! (*snikt en stampt op den grond*). 'k Ben an 'm verslaafd! — Drie jaar heeft ie me van me familie afgehouwe. — Niet naar 't oogewit van 'n ándere man mocht 'k zien. — Ik moest alleen — alléén voor hém zijn. — Hij heeft me uitgepút — hij heeft me afgebeuld! — Van de ééne dolle zwelgpartij smeet ie me in de andere. — Geradbraakt heeft ie me jonge lichaam!

Jacques.

Je hebt gelijk Colly... ik zie 't nu zélf — maar of je wél of niét vloekt — wél of niét schandaal maakt... ik kom nóóit meer bij je — ik kán niet meer — ik houd van m'n meisje!

Colly.

Dat liég je — datzélfde heb je mij tienmaal op 'n dag gezegd!

Lisa.

Laat ze nou gáán Aroon... laat ze nou gáán — als Baruch komt!...

Mevr. Pareira.

En Rosetje!

Colly (*op wild-nerveuzen toon*).

Ja-já, ik gá mensche! Hahahaha!... (*naar Jacques, met overspannen-sarcastischen overgang*). Nee manneke... tóch ben 'k niet kapot! Frissche morge! — Dacht je dat 'k kapót was? — Ha-ha

haha!... (*zingt schreiend*)... In circulo... in circulo... dum... virent... genua!... — Ik begin weer heelemaal opnieuw!

Jacques.

Windt je nu niet meer op.

Colly (*doorgaand op haar nerveuzen toon*).

Hahahaha! — 't Zoete aas is bedorven hé?

Jacques.

Nú krijg je me niet meer kwaad.

Colly.

Nee sulletoet... niet doén hoor? — Ik ga weer snorretjes draaie en zoene en slaan door mekáár... (*lacht*). Als 'k joú maar eerst hier... (*slaat zich op haar borst*)... hiér uit heb! — *Ik* kapot?... Hahaha!... zal je niet glád zitte kiendop!

Aron.

Kalm nou Colly — gá nu — ik kom je nog eens spreken.

Colly.

Ja meneer, ik ga... ik gá. — Nou, dag lief!... ajuus hoor!... Zoen je lieve Rosetje voor me. — Haha... 't toppunt!... Haha... 't idee!... Heb je voor háár óók zoo'n fijn ledikant met gordijne van gele zij gekocht?... 't Idéé!

Aron (*duwt haar tot aan de deur*).

Nu breng ik je naar de deur... 't moét.

Colly.

Ja... ik gá... ik gá man, (*terwijl zij weggaat barst zij in hevig snikken uit. Naar Jacques*). Schurk!... Boef... boéf!

Aron en Colly af. Een lange stilte.

ZEVENTIENDE TOONEEL.

Hij keert terug. Hij spreekt zacht.

Aron.

Het beste is nu, moeder, dat u en groômoe dadelijk naar boven gaan.

Lisa (*verwezen, met haar hand aan haar hoofd*).

En... als je vader daar dan komt?

Mevr. Pareira (*kleintjes*).

En Rosetje?... Affenade zal ze weze!... M'n hoofd barst compleet!

Aron.

Doe u maar alsof 'r niéts gebeurd is.

Lisa.

Ik beef over al m'n leden. (*mevr. Pareira en Lisa kijken schuw en ontzet naar Jacques, vóór zij afgaan*).

Jacques (*naar Aron toegaand, wil hem de hand geven.*

Aron... ik dánk je. — Zonder jou...

Aron (*de hand negeerend*).

Help liever je moeder boven 'n beetje op streek. *Jacques, getroffen, langzaam op zij af. — Aron*

loopt heen en weer, gaat dan zitten en neemt een courant. — Op het moment dat hij die wrevelig van zich afsmijt, komt Baruch binnen.

ACHTTIENDE TOONEEL.

Aron.

U al terug?

Baruch (*aarzelend*).

Ja jongen, voor zoo'n drukte staat mijn kop niet meer. — Barmhartige Vader... wat 'n voetengeschuifel... wat 'n menschenmassa in 't donker!... Ik ben dóódop!

Aron.

En de anderen?

Baruch.

Die zijn nog gebleven. — Is moeder boven?

Aron.

Ik geloof... met grootmoeder.

Baruch.

Die werken de heele avond an de uitzet. (*zich verkneuterend en zuchtend in een stoel*). Hé-hé... rust is álles!... (*grijpt zijn pijp. Na een peinzen tot Aron, die weer de krant heeft opgenomen*). Zeg Aroon... als het niet... te veel... gevergd is...

Aron (*gedachteloos sprekend, terwijl hij doorleest*).

Ja vader?

Baruch.

Nee jongen, spreken én lezen.., dát gaat niet.

Aron (*gooit weer de krant neêr*).

Spreekt u vrijuit.

Baruch (*warm*).

Mijn hart lacht als ik je zóó hoor! — Toevallig hebben we nou 'n rustig kwartiertje — mag ik je wat vragen jonge?

Aron.

Zeker vader.

Baruch.

Tu-tu-tu-tu... jonge, ik ben zoo bang... jij trekt zoo gáuw je voelhorens in.

Aron.

Bij ú niét.

Baruch.

Kijk es kind... oordeelen doe 'k niet — ik heb van jou héél veel geleerd.

Aron (*goedig*).

U van míj?

Baruch.

Já jonge. — Ouders die luisteren, kunnen ook veel van hun kinderen leeren.

Aron (*weer goedig*).

Onbekrompen vadertje.

Baruch.

Jíj hebt dat... dát... zie je, in de practijk — dat... waar ik nou áltijd zélf naar zocht — die diepe levensgrond. — Sirach zegt: „Al wat er gebeurt is érgens goed voor." — Dié zekerheid jonge, zie je... dat... dat fijnheidsgevoel... heb jíj.

Aron.

Onbewust dan toch vader.

Baruch.

Misschien. — Maar 't is een houvást. — Al wat je overkomt... 't is érgens goed voor.

Aron.

Er is iets verzoenends in vader, maar... toch niét voor míj.

Baruch.

En tóch hándel je er naar. — Zie je, jij bent zoo rijp van geest...

Aron.

Spreek u uit vader.

Baruch (*glimlachend*).

Ik me uitspreken? — Maar beste jonge... dat wou ik joú juist vragen. — Spréék met je vader — ik hou van jou zoovéél als,... als misschien van géén van al mijn kinderen.

Aron.

Dát moet u niet zeggen.

Baruch.

Tóch is het zoo.

Aron.

U zult Jacques béter gaan beoordeelen.

Baruch.

Wat zal 'k je zeggen?... Die... zijn óógen zien troebel... zijn nooit te verzadigen! — Die heeft geen vrede met de wereld, omdat de wereld geen vrede met hém heeft.

Aron.

Er gebeuren sóms nog wonderen vader.

Baruch (*verbaasd*).

Zeg jíj dat?... jíj?... Morê-ha-nebochiem!... Jullie bint zukke groote verschillen. — Jij kent de opoffering...

Aron.

Hij zal ze lééren kennen.

Baruch (*heftig*).

Ja, maar bij jou brándt 't van binnen! — Jij wil nooit iets laten merken van je eigen leed en verdriet!... Jij houdt van den storm... maar niet van het praten over de bui.

Aron.

Niet altijd krácht vader.

Baruch.

Maar toch óók geen zwákte.

Aron.

Ik wil niet laf zijn.

Baruch.

Nee jonge, je wilt niet jámmeren — je wilt doén... dáden doen en laten zien!

Aron.

Juist vader... ik haat zelfbeklag!

Baruch.

Maar je bent toch 'n ménsch — en 'n mensch blíjft toch maar 'n mensch in al zijn jammerlijke zwakheid tusschen de onrust van de waereld?

Aron.

Natuurlijk.

Baruch.

En ik wil zoo graag... zoo graag... zie je jonge... (*met diep-bezielde aanzwelling*). Mijn godsdienst, mijn geloof in God... dát is míjn troost... in God, die almachtig is en oneindig...

Aron.

Vader... begin zóó niet!

Baruch.

Waarom niet kind? — Mag ik niet zeggen wat 'k voel?

Aron.

Zeker vader — ik ben heel blij voor u dat u zoo gelooven kúnt — maar als ú over die dingen gaat spreken, moet ík er dan over zwijgen?

Baruch.

Ah geen gedachte!... Ik dank de goeie God dat je spreken wíl. — Amin-wie-amin!... Al ben je van míj... van jezelf ben je nog méér... dat heb ik nog nooit vergeten Aroon!

Aron.

En tóch... zullen we elkaar niét verstaan vader.

Baruch.

Is balsem dan geen balsem voor iédere wond?

Aron.

Och,... wat bij ú gaat met 'n zachte drup-voor-drup, dat is bij míj al jaren weggestroomd.

Baruch.

Maar berust je jonge... berúst je?

Aron (*geschokt*).

Ik... eh... ik wéét niet. — Soms wél, soms niet.

Baruch.

Zie je Aroon... dan heb je tóch de rust niet. — Wat geeft je dan je strijden, als je dát innerlijke geloof mist? — Uit het innerlijke van een mensch komt toch alles... álles compleet? — Waar is dan je gemoedsvrede?

Aron.

Die onderga ik misschien... op 'n ándere manier dan u.

Baruch.

Heb je... heb je dan... geen verdriet dat... Baruchie geen thuis meer heeft?

Aron (*woest opspringend*).

Vader!... dáár niet over alsjeblieft!

Baruch.

Mag ik niet?... mag ik niet over m'n kostelijke Baruchie spreken? (*beverig*)... Die schát... die éngel... m'n oogappel!

Aron (*wild-smartelijk*).

Vader!... maak me niet ellendig!

Baruch.

Stil jonge... goed... goéd dan, stíl maar. (*een pauze*). Nou ben ik bang...

Aron.

Waarvoor?

Baruch.

Dat ik niet meer kan vragen wat 'k wil.

Aron.

En ik zei u, vrijuit te spreken?

Baruch.

En als ik 'n wóórd rep van Baruchie... (*buiten klinkt plotseling een vreeselijk hoera-lawaai*)... Hoor je dat rumoer?

Aron (*plots stralend*).

Ja vader!

Baruch (*innig-kinderlijk*).

Mág ik nou tóch vragen?... God-god... ik mot zoo taste bij joú... zoo... doodvoorzichtig taste!

Aron.

Spreek. . spréék vader... spréék toch!

Baruch (*grijpt Aron's hand*).

Heb je... geen... zielsverdriet jonge van... van... Lea?

Aron (*snikt onderdrukt. Een stilte*).

Daar wíl ik niet van hooren!

Baruch (*bedeesd*).

Zie je nou wel... zie je nou wel — nou zei je dat ik spreken mocht?

Aron (*het er uit wringend*).

Goéd dan... spréékt u.

Baruch.

Hou je dan nog zóóveel van 'r?

Aron (*half verstikt*).

Och... och... váder!

Baruch.

Ontlast je nou es jonge — je bent zoo alléén. — Uit je gedachte is ze nooit, wél?

Aron (*stug*).

Nee. — Maar ik heb mezelf gezwóren, haar nooit... nóóit meer te willen zien!

Baruch.

De moéder van Baruchie?

Aron.

Goéd... de moéder!... Maar dát kán 'k niet!

Baruch.

Kwam je nooit meer bij ze an huis?

Aron.

Ik breek liever bêi m'n beenen!

Baruch.

Tóch haat?

Aron.

Nee, absoluut niét. — Maar... hij daar... Lea náást 'm... Baruchje er vlák bij!... (*zacht kermend*). Néé... dát kán 'k niet zien!

Baruch (*droevig*).

Dan is je pantser niet zóó dik als ik dacht, Aroon.

Aron.

Dat zei ik u zélf.

Baruch.

Maar... maar... als je het diérbaarste kwijt raakt, dan nóg... dan nóg moet je je aan de levenslust vastklémmen!

Aron.

Ik ben niet droefgeestig vader.

Baruch.

Maar als je dan toch zooveel verdriet hebt... ik bedoel jijzélf... zie je... jijzélf... hoe kan je dan nog plezier hebbe in werk voor anderen?

Aron (*staat op*).

Vader. — Voor het eerst van ál de jaren, dat ik van u gescheiden ben... voor het éérst vader... zal ik u iets moéten zeggen van mijn levensbeschouwing, die mij heiliger is geworden, dan álles wat ik bezát en bezit op de wereld.

Baruch.

Goed jonge... ik zal probeeren te begrijpen.

Aron.

U vraagt me: kún je naast ál je eigen verdriet nog lust gevoelen om voor ánderen te werken?... Waarom niét vader? (*plotseling vurig*). Ik ril bij de gedachte dat u zult denken: Aroon spreekt vergaderings-frasen... Aroon doet dweperig... hij schettert...

Baruch.

Heb je van mijn óóit zoo iets gehoord?... Integendeel jonge! — Tegen alles en ieder die je belasterde hield ik vol: Aroon meent 't diép... zóó diep, dat ik 'r van beef!

Aron.

Juist vader. — Dáárom kan ik u ook nú zeggen waarom ik, ná het verschrikkelijke dat met me gebeurd is... waarom ik kán blijven werken voor anderen... Omdat ik alle eigen smart en verdriet van één persoon kléin vind... jajá vader... héél, héél nietig en voorbijgaand...

Baruch.

Maar... maar...

Aron (*onderbrekend*).

Och nee vader!... redenééren daaróver... over onze levensleer deed ik nóóit met u en zal ik ook nú niet doen. — Ik zéi het wel. — We zijn van elkaar áfgescheurd en we kunnen elkaar nooit meer naderen!

Baruch.

Tóch zijn we hetzélfde in onze natuur!

Aron.

Dát is juist het ontzettende vader... het noodlottige... de tartende marteling tusschen ons, die ons altijd van elkaar zal houden... terwijl ú juist snakt naar een oplossing ín elkaar! — U bent vroom, uit uw hart — het is uw innigste overtuiging — u zoudt zonder uw geloofsgeluk niet kúnnen leven. — Begrijp nou eens goéd vader — zóó bent ú — maar precies zóó ben ík — alleen is m'n heele gevoel en m'n heel innerlijk denken op iets ánders overgegaan. — Zoo min als u ooit afstand zou kúnnen doen van uw Thora en Gemara... zoo min zou ík ooit afstand kúnnen doen van mijn geloof in een nieuwe menschheid.

Baruch (*hoofdschuddend, probeert te glimlachen*).

Dat begrijp ik allemaal wel 'n beetje jonge... ik heb je moed om jezélf te zijn toegejuicht... diep uit mijn hart... En toch... tóch hou ik vól: persóónlijke rampen zijn alleen persóónlijk te voelen. Het innerlijke van iéder mensch heeft z'n eigen gebied... Daar kan niémand... niémand anders indringen. — Dáár leven we allemaal dood... dóódeenzaam.

Aron (*vurig*).

Nee-nee vader... néé... zoo heb ik vroeger óók gedacht!

Baruch (*innerlijk-ontsteld*).

Hoé dan jonge?

Aron.

Maar noú niet meer... Nee, u kúnt zoo iets niet meevoelen vader — wat het zeggen wil: hún vreugde, hún verachting en hún haat te doorleven, als de diepste dingen van je eigen ziel.

Baruch.

Kán ik dat niet?

Aron.

Als de diepste ontroeringen van je hééle wezen.

Baruch.

Maar... maar... één uur van dit verdriet... vergalt 'n héél leven van geluk!...

Aron.

Smarten en rampen van jezélf... (*inzinkend-droef plots*), ik weet ervan méé te spreken!... ze zijn verschrikkelijk!...

Baruch.

Zié je nou wel jonge?... Je draagt je laste te vér buite de poort!

Aron (*zich gevend*).

Vader... vader... de angst... de pijn die ik doorleefd heb...

Baruch (*diep-getroffen*).

Eindelijk... eíndelijk spreek je... hóór ik je!

Aron (*zich stug herstellend*).

Nee-nee!... nee-néé!... dat is alléén mijn vader-instinct... mijn man-instinct!

Baruch.

Dat scheurde in je, niét jonge?

Aron.

Een martelende tweestrijd vader. — Mijn vechten hiér... en dáár (*hevig bewogen*)... dáár...

Baruch (*aanvullend*).

Je kind en je vrouw.

Aron (*bijna stikkend sprekend*).

Vreeselijk!... (*stilte*). Maar je komt 't te boven — de pijn... de angst... de verlatenheid!

Baruch (*haperend*).

En dan?

Aron.

Dán... dan gooi je van je áf, je lijden... je persóónlijk verdriet...

Baruch.

Ik denk altijd... habal habaliem... ijdelheid der ijdelhe...

Aron.

Ik weet wat u zeggen wilt vader... dat alles lijkt hol, schetteren, niét menschelijk... ideologische leugen... pathos... en tóch... tóch vader (*met heiligen harstocht*). kijk mij noú eens áán... zie me nou eens diép in m'n oogen. — Ik wil... ik bén socialist... en ik wíl het zijn met de vroomheid waarmee ú Jood bent... met mijn heele en vurigste en innigste wezen!

Baruch.

Maar jonge... gezegende jonge...

Aron (*bezield*).

Ik wil... ik moet en volbreng!

Baruch.

Maar alléén bin je... dóódalleen...

Aron (*mijmerend*).

Alleen?

Baruch.

Já alléén... terwijl jíj... jijzélf leeft voor állen... bin jíj... jijzélf, doodeenzaam... in je verdriet...

Aron.

O, vader... er is zooveel ijdels en zooveel laffe zelfzucht in persoonlijk verdriet.

Baruch (*hem bestarend*).

In joúw hart brandt een vreemd licht!

Aron.

Voor ú... nú!

Baruch.

Maar een vogel die buiten z'n nest zwerft jonge, is prooi...

Aron.

Nee vader!... Dat wordt je, als je iets terúgverlangt... als je je liefde belóónd wil zien.

Baruch.

Héél mooi... warachtig... héél mooi!

Aron (*zeer heftig*).

Vader... vader... dat kán ik van ú niet hooren: héél mooi... héél mooi!... Het is zoo oneindig, oneíndig veel méér!

Baruch (*gebluft*).

God jonge... God jonge.,. zóó heb ik je nog nóóit gehoord!

Aron (*weer kalm*).

Vader, ik heb ook altijd vermeden, met u over iéts te spreken. — Ik wil mijn leven-zélf één daad doen zijn... ik kan... kán met u... geen redeneeringen houden!

Baruch.

En... heb je al bewezen?

Aron.

Iéts vader... iéts toch?... (*dof*) Na... m'n ellende... ben ik toch voor mijn werk dezélfde gebleven!

Baruch (*plotseling heftig*).

Maar is 't dan wáár, dat je met dié kerel op één vergadering spreekt?

Aron.

Mét hem spreek 'k héél zelden — bovendien... hij is een uitmuntend strijder.

Baruch (*ontdaan*).

Dát gaat... te vér... Aroon!

Aron.

Nee vader. — Morks is 'n héél groote kracht én... ziels-eerlijk!

Baruch.

Ben je gék Aroon?

Aron.

Nee vader. — In mijn drift eerst, heb ik ánders geoordeeld — maar nú niet meer.

Buruch (*ontzet*).

Je bent me toch... vréémder... dan 'k dacht! (*ademloos*) Allemógendste Vader!... Ik wist wél dat je je eigen leven leefde... dat je... Maar noú... twijfel ik toch...

Aron (*onderbreekt*).

Waarom?... U zei straks zélf: al verlies je 't diérbaarste... dan nóg moet je je levenslust behouden?

Baruch.

Ja, maar... als je dát van Morks zoo voelt... waarom kom je dán niet bij 'r aan huis... om je kind te zien?

Aron.

Omdat... ik tóch maar 'n gewoon mensch ben. (*Plotseling weer gezang bij het venster. Sterft weg*). Hoor ze zingen! wat 'n dág!

Baruch (*vorschend*).

En... joúw verdriet dan... daarónder in je ziel?

Aron.

Gaat voorbij.

Baruch.

En... je geloof... in... in... hun... (*wijst naar het raam*).

Aron (*onderbreekt, bezield*).

Blijft!... blijft!

Baruch (*hevig aangedaan*).

Ik docht... dat ik jou... nog iets kon... brengen... van mijn!... Ik dócht 't!... (*bijna huilend*) Ik... ik... eh... ik zié 't jonge... Jou... joú kan... kán 'k niet helpen!

Aron (*toonloos*).

Nee vader.

Baruch.

Bij God... bij God... ik béef ervan!

Aron.

Waarom?

Baruch (*hevig aangedaan*).

Omdat je míjn zoon bent... bloed van míjn bloed... vleesch van míjn vleesch!... En tóch... toch sta je een wéreld van me áf!

Aron.

Dát heb ik altíjd geweten.

Baruch.

En tóch sta je vlák bíj me jonge! (*plotseling in spanning*). Laat je vader je nou es in je oogen zien!... (*hevig*). Ik zié 't Aroon... ik zié 't... je vertéért van verdriet!... Verberg je je dan tóch weer voor me?

Aron (*ontzet achteruit wijkend*).
Váder!!

NEGENTIENDE TOONEEL.

Nathan komt binnen, doet alsof hij op iets stoot.

Nathan.
Kijk dié nou es... mit de koppe tege mekaar an... Geregeld de schipbreuk van de Meduse!... Wist ik 't niet, plakkers?

Aron (*vreemd lachend*).
U óók al terug van de drukte oom?

Nathan.
Nô-néé!... en mit mijn, de hééle ratteplan! —

Baruch.
Waar zijn zullie?

Nathan.
Beneje — ze komme daar.

TWINTIGSTE TOONEEL.

Lisa en mevr. Pareira angstig op.

Lisa (*met een benauwde stem*).
Aroon?

Baruch (*wantrouwend*).
Wat kijk je zoo benauwd?

Nathan wil ook wat zeggen, maar mevr. Pareira maakt achter den rug van Aron, waarschuwende grimassen.

Aron.

Moeder, wat is 'r?

Lisa.

Er is iemand aan de deur, die je spreken wil.

Aron (*kijkt op zijn horloge*).

O, voor de vergadering — laat u ze maar boven.

Mevr. Pareira (*nerveus-kleintjes*).

Nee... nee Aroon, het binne geen werksmenschen.

Lisa.

Nee-néé... heelemaal niet.

Aron (*verbaasd*).

Wat doen jullie toch raar... wat staan jullie raar te draaien!... Wié is 'r dan?

Baruch.

Já, dat zeg ik óók.

Lisa (*zacht*).

Ja... schrik niet Aroon... 't is... 't is... h'm ja... 't is... Lea is hier.

Aron (*hevig schrikkend*).

Wát?... Wié?... Lea?... Léa hiér in huis?

Lisa (*bedrukt*).

Ja, ze moét je spreken.

Aron (*wild, grijpt zijn moeder bij den arm*).

Is 'r iets met Barúchje moeder?

Lisa (*overdreven geruststellend*).

Hoe haal je 't in je hoofd!

Mevr. Pareira (*aandikkend*).

Negá... je maakt je ongerust voor niks.

Aron (*nog verbaasd*).

Lea hier?... hier in huis?... Maar wát kán ze dan hebben?

Mevr. Pareira.

Ze is expres door de drukte...

Lisa (*onderbrekend*).

Ons wil ze 't niét zeggen.

Mevr. Pareira.

Warachtig... wégsture kan je 't mensch niet... zoo'n pikade!

Aron.

Wat doet ú zoet grootmoeder?

Lisa.

Tóch kan ík 'r niet wegsturen Aroon...

Aron (*driftig*).

En *ik* wil 'r niét zien!... Ik wil 'r niet spreken... ik *wil* niet!

Baruch (*goedig*).

Je hebt 'n éigen wil Aroon, maar...

Aron (*beslist, Baruch onderbrekend*).

Váder... ik verzoek u...

L i s a (*aandringend*).

Tóch mag je 'r niet wegsturen noú...

A r o n (*dreigend*).

Moéder... zég me de waarheid!... Is 'r iets met Baruchje?

L i s a (*schrikt en stottert*).

Nee... nee... waarachtig niet kind... waarachtig niet!

A r o n (*heftig*).

Dan moét 'k eerst weten waarvoor 't is. — Roep u háár binnen en vraag 't — dan ga ík even weg. (*Aron gejaagd af*).

L i s a (*huilend naar Baruch*).

Baruch... mán... Baruch!...

Mevr. P a r e i r a.

Ze heeft me dóódschrikke gemaakt, die vrouw!... 'n Overhoopte!

B a r u c h (*fluisterend*).

Maar wat ís 'r dan?

L i s a (*huilend*).

Stil... stil!... 't... 't... loopt af met Baruchie!!

B a r u c h, (*tegen de tafel opwankelend, met zijn hand aan het hart*).

Godallemachtig!... Lies... wát?... Tóch met Baruchie... zóó érg?... (*smeekend*). Nee-néé... zeg Aroon niks... (*vreeselijk beverig van stem*). Godallemachtig wat 'n slag!... Stil... stil!... zeg m'n jonge niks... hij besterft 't... zeg 'm niks kindere!

Mevr. Pareira (*koud*).

Ze zit beneden te huilen. — De dokter zegt: 't kan in 'n paar uur áfgeloopen zijn!

Baruch (*zijn oogen naar den hemel slaand*).

Almachtige God... wat 'n straf... wát 'n stráf!... O-o-ó... niks Aroon zeggen nog... niks, níks! — Roep 'r hier... roep 'r hier!... (*Lisa af*).

Baruch (*verslagen in een stoel zittend, huilend*).

M'n Baruchie... m'n éngel!... God straft me zwaar!

Mevr. Pareira.

Wie had dát nou kenne denke... Attordide ben ik 'rvan!

Nathan (*strak; komt naast Baruch staan, met zijn hand op diens schouder*).

Als Aroon komt... en hij ziet jullie zóó...

Baruch (*zijn oogen afvegend, kreunend, ontzet*).

Ja, ja-já... 't is waar. — God-in-de-hemel... wat 'n straf!

EEN-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Lisa komt op met Lea. Achter haar, Judith en Raph, gaan staan spreken met Lisa. Lea is nog geheel gekleed met hoed en mantel.

Lea.

Meneer Laguna... u wéét 't hé?... (*barst in snikken uit*).

B a r u c h.

Stil... stil!... Als Aroon 't hoort!

L e a.

Dat... dat... dat mág u toch niet verzwijgen?... Hij zou 't me in de eeuwigheid verwijten! (*zij huilt jammerend*). O God!... m'n jongetje!... m'n jongetje!... mijn schat! (*zij schreien allen*).

N a t h a n.

Maar 't kan toch 'n crizis weze?

L e a (*aldoor huilend*).

De dokter zegt:... van niet... De koorts is te hoog... en houdt te lang aan...

B a r u c h (*wezenloos*).

Wat 'n slag... wat 'n slag!... Ba...ru...chie!

L e a.

Waar ís Aron nou?

L i s a (*naar Lea*).

Hij... hij wil je niet zien.

B a r u c h.

We durven 'm niks zeggen van Baruchie.

L e a (*hevig*).

U moét... u moét 't 'm zeggen!

L i s a.

Maar als ie je nou niet zién wil?

L e a.

Ik... *ik* tel niet mee!... 't Is hier om 't kind!

Mevr. Pareira.

Maar de man zou 't besterven!

Lea (*vast*).

Als júllie 't niet zeggen, ga ik zélf naar 'm toe.

Baruch (*naar voren springend*).

Dat zal je niét! (*tot Nathan*). God zal 't je loonen... roep jíj 'm Nathan... (*hevig bevend*). Ik heb 'r de kracht niet toe. (*hij huilt verborgen. Nathan af*).

Lisa.

Wie is 'n nou bij 't kind?

Lea (*durft nauwelijks antwoorden*).

Eh... híj... en z'n zuster.

Baruch (*zacht schreiend, wezenloos*).

Vreemden... allemaal vreemden... Zijn ziekbedje met vreemden... Zoo'n slag... zoo'n slag!... (*hij schrikt*). Stil... stil... daar hóór ik 'm... daar komt ie!

TWEE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Aron komt met Nathan op.

Lea (*schiet naar Aron toe en treedt dan weer terug, verward*).

Aron... het is... ik kom... (*stilte*).

Aron (*smartelijk getroffen*).

Lea... je weet dat ik geen ontmoetingen wíl — tóch kom je... (*stilte*). Waarom me niet liever geschreven?

Lea.

Nee-néé... géén brieven! — Het was al 'n toer voor me om weg te gaan, juist noú.

Aron (*stug*).

Wat is 'r?

Lea.

Aron... ik bíd je... niet zoo stúg!

Aron (*uitvallend*).

Ik kán die weekheid niet verdrágen! — Wat ís er?

Lea (*bedwingt haar huilen*).

Ik wil... dat je voortaan het kind... niet meer opvraagt... bij 'n vreemde... maar dat je bij mij aan huis komt.

Aron (*heftig*).

Nooit!

Lea.

Nooit?

Aron (*kort*).

Geen stáp!

Lea.

Maar zoo'n beleediging Aron?

Aron.

Beleediging?... Wou jíj ánders?... Bij... júllie thuis?... Jíj... híj... en dáár mijn kind?... Néé, nooit... verstáán?... (*heftig*) Nóóit... nóóit!

Lea.

Maar nou Baruchje ongesteld is kon je 'm al in weken niet zien?

Aron.

Ik vind 't verschrikkelijk, maar ik zal wachten... geduldig.

Lea (*smeekend*).

Aron... wees niet zoo trotsch!

Aron (*koud*).

Ik zal zijn zooals ik bén!

Baruch.

Aroon, ik en je moeder gaan mee — nou ie... 'n beetje ziek is!

Aron.

Vader, ú kunt gaan, ik belet u niet — maar ik doe in hún huis geen stáp!

Lisa.

God jonge... toon je kóp niet!

Aron (*heel heftig*).

Ik begrijp jullie allemaal niet — láát me toch... laat me gáán! Ga heen... Lea ga heen!

Baruch.

Maar dan kan je toch Baruchie zien?

Aron.

Straks... zoodra ie beter is... zie ik 'm tóch!

Lea (*smeekend*).

Als je 't dan niet voor mij doet, doe 't dan voor 't kind!

Aron (*onverzettelijk*).

Nee... néé!

L e a (*zacht huilend*).

Hij ként je al zoo goed — hij lacht en hij klapt in z'n handjes als ie je ziet!

A r o n (*hevig ontroerd*).

Ik... kan... ik kán 't niet doen!... 't Is me 'n marteling... 't is... (*stikt half*). Dat praten met joú nú... met joú... Ik verzoek je... ga héén Lea!

L e a.

Hoe kán je?

A r o n.

Nee, spreek er niet van — dat... zou... me... te véél zijn! Zoodra ie béter is, zié ik 'm weer!

L e a (*zich niet meer kunnende beheerschen*).

Dat dénk je... dat dénk je... dat dénk je maar!... Maar voél je dan niet... dat ik hier alleen kom in doodsnood... als 'n moeder, gek... gék... gék van angst en verdriet?

A r o n (*schrikt*).

Wát?... Wat méén je?

L e a (*huilend*).

Ik heb me van z'n bedje áfgescheurd... om je te halen!... De dokter wou... wou 't niet ééns toestaan!

A r o n (*grijpt haar pols woest*).

Wát?!

L e a (*schreiend*).

Omdat 't zoo érg... zoo héél, héél érg is met Baruchje!

A r o n (*wankelt en ontstelt hevig*).

Erg?... Zóó... héél... érg?

L e a (*snikt rampzalig*).

Zóó érg... dat... de dokter zegt: 't loopt áf... binnen... (*snikt opnieuw; kan niet verder*).

A r o n (*geheel verwezen*).

En niémand... heeft me... dát... gezegd?

B a r u c h (*bevend*).

We dorsten niet jonge... we dorsten niet!

A r o n (*op een stoel neêrvallend*).

Dat is méér dan verschrikkelijk!!

Lea snikt. Nathan komt bij Aron staan, met zijn hand op diens schouder. Lisa valt tegen haar moeder op.

A r o n (*in vreeselijke droefheid, toonloos mijmerend*).

Baruchje... heel... erg!... (*snikt ingehouden*). Dan ga 'k méé... dan ga 'k méé!!

Plots een kort gilgelach uit de middendeur. Allen schrikken óp en kijken. Judith en Raph schieten naar voren. ~~Raph~~aël komt doodsbleek op, de haren verward, het gezicht in stuipenden angst.

R a p h a ë l (*waggelend en fluisterend*).

Baruch!... Judith!... Schjut!... schjut!... De Malgamawet... bóve!...

Mevr. P a r e i r a (*met een kreet; ontzet en huiverend.*

Raféél... jij hier?...

R a p h a ë l (*waanzinnig-bang, nog fluisterender*).

De Dood... bóve!... de Dood!

Doek.

DE MEULENHOFF-EDITIE

WIL EEN GOED BOEK IN EEN GOED KLEED GEVEN VOOR WEINIG GELD.

De boeken zijn alle in degelijke, keurige cartonnage met geïllustreerd omslag verkrijgbaar Tegen zeer geringe prijsverhooging zijn de werken der MEULENHOFF-EDITIE ook verkrijgbaar in smaakvollen prachtband met goudsnede.
Voor een zeer billijken prijs ontvangt men een goed boek, **goed** van inhoud en **goed** van uiterlijk. In de Meulenhoff-Editie worden boeken gegeven op elk gebied. Onze boeken zijn niet ernstig en geleerd; het zijn boeken voor *ieder*, zij vormen een bibliotheek voor **huiskamer** en **salon.**

WIJ LATEN HIER DE TITELS VOLGEN DIE REEDS VERSCHENEN ZIJN IN DE MEULENHOFF-EDITIE:

1. DE POLITIE-SPION.
   Roman uit den tijd van de Revolutie in Rusland, door Maxim Gorki . . . f 0.95
2. SARAH BERNHARDT.
   Gedenkschriften door haar zelf geschreven. — Jeugd. — Eerste Tooneeljaren. 2e druk. (6e—10e duizendtal). . . . . f 0.75
   Een zeer ter lezing aanbevolen prettig geschreven boek, deze gedenkschriften zijn als de schrijfster zelf, opgewekt, dartel, geestig, vol leven en beweging. J. H. Rössing, in het N. v. d. Dag.
3. HET HUWELIJK VAN EEFKE BRIËST.
   Roman door Th. Fontane. 2e druk.
   (6e—10e duizendtal). . . . . f 0.75
   Effi Briëst is psychologisch stellig zijn beste roman. Het is een verhaal van een huwelijk tusschen een ouderen volkomen gerijpten man en een „blutjunge" vrouw. Elsevier's Maandschrift.
4. NAPOLEON. Opkomst en Grootheid. Met vele illustratiën, door H. P. Geerke. 2e druk.
   (6e—10e duizendtal). . . . . f 0.75
   Een degelijk, boeiend boek over Napoleon, keurig uitgegeven en rijk geïllustreerd. Utr. Dagblad.
5. WALLY. De Roman van een Kellnerin, door Edward Stillgebauer. 3e druk.
   (11e—16e duizendtal) . . . . . f 0.85

De auteur van „Götz Krafft" geeft hier een eenvoudig en treffend verhaal, onopgesmukt en daardoor overtuigend. Het banale geval is niet banaal of eenzijdig behandeld. Een mooi boek. De Avondpost.

6. DE FRAAIE COMEDIE. Een Haagsch Verhaal, door Henri van Booven . . f 0.85
In dit boek vindt men een prachtige zelf-analyse en een leuke bespotting van burgerlijk Den Haag.
G. van Hulzen.

7. SARAH BERNHARDT. Gedenkschriften door haar zelf geschreven. — Na den Oorlog. — Sarah Bernhardt als „Ster" . . . f 0.75
Heel interessant is dit boek. Men kan dankbaar zijn voor deze uitgaaf. Een boek dat er in zal gaan. Het Vaderland.

8. LIEFDE, door Björnstjerne Björnson. Uit het Noorsch door Cl. Bienfait. 2e druk. (8e–13e duizendtal). . . . . f 0.85
Met vreugde hebben wij dit meesterwerk van den eeuwig-jeugdigen Noor gelezen, met een blij oog voor het vele zonnige, het fijn typeerende, echt dichterijke en zacht harmonische in dit verhaal van prachtig en sterk uit Noorschen bodem verrezen menschen. De Hofstad.

9. DE VAL VAN NAPOLEON, door A. Kielland en H. P. Geerke. Geïllustreerd . . f 0.95
Een boeiende beschrijving, met vele illustraties, die zeker met genoegen gelezen zal worden.
Algemeen Handelsblad.

10. ALS HET IJZER GESMEED WORDT. Roman door Clara Viebig. 2e druk. (6e—10e duizendtal). . . . . f 0.85
Deze roman is als een monumentaal gebouw, dat door zijn grootsche eenheid imponeert en liefde opwekt tot het waarachtig schoone. Het is wel een zeer bizonder talent, dat zulk een kunstwerk heeft gewrocht. Een bizonder mooi boek. N. Arnh. Crt.

11. RICHARD WAGNER. Zijn leven en werken, door J. Hartog. Rijk geïllustreerd . f 0.95
Een keurig uitgevoerd prachtwerk, met rijken inhoud, dat zich prettig laat lezen, en velen — ook om den zeer lagen prijs — hoogst welkom zal zijn. De schrijver geeft hier een zuiver, onpartijdig oordeel. Een welverdiend succes zal het boek wachten.
C. v. d. Linden (in de Muziekbode).

12. KIPPEVEER of Het geschaakte Meisje. Roman door Cosinus, 419 bladzijden. Deel I. 5e druk (25e—30e duizendtal) . . f 0.95

13. KIPPEVEER of Het geschaakte Meisje. Roman door Cosinus, 381 bladzijden. Deel II. 5e druk (25e—30e duizendtal) . . f 0.95

Deze beroemd geworden ALLERVERMAKELIJKSTE roman zal ongetwijfeld in den nieuwen vorm weder vele lezers vinden. Aardige illustraties van Raemaekers. Nieuws v. d. Dag.

14. GALERIJ van beroemde Fransche Tooneelspelers. Hun intiem leven anecdotisch beschreven, door J. H. van der Hoeven, met vele illustraties. . . . . f 0.75

Een kostelijke bundel, luchtig geschreven kantteekeningen van meer of minder piquante gedenkschriften. Het is een keurige uitgaaf, ook naar het uiterlijk. F. Lapidoth in de Nieuwe Crt.

15. MONNA VANNA, door M. Maeterlinck, vertaling van Frans Mijnssen, met 1 portret. 5e druk . . . . . f 0.75

De meesterlijke vertaling van Frans Mijnssen in het nieuwe aantrekkelijke gewaad der bekende Meulenhoff-Editie. Avondpost.

16. HET HEKSENLIED, door Von Wildenbruch, op maat overgezet voor de muziek van Max Schillings door Fr. Pauwels. 2e druk. f 0.45

Een handige uitgaaf van het beroemde „Heksenlied" in goede bewerking, en in maat overgezet voor de muziek van Max Schillings. Utrechtsch Dagblad.

17. EEN VROUWENBIECHT. Oorspronkelijke roman door G. van Hulzen. 2e druk. (7e—11e duizendtal). . . . . f 0.95

Het goede in dit boek is de voortreffelijke psychische uitbeelding, en vooral, dat de overgave van deze vrouw zelfsprekend is geworden. De Groene Amsterdammer.

18. MARIE ANTOINETTE. — Jeugd. — Eerste jaren der Revolutie, door Cl. Tschudi. Naar de oorspronkelijke Noorsche uitgaaf door J. Clant van der Mijll—Piepers. Met vele illustraties. . . . . f 0.85

Een aanbevelenswaardig boek; levendig is hier de geschiedenis van de ongelukkige koningin beschreven, men leest het boek als een diep tragischen roman. Opr. Haarl. Courant.

19. DRAMATISCHE WERKEN door Björnstjerne Björnson. Naar de oorspr. Noorsche uitgaaf vertaald door Marg. Meijboom. — Drie spelen van recht; De jonggehuwden; Een handschoen; Leonarda . . . f 0.85
De bekende in korten tijd populair geworden Meulenhoff-Editie, brengt een verdienstelijke uitgaaf van Björnson's dramatische werken, waarin de gelijkheid van man en vrouw behandeld wordt wat betreft het peil van zedelijkheid, recht en maatschappelijk optreden. Alg. Bibl.

20. MARIE ANTOINETTE EN DE REVOLUTIE, door Cl. Tschudi. Naar de oorspronkelijke Noorsche uitgaaf door J. Clant v. d. Mijll—Piepers. Met vele illustr. 469 bladz. f 0.95
Dit boek toont ons het leven van de arme Koningin op haar lijdenspad naar het treurige einde.
De schokkende gebeurtenissen der Fransche Revolutie met al haar verschrikkingen ziet men hier levendig, en getrouw aan de historische feiten, weergegeven. Het geheel is in onderhoudenden, boeienden trant verteld.

21. HALFBLOED. Een huwelijk in de tropen. Roman door A. Perrin. Vertaald door D. Jacobson. 2e druk. (7e—12e duizendt.) f 0.85
Een goed doorgewerkte roman; de strijd tusschen liefde en bijgeloof van de Indische vrouw is goed weergegeven.

22. NA HET DERDE KIND. Roman door H. von Mühlau, vertaald door Anna van Gogh—Kaulbach . . . . . f 0.85
Was het derde kind gewenscht?
Mag men deze vraag zelfs opwerpen?
Ziedaar een stukje sociale quaestie waarover deze roman handelt, en die in den tegenwoordigen tijd aller belangstelling zal wekken.

23. VERLOVING EN HUWELIJK IN VROEGER DAGEN, door Prof. Dr. L. Knappert. Rijk geïllustreerd . . . . . f 0.95
Een historisch overzicht met vele bizonderheden

over „hoe men elkaar vroeger vond en kreeg." Interessant geïllustreerd.

24. DE OORLOG. Geïllustreerde Geschiedenis van den Wereldoorlog, door H. P. Geerke en G. A. Brands. Deel I. Rijk geïllustr. f 0.95
Een interessant boek, dat met zijn vele illustraties en documenten een blijvende herinnering aan dezen oorlog vormt. Een en ander geeft aan het boek een eigenaardig cachet. De heer Meulenhoff heeft voor een fraaie uitvoering gezorgd. 't Is eigenlijk onnoodig dit te zeggen. Men kent zijn „Editie's". Prov. Overijss. en Zw. Crt.

25. OPGANG. De roman van een vrouwenleven. Oorspronkelijke roman van Anna v. Gogh—Kaulbach. 2e dr. (8e—13e duizendt.) f 0.95
In extra fraaien band . . . . . f 1.50
Opgang is de roman van een slachtoffer der tweedracht in een huwelijk. Het is de ellende, door dit laatste veroorzaakt, die Anna van Gogh—Kaulbach ons duidelijk voor oogen wil stellen, en ze slaagt daarin volkomen. De Haagsche Vrouwenkroniek.

26. „DE WAPENS NEÊR". Roman van Bertha von Suttner. 3e druk in de Meulenhoff-Editie. Deel I. (11e—17e duizendtal der nieuwe uitgave) . . . . . f 0.85

27. „DE WAPENS NEÊR". Roman van Bertha von Suttner. Deel II. . . . . f 0.85
De bekende letterkundige Peter Rosegger schrijft: „Ik las het boek in twee dagen uit, en die twee dagen blijven steeds een gebeurtenis in mijn leven. Toen ik 't boek beëindigd had, had ik slechts een wensch, namelijk dat het boek in alle talen vertaald zou worden. Het is een merkwaardig mooi, een goed boek, dat door iedereen gelezen moet worden.

28. HAREM. Schetsen uit het leven van de Turksche vrouw door Demetra Vaka. 2e druk. (7e—11e duizendtal). . . . f 0.85
De inhoud van dit boek is niet verdicht, hoe onwaarschijnlijk sommige gedeelten ook schijnen. De feiten zijn volkomen naar waarheid verteld.

Opgave der verder verschenen deelen vindt men in den volledigen Catalogus der Meulenhoff-Editie, gratis en franco door den Uitgever, Damrak 88, verkrijgbaar gesteld.